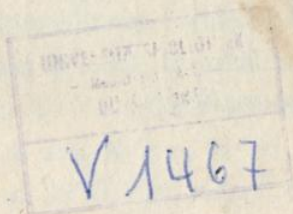

Zorn: Vervolg op de
Afbeldingen

1813

90/07 R

12

Rara
Du 1670

*

V O O R B E R I C H T.

Door de Heeren SEFF verzogt zynde, hun de behulpzaame hand te bieden, tot het uitwerken der beschrijvingen, van een aantal Gewassen, van een verschillenden aart, om tot een vervolg te dienen, op het Kruidkundig Werk, door de Heeren OSKAMP, HOUTTUIJN en KRAUSS vervaardigd en bij hun in het licht gegeven; zo heb ik hun vriendlijk aanbod niet van der hand willen wijzen: schoon ik mij, als geduurende verscheidene jaaren weinig aan Kruidkundige onderwerpen gedacht hebbende, naauwlijks durf vleijen, zo wel, als mijne voorgangeren, aan de liefhebbers deezer schoone Weeten-schap te zullen kunnen voldoen.

Ik oordeelde de manier, op welke, wijlen mijn hooggeachte Vriend de Heer D. L. OSKAMP, wiens voetspoor, door de Heeren HOUTTUIJN en KRAUSS, ook meerendeels is gevolgd, zijn werk heeft ingericht, zo uitmuntende, dat ik geene reden vond, daar in verandering

*

ring

II   V O O R B E R I C H T .

ring te maaken. Jammer is het maar, dat ik dus ook heb moeten vervallen in het ongemak, der verschillende Clasificatien, van de Heeren GMELIN en HOUTTUIJN. Schoon de aanmerkingen van den Heer THUNBERG, op de Linnæaansche Clasificatie niet van allen grond ontbloomt zijn, zo geloof ik echter, dat de Heer GME-LIN beter had gedaan, met de algemeen aangenomene manier van LINNÆUS te volgen, dan van deeze, nergens toe dienende nieuwigheid, gebruik te maaken: dewijl dezelve niet dan verwarring baart, bij die geenens, welke zich het Linnæaansche stelzel reeds eigen hadden gemaakt: te meer daar hier mede, aan de eerstbeginnenden ook geen dienst is gedaan; dewijl zij altoos, in het nazien, van hun onbekende Gewassen, het best met die Clasfen te recht kunnen, die het kleinst getal van geslagten bevatten. Waar door voor hun een Leerstelzel, waar in vierentwintig Clasfen voorkomen, geschikter is, dan een ander, 't geen maar negentien Clasfen bevat. Had voorts de Heer GMELIN al eenige verandering willen maaken, hij had ten minsten best gedaan, om de twintigmannige Gewassen (*Icofandria*) afgezonderd te houden, als uitmaakende eene genoegzaam volkomene natuurlijke Clasfe, die eigenlijk niets gemeens heeft met de volgende veelmannige (*Polijandria*) als zijnde eene volkomene konstklasfe, waarin allerhande Planten, nergens in overeenstemmende, dan in de Clasficale kenmerken, bij el-

el-

elkanderen zijn geplaatst. Noch wraakbaarer is de overbrenging der zogenoemde Eenwijvige zamenteeling (*Sijngenesia Monogamia*) uit de negentiende Clasfe, tot de eerste order der vijfde Clasfe. Want niet alleen is dezelve, door haare uitgebreidheid, reeds zeer moeilijk en behoorde dus, zo 't geschieden kon, liever verkleind, dan, buiten noodzaaklijkheid, vergroot te worden: maar ook bezitten die Eenwijvige Planten, het algemeen kenmerk der zamengroeijing (*Sijngenesia*), zeer duidelijk, en kunnen dus niet, zonder de Natuur geweld aan te doen, uit de negentiende Clasfe van LINNÆUS worden weggerukt. Veel verstandiger handelt de uitmuntende C. L. WILDENOW, in zijne zo uitvoerige *Species Plantarum*, die noch maar, voor een gedeelte, het licht ziet. Want in plaats, van den door LINNÆUS gelegden grondslag te verminken, houdt hij zich alleen op, met het navorschen van nieuwe soorten en met de vermeerdering en verbetering der soortonderscheidende Beschrijvingen, waar door hij, het naspooren der Geslagten en Soorten, veel gemakkelijker heeft gemaakt, dan voorheen plaats had. Wijlen onze geleerde Landgenoot Doctor HOUTTUIN, had ook beter gedaan, met zich bij den eenvoudigen, door LINNÆUS afgebakenden weg, te houden, dan weder te voorschijn te komen, met de ouderwetsche verdeeling in Boomen, Heesters en Planten. Niet alleen heeft hij daar door het Kruidkundig deel zij-

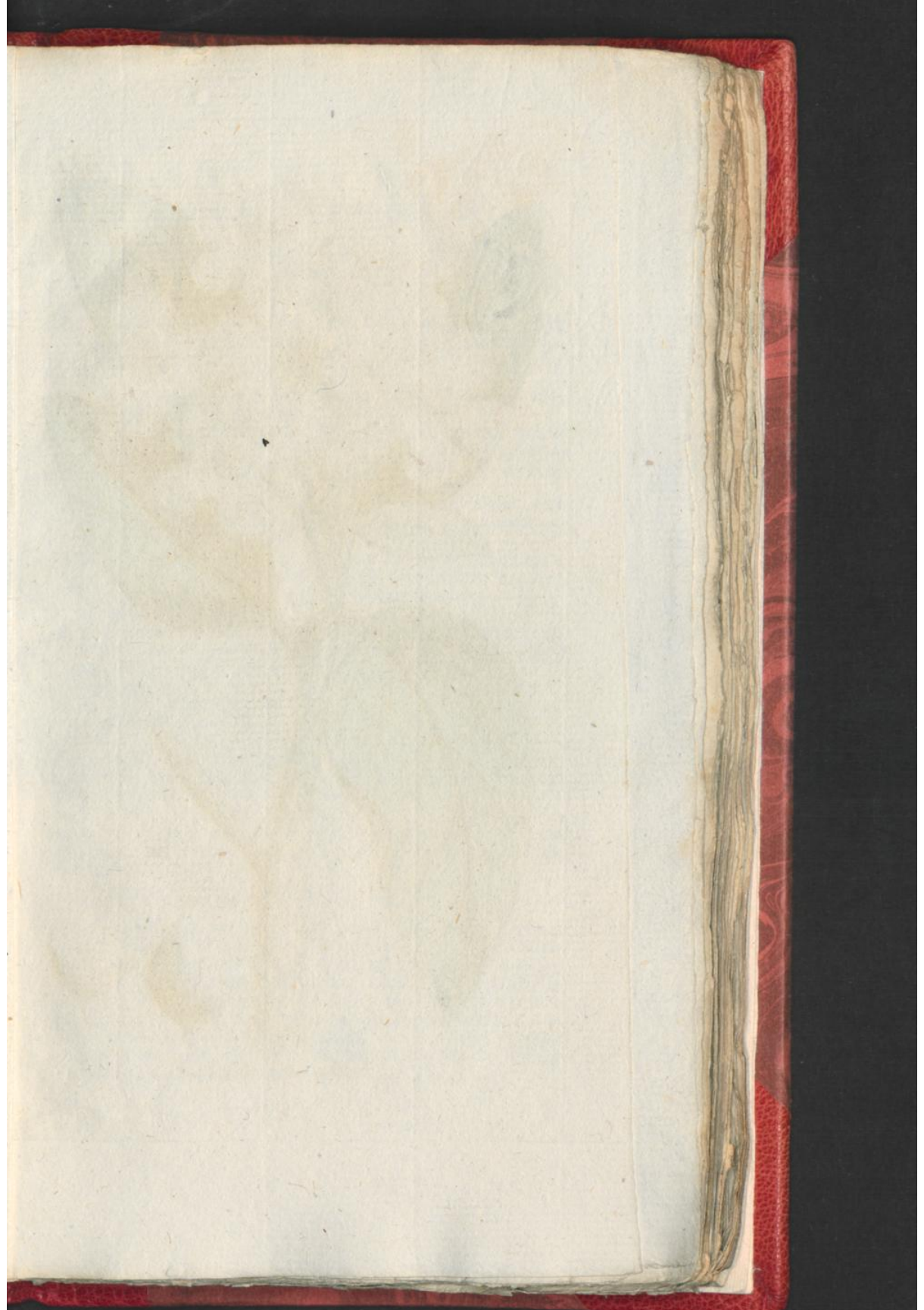
ner Natuurlijke Historie minder bruikbaar en vergelijkbaar gemaakt, met de werken van andere Kruidkundigen, maar hij heeft ook de natuurlijke Geslagten, op eene onregelmaatige wijze, van elkanderen moeten scheuren, dewijl de onderscheidende kenmerken der Gewassen, in deeze verdeling veel te onbepaald zijn, om 'er een steeds voldoende, en genoegzaam naauwkeurig, gebruik van te maaken.

ADOLPHUS YPEY,

Philos. & Med. Doctor.

Gordia sebastena L.

EGIPTISCHE
SEBESTENBOOM.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *Ilde Deels*
2de Stuk bl. 123.CORDIA met langwerpig ovaale,
ronduitgerande, ruuwe bladen.

- a. De eenbladige trechterformige
bloemkrans, met haaren open-
staanden rand, die in vijf stompe
Slippen is verdeeld.
- b, b. De langwerpig-ovale, wei-
nig geaderde, ruuwe en gepunte
Bladen, van boven te zien.
- c. Een der Bladen nedergebogen,
van ter zijden te zien, op dat
de omgebogen rand in het oog
zou vallen.
- d. De hardschaalige langwerpige
Vrucht, door de overblijvende
Bloemkelk gekroond en daar mede
zamenegroeid.
- e. De geribde viervakkige Pit, in
het midden doorgesneden.

BLOEITIJD. Deze hoge Boom,
versierd met groote, van elkanderen
verspreide takken, wordt in grooten
overvloed in de Egiptische Tuinen
gevonden. Bloeit in den Voorzomer
en brengt rijpe Vruchten voort in
Slagtmaand.

C O R D I A
S E B E S T E N A.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.*, Ed.
GMELINI, *Tom. IIdi Part.*
1mæ. pag. 392.CORDIA. Foliis oblongo-ovatis,
repandis, scabris.

- a. Corolla monopetala, infundi-
buliformis, cum limbo paten-
te, in quinque lacinias obtu-
fas fesso.
- b b. Folia oblonge ovata, sub-
venosa, scabra, acuminata, de-
super conspicua.
- c. Unum foliorum, deflexum, a
latere conspicuum, ut margo
repandus apparet.
- d. Drupa oblongo-ovata, calice
persistente coronata, ipsique
accreta.
- e. Nux fulcata, quadrilocularis,
in medio transsecta.

TEMP. FLOR. Arbor hæc ex-
cella, gaudens ramis amplis, diva-
ricatis in hortis Aegiptiacis abun-
danter reperitur. Floret eadem
in æstatis principio, fructusque
maturus profert mense Novem-
bris.

GEBRUIK. Deze Vrucht komt in natuur overeen met de Le-
vantsche Sebesten (*Cordia Mixta*). Zij is van den aard der Pruimen
en is tot vier lood ingenomen, zagt laxeerend. Ook is deeze
Vrucht goed in de hoest, doch is hier te lande buiten gebruik, als
zelden versch genoeg te bekomen zijnde; waar in echter zou kun-
nen worden voorzien, dewijl deeze boom, hoewel natuurlijk aan
de heete Gewesten eigen, ook in Europa is overgebracht, en reeds
rijpe Vruchten heeft gegeven. Uit het verdikte zap der Vrucht
bereiden de Oosterlingen een heerlijke Vogellijm.

A

WITTE PLUMERIA. PLUMERIA ALBA.

DE *Vie* CLASSE.CLASSIS *Via*.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIde Deels*
2de *St. bladz.* 180.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1mæ *pag.* 437.

PLUMERIA met *Lancets wijze om-*
gekreukte bladen; de Bloemsteel-
ties van boven knobbelig.

PLUMERIA foliis lanceolatis re-
volutis, pedunculis superne tu-
berosis.

a. De bloemen eenbladig, trechters-
wijze gevormd, met een lange
allengskens verwijde pijp; een
vand in vijven gedeeld, een
weinig gaapende, en met lang-
werpige-eivormige, schuins ge-
plaatste slippen.

a. Flores monopetali, infundibu-
lifformes, cum tubo longo, fen-
sim ampliato, limbo quinque
partito, modice patente, laci-
niis ovato-oblongis, obliquis.

b. Het Vruchtbeginzel langwer-
pig, in tweeën gespleeten, ge-
noegzaam zonder stijl, doch met
een dubbelen omgekromden stem-
pel.

b. Germen oblongum, bifidum,
cum stijlis vix ullis, sed cum
stigmatibus duplici incurvato,

c. c. De einden der bladen, waar
van het linksche de ontkreuking
van hetzelfde aantoot. Voorts
zijn dezze bladen diepgroen van
kleur, zenuwachtig, met zeer
zichtbaare dwars geplaatste ze-
nuren.

c. c. Extremitates foliorum, quo-
rum sinisterius exhibet ipsius
figuram revolutam. Cæterum
hæc folia sunt profunde viri-
dia, nervosa, cum nervis trans-
versalibus satis conspicuis.

BLOEITIJD. Deze boom, die
zelden hooger groeit, dan vijftien
voeten, wordt overvloedig gevon-
den. in de eilanden van Jamaica
en Martinique. De bloemen, die
zich door den geheelen Lomertijd
vertoonen, zijn wit met een Geel-
achtige keel, zeer welruikende,
doch door den al te sterken geur,
hoofdpijn verwekkende.

TEMP. FLOR. Arbor hæc,
quæ rarius ultra altitudinem XV
pedum excrescit, abundanter re-
peritur in insulis Jamaica & Mar-
tinica. Flores, per totam æsta-
tem conspicui, sunt candidi, cum
fauce flavescente, eximie odo-
rati, sed nimio aromate cephal-
algiam excitantes.

GEBRUIK. Deze Boom is, wegens zijn melkagtig zap, en
zijne verwandschap met de CERBERA, verdagt, van vergiftig te
zijn. Zommige verzekeren, dat het afkookzel der wortelen van
dit gewas, door de Wilden gebruikt wordt, in eene soort van
Spaanfche Pokken, *Epian* genoemd.

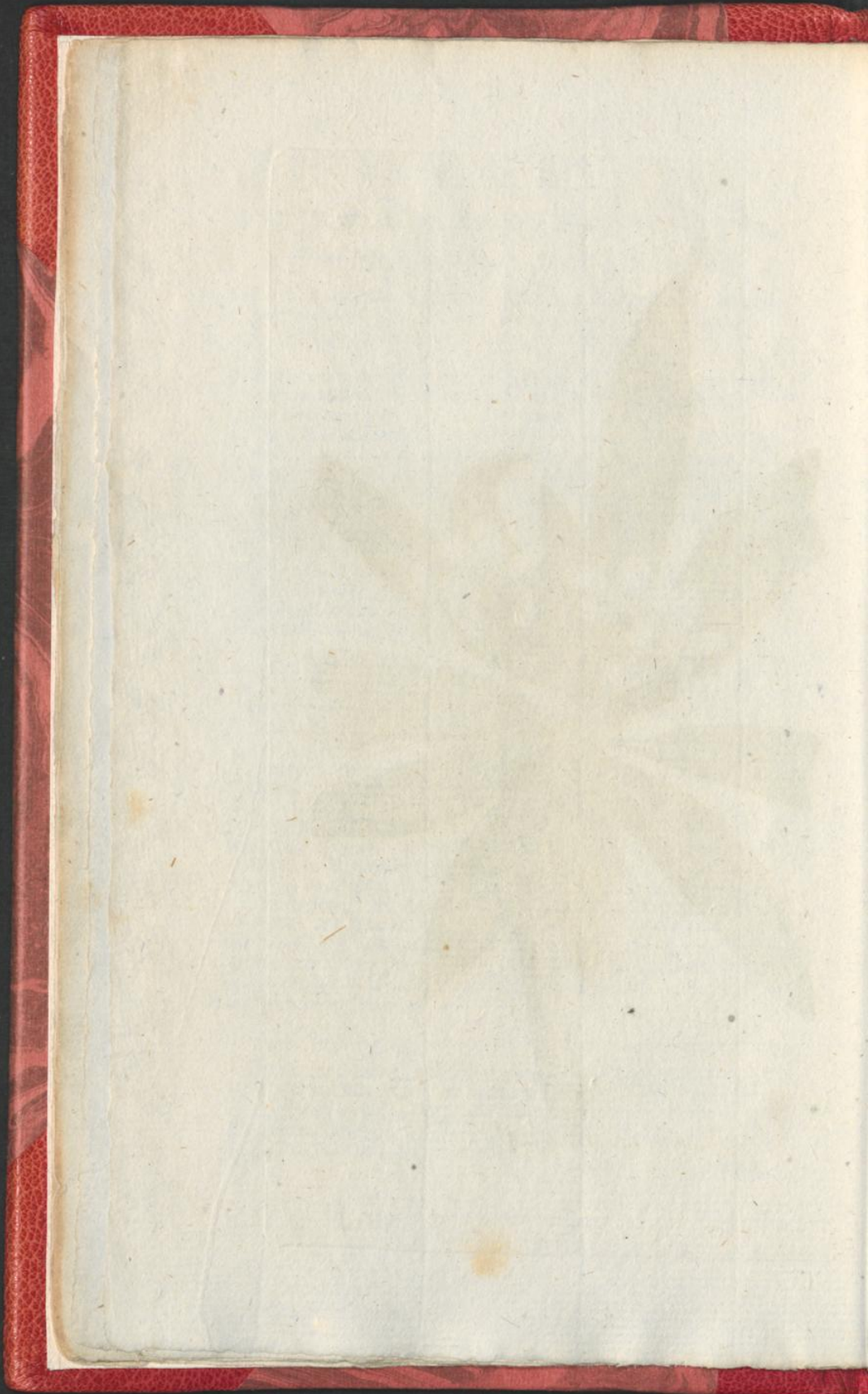
PER-

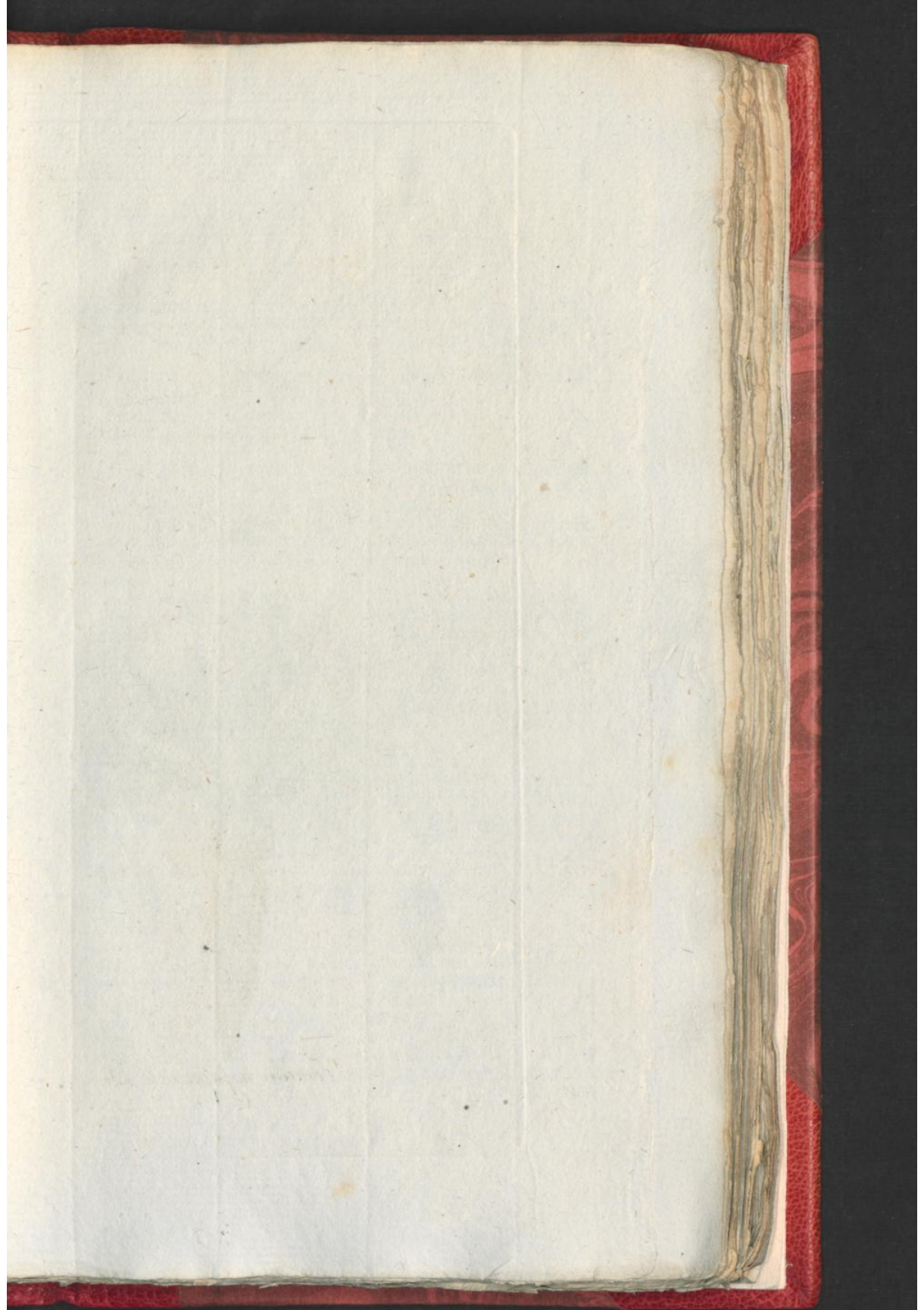
Tab. II.

Plumieria alba L.

Tab. III.

Ferula asafetida L.

PERSIAANSCHER FERULA ASSA
HOLSTOK. FOETIDA.

DE Vde CLASSE.

CLASSIS Vta.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUJN *IIde Deels 8ste*
St. bl. 123.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1ma pag. 478.

HOLSTOK, met de blaatzjes over
hoeks en stomp uitgesneden.

a. De algemeene bloemtros, uit
veele trosjes zamengesteld en bol-
rond.

b. d. De bijzondere trosjes, op
dezelfde manier zamengesteld,
voor het open gaan der bloemetjes.

c. Het algemeen Inwindzel, ge-
ring, uit twee blaadzjes zamen-
gesteld, in den bloeitijd afval-
lende.

e. e. De zeer groote langwerpige-
ronde, en van weerkanten plat-
te zaaden, van beide zijden te
zien.

f. De overhoeks ingesneedene stom-
pe wortelbladen.

g. De spilvormige wortel, die dik-
wijls de lengte heeft van zes
voeten.

BLEEITIJD. Deze plant wordt,
in grooten overvloed, in *Persia*
gevonden, vooral in de *Provincia*
Chorazan, alwaar zij in't begin
van den zomer bloeit. Gemakke-
lijk wordt dit gewas van alle
andere onderscheiden, door haar
geweldig stinkend wortelsap,
t welk gedroogd zijnde, is de
Duivelsdrek der Apotheeken.

FERULA foliis alternatim sinuatis,
obtusis.

a. Umbella universalis multiplex,
globosa.

b. d. Umbellulae partiales, eadem
ratione constructae, ante florum
aperturam.

c. Involucrum universale, parum
notabile, tempore florescentiae
deciduum, diphijllum.

e. e. Semina maxima, elliptica,
utrumque plana, ab utroque
latere conspicua.

f. Folia radicalia, alternatim sinua-
ta, obtusa.

g. Radix fusiformis saepe sex pe-
des longa.

TEMP. FLOR. Planta haec
frequenter reperitur in *Persia*,
in primis in *Provincia Chorazan*,
ubi in aestatis principio floret.
Facile ab omnibus aliis plantis
distinguitur, per succum radicis
faetidissimum, qui exsiccatus
constituit *Asfam foetidam* officina-
rum.

GEbruik. De *Indiaanen* vinden den reuk van de *Duivelsdrek*
zo afschuwelijk niet, als de *Europeers*. De eerstgemelde gebruiken
dezelve dikwijls als uijen, in hunne spijzen. Doch in *Europa*
wordt deeze stoffe alleen in de *Apotheeken* gebruikt, doorgaans in
pillen, tegen *Opstijgingen*, *Kolijkpijnen*, *Wurmen*, *Trommel-*
zugt, *Waterzugt* enz. De *Duivelsdrek* is inderdaad een zeer
vermogend *krampstillend*, *afdrijvend* en *opwekkend geneesmiddel*.

A 2

GE.

GEMEENE
WATERKERVEL.

DE Vde. CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN. IIde
Deels 8fte St. bl. 142.

WATERKERVEL, met de verdelingen der bladen wijd gemikt.

- a. De algemeene bloemros, zamengesteld uit kroontjes, die alle ongeveer even groot zijn.
- b. Een afzonderlijk kroontje, uit een aantal onregelmatig geplaatste bloemettes, zamengesteld.
- c. Een afzonderlijk bloemetje, van binnen te zien, bestaande uit vijf hartvormige, omgebogene bloenblaadjes, en voorzien met vijf helmstijltjes benevens hunne helmknopjes.
- d. f. Afzonderlijke bloemrosjes, zo als zij zich vertoonen, na het afsvalten der bloemetjes, om dus de beide overblijvende stijltjes, boven op de vruchtjes, te doen zien.
- e. Een bijna rijp zaad, 't welk, behalven de stijltjes, ook noch zont het kroontje, 't welk door het overblijvend kelkje wordt gemaakt.
- g. De holle steng.
- h. De hairwortels, die alomme uit de leden des stengs voortspruiten.

BLOEITIJD. Deze plant, die overal in moerasige waters voorkomt, bloeit in 't midden van den Zomer.

PHELLANDRIUM
AQUATICUM.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI Syst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. II di part.
I mæ pag. 485.

PHELLANDRIUM foliorum ramificationibus divaricatis.

- a. Umbella universalis, composita ex umbellulis propriis, fere æqualibus.
- b. Umbella partialis, e multis flosculis inæqualiter composita.
- c. Corollula separata, ab interna parte conspicua, e quinque petalis cordato-inflexis constans, quinque staminibus antheriferis gaudens.
- d. f. Umbellæ partiales, post delapsum florum: ubi duo stijlt persistentes super fructus apparent.
- e. Semen fere maturum, præter stijlos, etiam monstrans coronam, e perianthio persistente.
- g. Culmus excavatus.
- h. Radiculae capillares, natæ ex articulis caulis.

TEMP. FLOR. Planta hæc, ubique in aquis paludosis obvia, media æstata floret.

GERRIK. Het Zaad deezer Plant is van ouds aangepreezen in zweeren en in veelerleije kwaadzappigheeden, en wordt thans, op aanraaden van den Hofr. HUFELAND, veel in de Teering gebruikt.

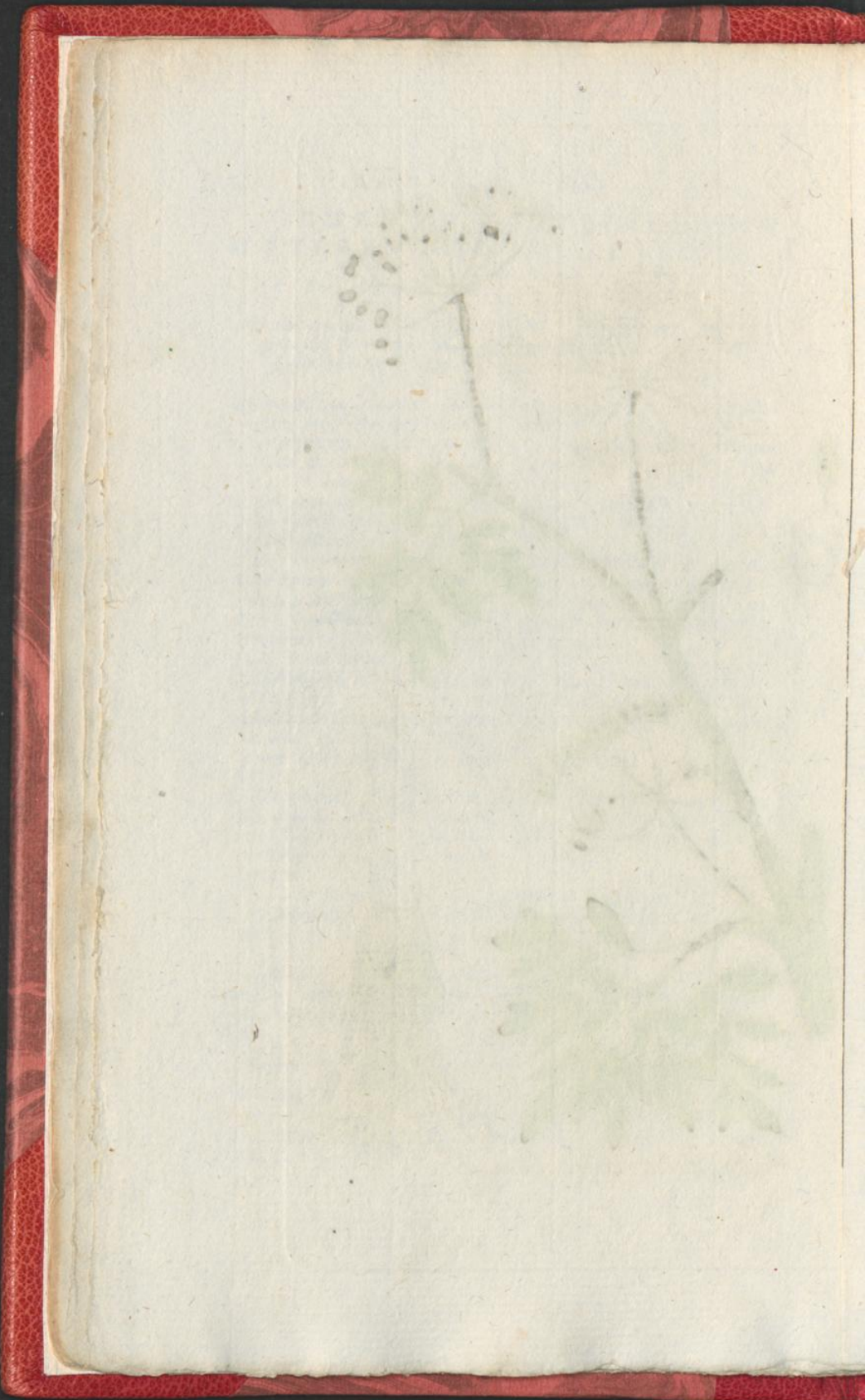
G O M.

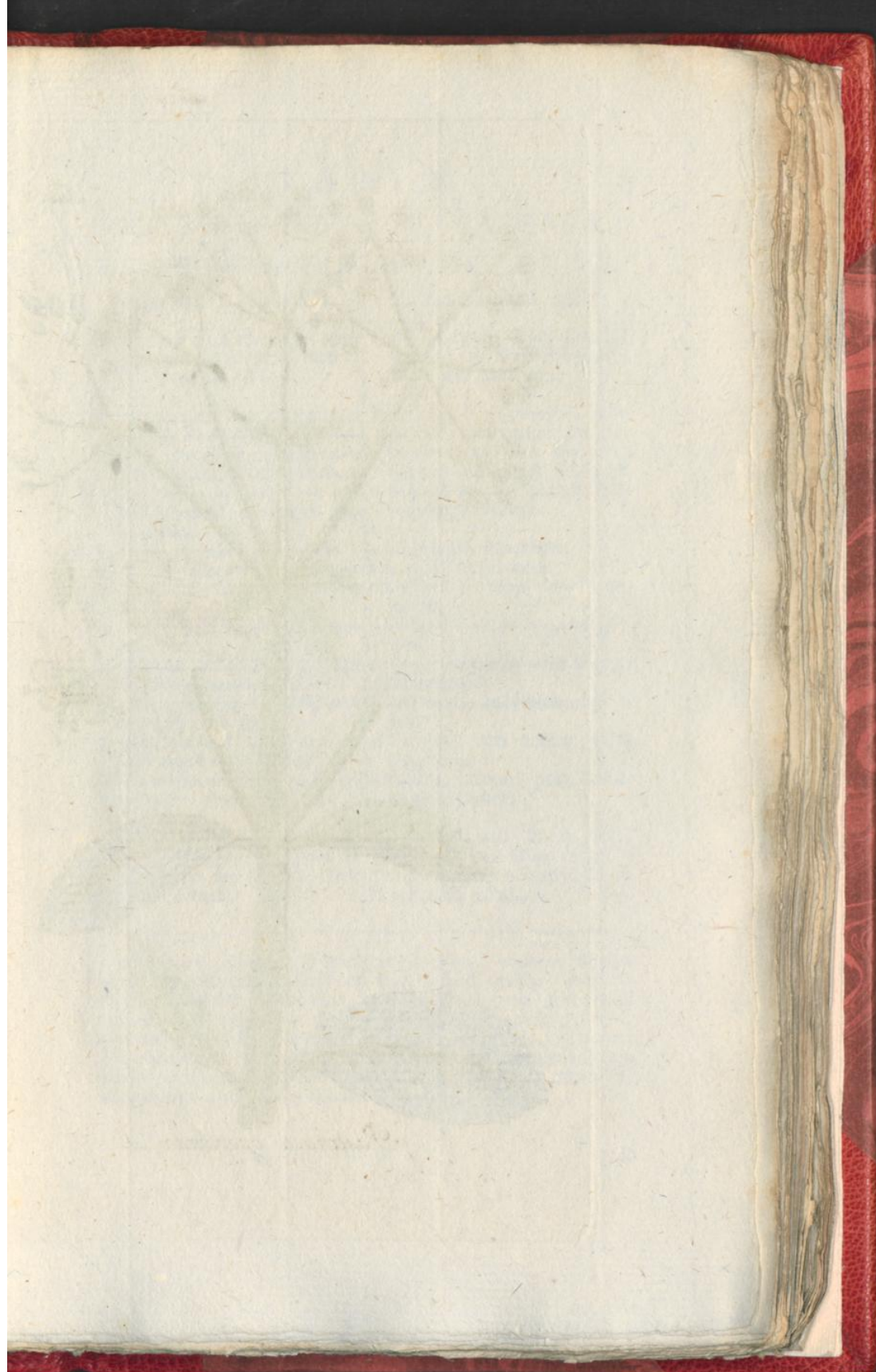
Tab. IV.

Phellandrium aquaticum L.

Pastinaca opopanax L.

GOMDRAAGENDE
PINSTERNAKEL.

DE V&e CLASSE.

Zie LINN&EUS *Nat. Hist.* door
HOUGHTUIJN, *IIde Deels*
8ste St. bl. 200.

PINSTERNAKEL met gevinde bla-
den, de blaadjes aan den voor-
sten grondsteen uitgesneeden.
NB. dit ziet op de wortelblad-
den, welke in deeze plaat niet
zijn afgebeeld, van wegen haa-
re grootte.

- a. a. De algemeene bloemtrosfen.
b. b. De bijzondere Bloemtrosjes.
c. Een enkel bloemetje van vooren
te zien.
d. Hetzelfde bloemetje van achte-
ren.
e. Een der helmstijltjes met zijn
rondachtig meelknoofje.
f. Het algemeen bekleedzel bestaan-
de uit twee blaadjes.
g. Het vrucht beginzel met de
beide omgekromde stijltjes.
h. De onrijpe vruchten, na het af-
vallen der bloemerjes.

BLOEITJD. Deeze plant, die
voornaamelijk groeit in Sijrien en
in het zuiden van Europa, bloeit
in den Voorzomer.

PASTINACA
OPPOPONAX.

CLASSIS VI&e.

Conf. LINN&EUS *Sijst. Nat. Ed.*
SMELINI *Tom. II di part.*
1ma pag. 490.

PASTINACA foliis pinnatis, folio-
lis basi antic& excisis. NB. Hoc
pertinet ad folia radicalia,
qu&e in hac tabula non exhi-
bentur, propter nimiam ipso-
rum magnitudinem.

- a. a. Umbell&e univerfales.
b. b. Umbell&e partiales.
c. Simplex corollula antice con-
spicua.
d. Eadem corollula a parte pos-
tica.
e. Unum staminum cum anthera
subrotunda.
f. Involucrum universale diphijl-
lum.
g. Germen, cum duobus stijlis
incurvatis.
h. Fructus inmaturi post floscu-
lorum delapsum.

TEMP. FLOR. Planta h&e,
qu&e in primis in Sijria atque in
Europa australiore crescit, floret
in principio &statis.

GEbruik. Uit den Wortel van dit gewas, wanneer dezelve
wordt doorgesneeden, vloeit een z&ap, 't welk verdikt zijnde, is
de Oppoponax der Apotheeken, eene zelfstandigheid gedeeltelijk
van een gomachtigen, en gedeeltelijk van een harstachtigen aard.
Niet zelden wordt dit verdikte z&ap in de Geneeskunde gebruikt,
met andere middelen van dien aard, tegen allerlei slijmerige en
koude verstoppingen: vooral in verlammingen en borstkwalen,
uit zodanige oorz&aken ontstaande.

GEMEENE

KARWEY.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IIda*
Deels 8fte St. bl. 271.

DE GEMEENE KARWEY is tot hier toe de eenige bekende soort van dit geslagt.

- a. a. De algemeene Bloemkransen, wier eene de plant in bloei vertoont, terwijl de andere de halfrijpe vruchten met de overblijvende stijlen afbeeldt.
- b. b. De bijzondere Bloemtroesjes in volle bloei.
- c. Een der bloemetjes, vertoonende de twee verheven ronde zaad beginzels, en de omgebogene randjes der bloembladen.
- d. Een blaaije van het algemeen Inwindzel 't geen dikwijls een bladig is.
- e. De onrijpe vruchten zelve.
- f. Het bolvormig, langwerpig ronde zaad, aan de eene zij gestreept en aan de anderen plat.
- g. De getimpelde spilformige wortel.

BLOEITIJD. Deze plant, bloeit in den Voorzomer in overvloed in onze weiden.

CARUM

CARVI.

CLASSIS VIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIIdi part.*
1ma pag. 491.

CARUM vulgare est unica hujus generis species hæctenus cognita.

- a. a. Umbellæ universales, quarum una plantam florentem exhibet, altera fructus seminaturos cum stilibus persistentibus.
- b. b. Umbellæ partiales inflorescentiæ tempore.
- c. Unus flosculorum, exhibens duo germina convexa, stamina quinque et limbos petalorum inflexos.
- d. Foliolum involucri universalis soepe monophylli.
- e. Fructus in maturi ipsi.
- f. Semen convexum ovato-oblongum, hinc striatum inde planum.
- g. Radix fusiformis, Rugosa.

TEMP. FLOR. Planta hæc in pascuis nostris abundanter floret in aestatis principio.

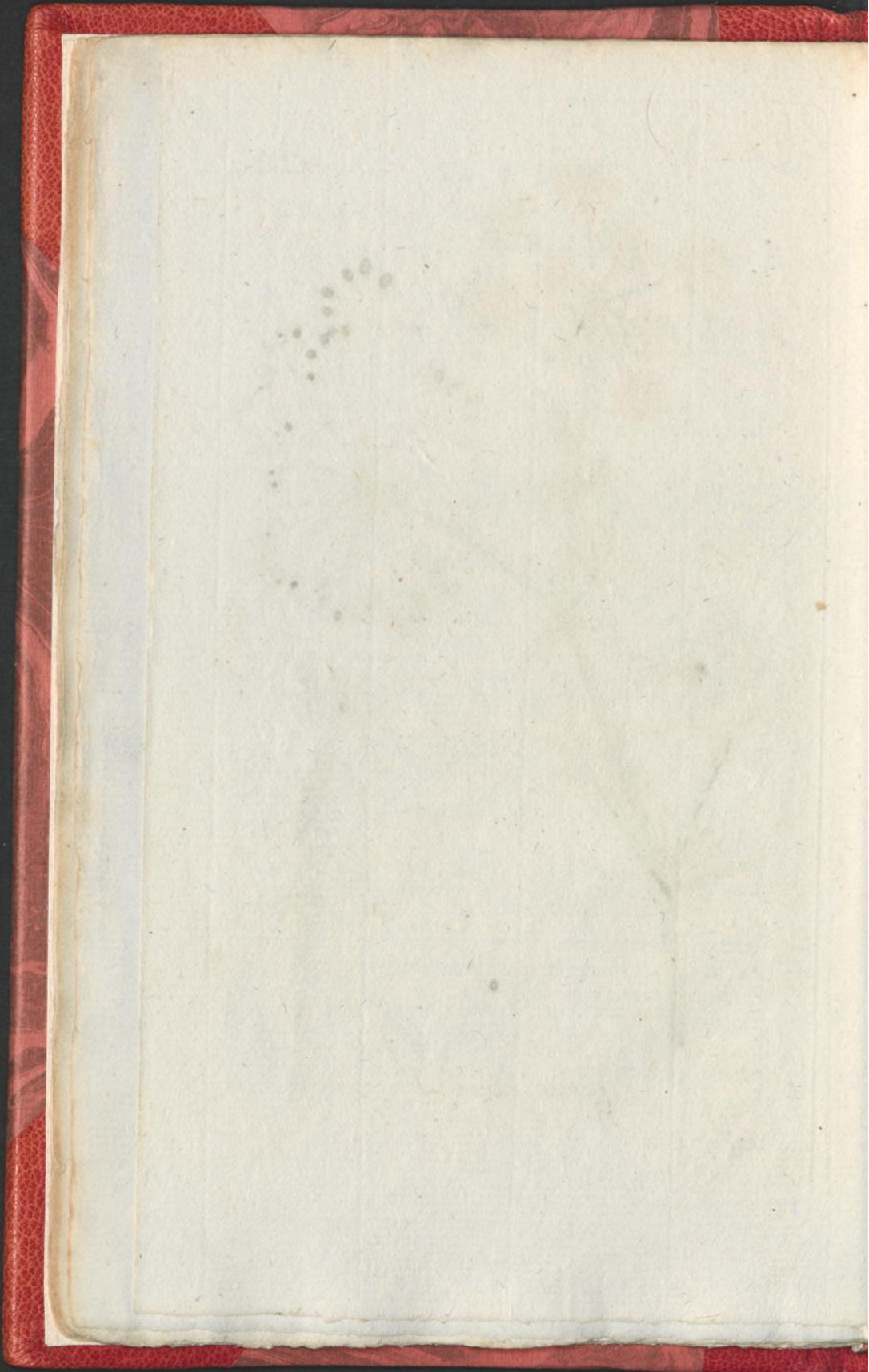
GEBRUIK. Het Karweijzaad wordt geteld onder de vier groote verwarmende zaaden. Het is inderdaad zeer heilzaam voor de Maag, en neemt dikwijls, door zijne verwarmende kragt, de buikpijn weg: wordende het ook aangepreezen in koude hoesten en andere slijmerige borstkwalen. Voorts wordt dit zaad gebruikt, om eene geur aan het brood en aan de kaas te geven; gelijk ook zomwijlen in soepen.

GOM-

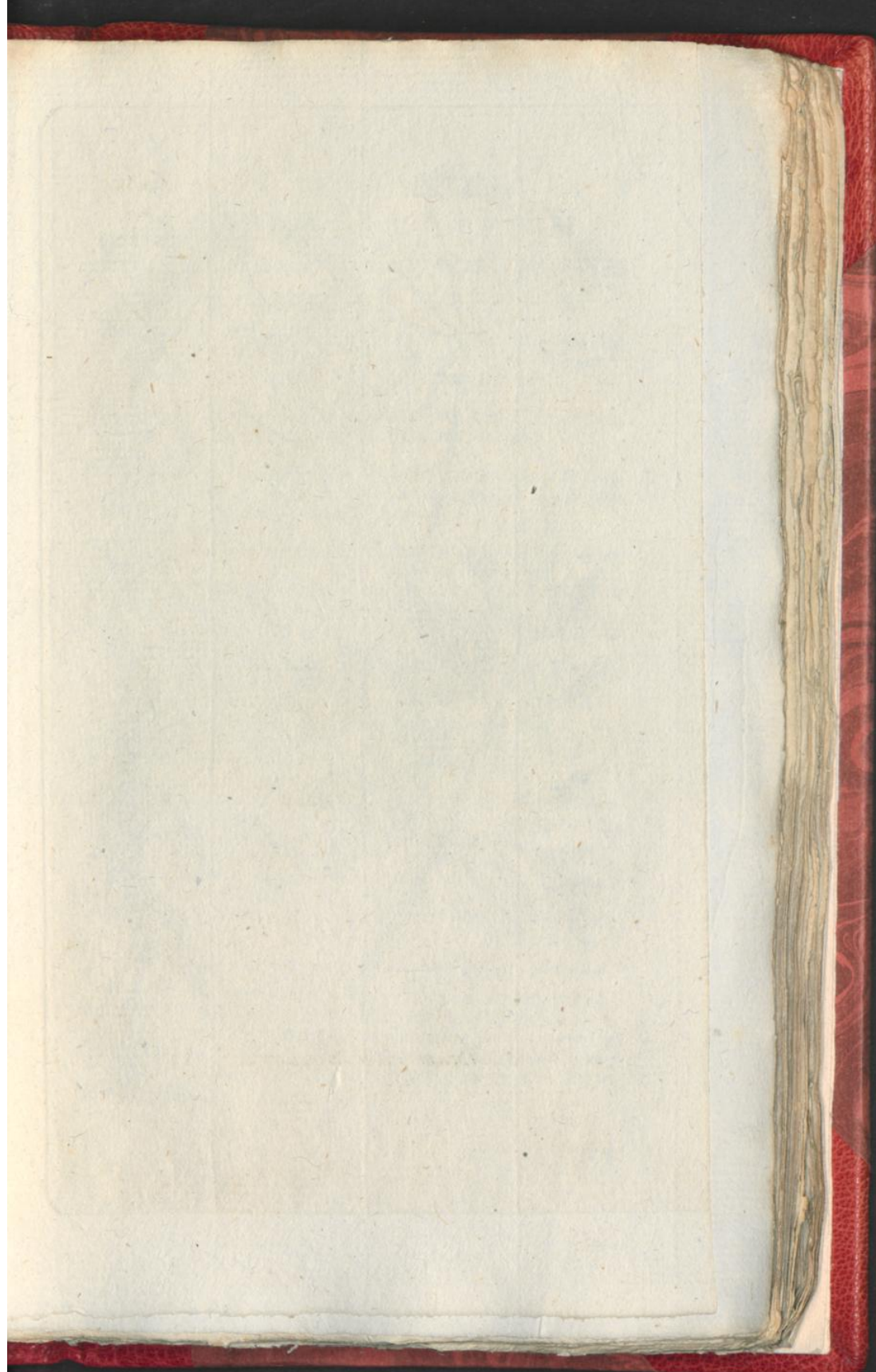

Carum carvi L.

Apium petroselinum L.

GEMEENE A P I U M
PETERSELIE. PETROSELINUM.

DE Vde CLASSE.

CLASSIS VIa.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN IIde
Deels 8ste St. bl. 227.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. III part.
I mæ pag. 493.

EPPE met de Stengbladen *Liniaal*
en met zeer kleine omwindzel-
tjes.

APIUM foliis caulinis linearibus;
involucellis minutis.

a. De algemeene bloemenkroon, be-
staande uit weinig straalen, die
in de byzondere trosjes meerder
in getal zijn.

a. Umbella universalis radiis par-
tioribus, partialis radiis plu-
ribus.

b. De bijzondere trosjes in den
bloetijd.

b. Umbellæ partiales inflorescen-
tiæ tempore.

c. Een der geopende bloemetjes, om
de vijf helmstijltjes te doen zien.

c. Unus flosculorum apertus, ut
apparent quinque stamina.

d. Een der blaadjes van het al-
gemeen omwindjel.

d. Foliolum involucri univer-
salis.

e. De Bloemenkroon, na het afval-
len der bloemetjes met de half-
rijpe zaaden.

e. Umbella post florum delapsam,
cum feminibus semimaturis.

f. Een der lijnvormige stengbladen.

f. Folium caulinum lineare.

g. Een der geveerde wortelbladen.

g. Folium radicale pinnatum.

h. De spijvormige wortel.

h. Radix fusiformis.

BLOETIJD. Dit zo gebruike-
lijke kruut wordt alomme in de tui-
uen aangekweekt. In het zuidelijk
Europa, bij voorbeeld in Sardinien,
is het zelfs inlandsch geworden en
wordt in overvloed aan de fontij-
nen en beeken gevonden.

TEMP. FLOR. Herba haec usita-
tissima ubique in hortis colitur
& media æstate floret. In Au-
straliori Europa, uti in Sardinia,
domestica evasit hæc, e calidiori-
bus regionibus adlata planta, &
copiose ad fontes rivulosque re-
peritur.

GEBRUIK. Behalven het huishoudelijk alom bekend gebruik,
bezitten alle de deelen deezer Plant een openend en pisafdrij-
vend vermogen. De Wortel is een der vijf openende wortelen.
Het gedistilleerde water is zagt prikkelend en afdrijvend. Men
zegt dat de Peterfelie voor 't gezicht nadeelig en voor de Pappes-
gaaijen vergiftig is.

GE:

DE SAPODIL-

LEBOOM.

DE VIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUÏJN, *IIde Deels 2de*
S. bl. 237.

SAPODILLEBOOM met alleenstaande
bloemen, lancetswijze ovale bla-
den.

a. Een der takjes van deezen
boom, vertoonende de stijve don-
kergroene bladen, met eenige bloe-
metjes, wier eene, aan het eind
der tak staande, geopend is.

b. De pramvormige vrucht van
deezen boom, bijna in alles
overeenkomende, met de vrucht
der voorgaande soort van dit
geslacht, welke daarom genoemd
wordt de PRAMMENBOOM.

c. Dezelfde vrucht, doch van eene
langwerpige gedaante, gelijk de-
zelfde zomwijlen voorkomt.

d. Het eivond, van beneden ge-
punt zand, met een langwerpig
kiemplekje, op den rand.

BLOEITIJD. Deze boom groeit
veel in de verzengde luchtstreek
van Zuid America en draagt steeds
bloemen en vruchten van allerlei
trap van rijpheid, gelijk aan die
climaasen eigen is.

ACHRAS

SAPOTA.

CLASSIS VIta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
EMELINI, *Tom. III part.*
Ima pag. 573.

ACHRAS floribus solitariis, foliis
lanceolato-ovatis.

a. Ramulus hujus arboris, exhi-
bens folia rigida, profunde
viridia, cum variis flosculis,
eorumque uno in extremitate
posito, aperto.

b. Fructus hujus arboris mammo-
sus, idem fere cum fructu spe-
ciei præcedentis hujus generis,
quæ inde appellatur ACHRAS
mammosa.

c. Idem fructus sed figuræ, uti
etiam reperitur, oblongæ.

d. Semen ovatum, basi acumina-
tum, cum hilo longitudinali in
margine.

TEMP. FLOR. Arbor hæc crescit
abundantur in regionibus zonæ
torridæ Americæ Australis. Per-
petuo fert flores fructusque variis
gradus maturitatis, uti in istis
regionibus obtinere solet.

GEBRUIK. De Vrucht van dezen Boom is zeer aangenaam
van smaak, en is, volgens veeler oordeel, zelfs boven de Ananasfen
te verkiezen: doch heeft deeze bijzondere eigenschap, dat zij niet
eetbaar is, dan na een zekeren trap van verrotting te hebben on-
dergaan: waarom ook zommige aan dit gewas den naam geven van
den Zuid-Americaanschen Mispelboom. De Zaden zijn afdrij-
vende en worden in de ongemakken der waterwegen gebruikt.

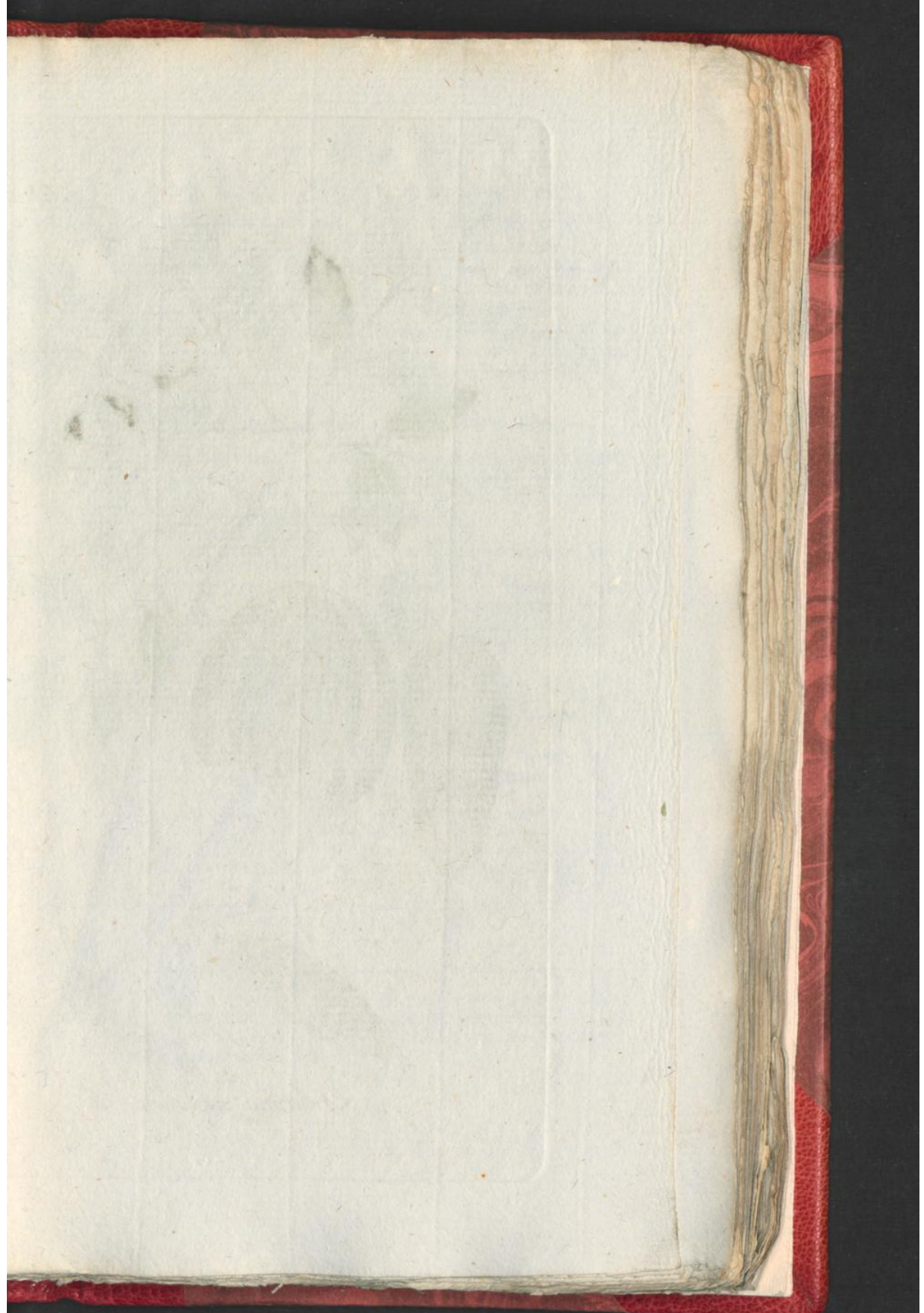
Tab. VIII.

Achras sapota L.

Swietenia mahagoni L.

DE MAHONIJ-
HOUTBOOM.

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deels IIde*
*St. bl. 429.*SWIETENIA met geveerde bladen,
wier blaadjes zijn eivijze lan-
cetformig en schuins lopende,
met zeer kleine bloemen, aan ris-
ten vastgehegt.

- a. Een rist waar aan de bloemetjes
vastzitten.
- b. Het eiformig zaadhuisje, zijn-
de groot, houtig en met vijf
holligheeden voorzien, voorts
in vijven openspringende en wel
van den beneden kant.
- c. Een der afgevallene klepjes van
het zaadhuisje a/zonderlijk te zien.
- d. Het groot vijfhoekig zitbet der
zaaden.
- e. Het zaadhuis, van binnen te
zien, bevattende de schubwijze
op elkanderen leggende zaaden.
- f. Een der zaaden, welke zijn lang-
werpig, zamengedrukt, stomp,
van beneden voorzien met een
bladformige wiek.

BLOEITIJD. Deze boom,
dus door JACQUIN genoemd, ter
gedagtenis van den grooten Ba-
ron van SWIETEN, groeit over-
vloedig in verschillende deelen
der heete landen van America.
De boom is groot, takkig en met
eene fraaje kroon voorzien. De
bloemen komen uit de axels der bla-
den, zijn doorgaans wit en bloeijen
in 't midden van den Zomer.

SWIETENIA
MAHOGONI.

CLASSIS Xma.

CONF. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIde part.*
*Imae pag. 608.*SWIETENIA foliis pinnatis foliolis
ovato-lanceolatis, obliquis,
floribus racemosis minimis.

a. Racemus flosculos gerens.

b. Capsula ovata magna, lignosa,
quinquelocularis. quinqueval-
vis; valvulis basi dehiscenti-
bus.c. Una valvarum delapsarum seor-
sim conspicua.d. Receptaculum feminum ma-
gnum quinquangulare.e. Capsula, interne conspicua,
femina imbricata continens.f. Unum feminum, quæ sunt
oblonga compressa, obtusa,
inferne aucta alâ foliaceâ.

TEMP. FLOR. Arbor hæc,
a JACQUINO in memoriam magni
Baronis SWIETENII ita denomi-
nata, reperitur abundanter in
variis Americæ calidioris regioni-
bus. Est hæc arbor magna valde
ramosa, & insignem coronam
gerit. Flores sunt axillares,
albi ut plurimum, qui media
æstate florent.

GEBRUIK. Dit hard, rood en tot polijsting zeer geschikt
hout, is voornaamlijk dienstig voor de Schrijnwerkers, tot het
vervaardigen van veelerleije kostelijke meubelen, en werktuigen
voor de Natuurkunde, enz.

R

WOND.

WONDKRUID.

DE Xde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, IIde Deel
8ste St. bl. 643.

HUISLOOK met wigvormige, effen-
randige bladen, leggende steu-
gen en getuilde bloemen.

- a. De steng van deeze leggende
plant, die zich straks in takken
verdeelt, welke bladen dragen,
die zappig en wigwijze gemaakt
zijn.
- b. De bloeitros, aan het einde der
takken geplaatst, zamengesteld
uit kleine purperen bloemetjes,
welke bestaan uit in vijven ge-
spleetene kelkjes, vijfbladige
openstaande kranzen en vijf lo-
ningbakjes, bestaande uit vijf
schubbeijes, waar van beneden aan
den grondslag van ieder vrucht-
beginzel, een is geplaatst.
- c. De halfrijpe vrucht, vertoonende
de gekleurde overblijvende kelk,
met de vijf zaadhuisjes, daar in
beslooten.
- d. De vezelachtige houtige wortel
van deeze plant, die zich alomme
in den grond verspreidt.

BLOEITIJD. Deeze plant komt
dikmaals voor in de tuinen en bloeit
in het midden van den zomer. De
bladen blijven steeds groen, doch
wallen in den winter af. Van zelfs
komt deeze plant voort, op de ber-
gen van Provence.

GEBRUIK. Deeze Plant heeft eenige overeenkomst met het
zogenoemde Telephium en schijnt ook ongeveer dezelfde verkoe-
lende krachten te bezitten. De naam van *Wondkruid* schijnt niet
zeer gepast.

S E D U M

ANACAMPSEROS.

CLASSIS Xma.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II*di part.
Ima pag. 731.

SEDUM foliis cuneiformibus, in-
tegerrimis, caulibus decumben-
tibus, floribus corijmbosis.

- a. Caulis plantæ hujus procum-
bentis; mox in ramos divisæ,
qui gerunt folia succulenta,
cuneiformia.
- b. Corijmbus terminalis, compo-
situs e flosculis exiguis purpu-
reis, qui sunt compositi e ca-
licibus quinque-partitis, co-
rollis pentapetalis patentibus
& nectariis quinque squamatis,
singulis germinibus extrorsum,
versus basin, infertis.
- c. Fructus femimaturus, exhi-
bens calicem coloratum persis-
tentem, cum quinque capsulis
feminalibus inclusis.
- d. Radix fibrosa, lignescens hujus
plantæ, se late diffundens.

TEMP. FLOR. Planta hæc
frequenter in hortis reperitur &
media ætate floret, gaudetque
foliis semper, viridibus hijemali
tempore deciduis. Sponte crescit
hæc planta in montibus Gallo-
Provinciæ.

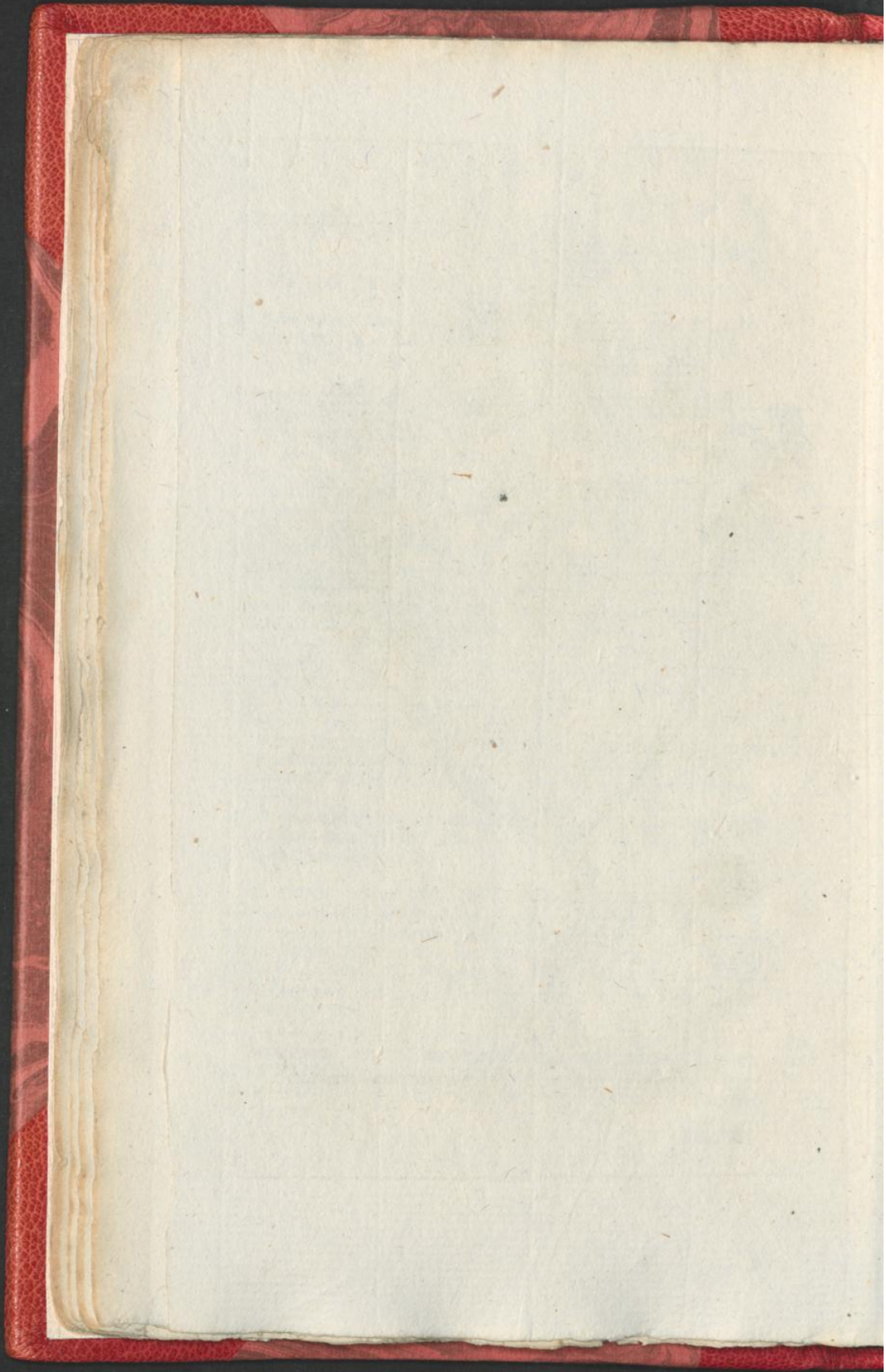
SCHERP

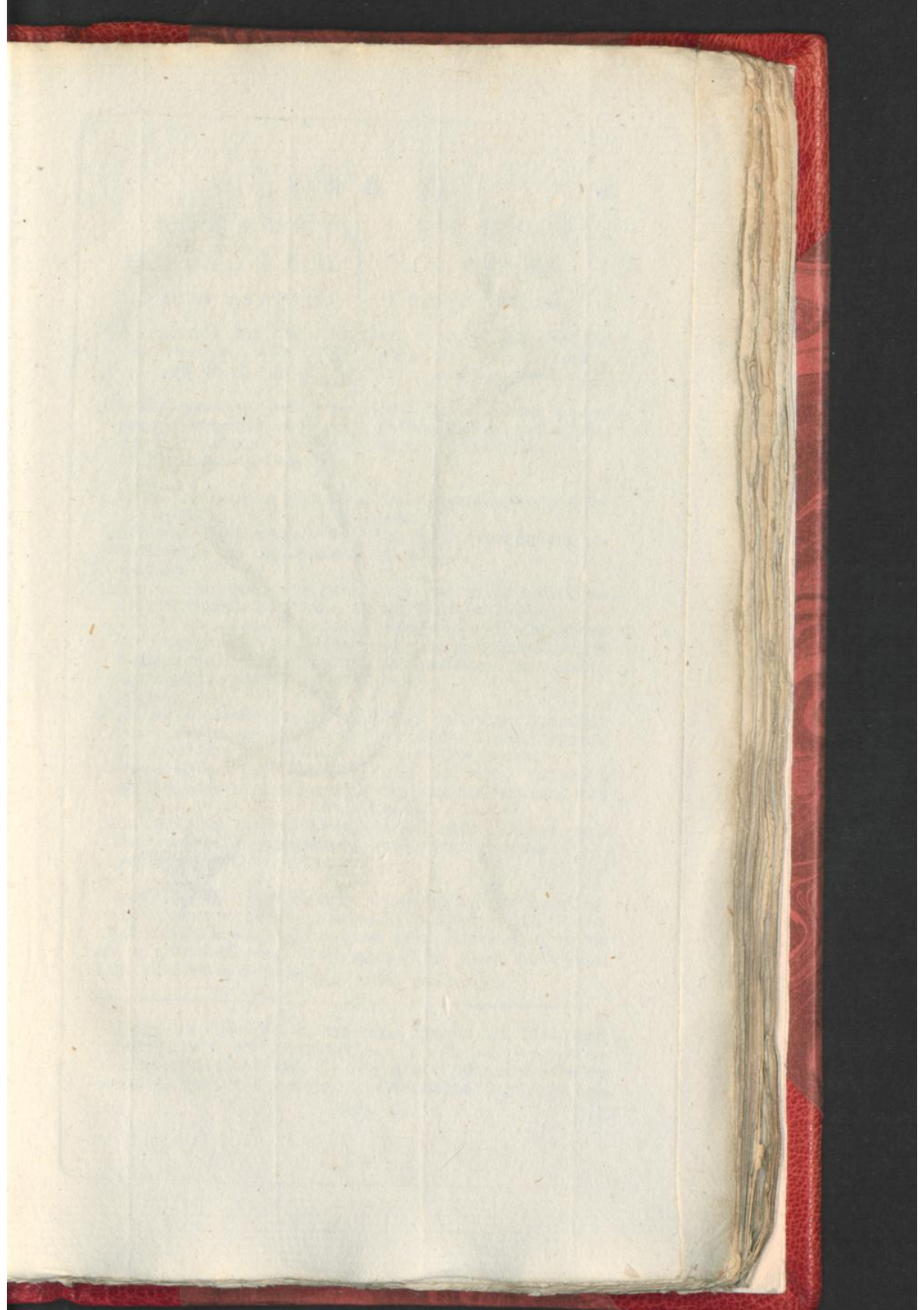
Tab. X.

Sedum aracampseros L.

Tab. XI.

Sedum acre L.

S C H E R P
H U I S L O O K.

D E X d e C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *11de Deel*
8ste St. bl. 749.

HUISLOOK, met bijna eijronde, aangegroeid ongesteelde, bultige, van genoeg opgeregte overhoekse blaadjes en een driedeelig bloemkroontje.

- a. De kruipende steng der plant met de blaadjes.
b. Het driedeelig bloemkroontje met de bloemetjes van verschillende ouderdom.
c. Een der bloemetjes geopent, vertoonende de tien helmstijltjes.
d. Dezelve van achteren te zien, om de vijfdeelige overblijvende bloemkelk, met de daar aan vastgehegte bloembladen, onder het oog te brengen.
e. Een der bloembladen afzonderlijk te zien, met een der helmstijltjes en deszelfs bolvormig meelknopje.
f. De overblijvende gekleurde kelk, die de zaadhuisjes in zich bevat.
g. De zeer kleine zaadjes, die in een groot aantal in de zaadhuisjes aanwezig zijn.

BLOEITIJD. Dit Huislook wordt in meenigte gevonden op de Geldersche Heiden, zo ook bij Haarlem en in Vriesland aan de Leedijken. Het bloeit in Hooimaand.

S E D U M
A C R E.

C L A S S I S X m a.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
*1mæ. pag. 732.*SEDUM foliis subovatis adnato-
sesilibus, gibbis, erectiusculis,
alternis, cijma trifida.

- a. Caulis Plantæ repens cum foliis.
b. Cijma trifida cum flosculis variæ ætatis.
c. Unus flosculorum apertus, decem exhibens stamina.
d. Idem a parte postica, ut sub oculos caderet calix quinquepartitus persistens, cum adnexis petalis.
e. Unum petalorum separatim, cum adnexo stamine, antheram subrotundam gerente.
f. Calix persistens, coloratus, intus capsulas feminales continens.
g. Semina minima, magna quantitate in capsulis obvia.

TEMP. FLOR. Hoc Sedum copiose reperitur in ericetis Gelriæ, tum prope Harlemum & ad ageres Frisæ. Floret mense Julio.

GEBRUIK. Het Kruid, van zijne scherpte ook Muurpeper genoemd, bevat een peperachtig zap, 't welk braaking verwekkend en teffens pisdrijvende is. Hier door is het zomwijlen werkzaam bevonden, in de derdendaagsche Koorts, de Waterzucht, enz.

DE KERSENBOOM. PRUNUS CERASUS.

DE XIIde CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deel
2de St. bl. 564.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. Ildi Part.*
Ima pag. 795.

FRUIMBOOM met bijna ongesteelde
kroontjes, de bladen lancerwrig
ovaal, verdubbeld, glad.

PRUNUS umbellis subpedunculatis,
foliis ovato-lanceolatis, con-
duplicatis, glabris.

a. Een tak van den Kersfenboom,
met bloemen van verschillenden
ouderdom.

a. Ramus Cerasi cum floribus va-
riæ ætatis.

b. b. b. De geopende bloemen, op
verschillende wijze vertoonende,
de plaatsing der bloembladen,
helmstijlen en des Bijls.

b. b. b. Flores aperti, varia ratio-
ne exhibentes situm petalorum,
staminum & stijli.

c. c. c. Dezelfde bloemen, van ter
zijden te zien, en toonende het
vruchtbeginzel, den overblijven-
den kerk en deszelfs achteromge-
boogen slippen.

c. c. c. Idem flores, a latere con-
spicui & monstrantes princi-
pium fructus, cum calyce per-
sistente, laciniarumque ipsius
revolutione.

d. Een takje van een Kersfenboom,
vertoonende de plaatsing en het
maakzel der bladen.

d. Ramulus Cerasi exhibens situm
& structuram foliorum.

e. 1. De rijpe vruchten van den
Kersfenboom, langwerpigen van
de gewoone soort.

e. 1. Fructus Cerasi maturi oblongi
vulgatiores.

e. 2. Een zoete witte Kers.

e. 2. Cerasum album dulce.

f. Dezelfde vrucht doorgesneeden,
om de plaatsing van den steen te
doen zien.

f. Idem fructus dissectus & mon-
strans situm nucis.

e. 3. Een Juliaansche Kers, met
ieder en waterachtig vleesch.

e. 3. Cerasum Julianum carne te-
nera & aquosa.

f. Dezelfde vrucht opengesneeden.

f. Idem fructus dissectus.

BLOEITIJD. In het Voorjaar en
in den Voorzomer, naar maate van
t verschil der soorten.

TEMP. FLOR. Vere & in æsta-
tis principio, pro specierum va-
rietate.

GEBRUIK. Het zap der vruchten is niet alleen zeer aange-
naam van smaak, maar ook zagt laxeerend en verkoelend. Het
gedistilleerd water is goed in windige buikpijnen: terwijl de pitten
een pisdrijvend vermogen bezitten.

DE

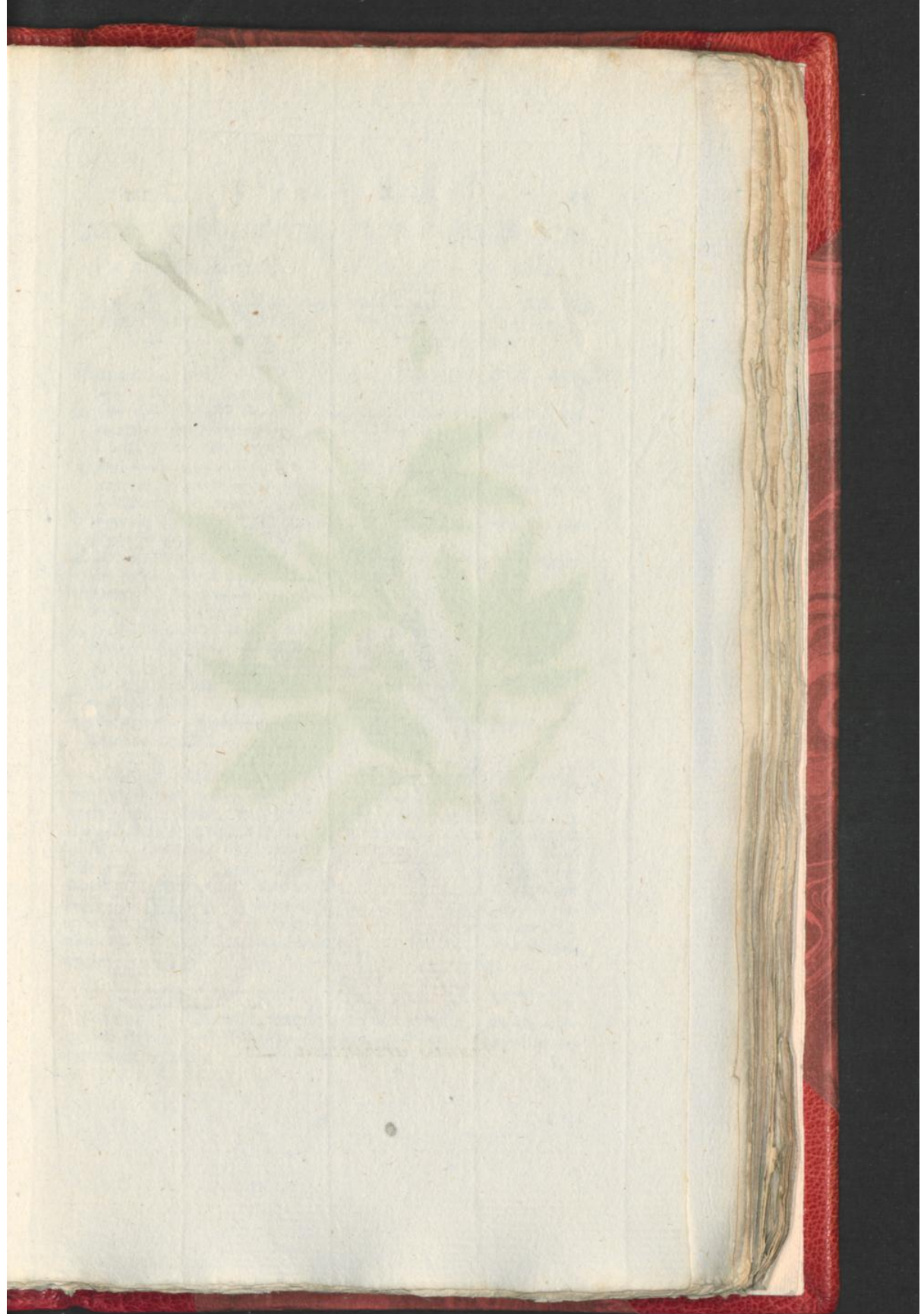

Prunus cerasus L.

Prunus armeniaca L.

DE ABRICOOZEBOOM. PRUNUS ARMENIACA.

DE XIIde CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUYN, IIde Deels
2de St. bl. 562.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIde Part.*
Ima pag. 795.

PRUIMBOOM, met ongesteelde bloemen en bijna hartvormige bladen.

a. Een open bloem, toonende de plaatsing der bloemblaaden, der helmstijltjes en des stijls.

b. Een bloem van ter zijden te zien, toonende de betrekking der gemelde deelen tot de bloemkelk.

c. Een der bloemblaaden, afzonderlijk afgebeeld.

d. De overblijvende bloemkelk, na het afvallen der kranen.

e. Dezelfde, bevattende een noch zeer klein vruchtje.

f. De rijpe vrucht, bijna oranje-kleurig en versierd met stippen, die in het purperachtige vallen.

g. De vrucht midden doorgesneden met zijn steen.

h. De pit zelve, beroofd van haar steenen bekleedzel.

BLOEITIJD. Men vindt verscheiden soorten van deezen boom, niet weinig verschillende, ten opzichte der grootheid der vrucht; zo wel als in kleur: zelfs vindt men vruchten niet grooter, dan hazelnooten. De smaak der pitten verschilt ook merkelyk, want deezze is in de meeste soorten bitter, gelijk in de Persikpitten, doch in zommige zoet. Deezze boom bloeit in 't Voorjaar.

PRUNUS floribus sessilibus, foliis subcordatis.

a. Flos apertus exhibens situm petalorum, staminum & stijli.

b. Flos conspicuus a latere, monstrans dictarum partium relationem ad calicem.

c. Unum petalorum, seorsim depictum.

d. Calix persistens post delapsum corollæ.

e. Idem, fructum adhuc exiguum continens.

f. Fructus maturus, subaurantius, ornatus punctis purpurascensibus.

g. Fructus per medium dissectus, cum sua nuce.

h. Nucleus ipse, lapideo involucre orbatus.

TEMP. FLOR. Plures dantur hujus arboris species. fructus magnitudine haud parum diversæ, nec non colore, imo reperiuntur fructus nucibus avellanis haud majores. Differt etiam nucleorum sapor, hic enim in plerisque speciebus est amarus, uti in nucleis persicorum vulgarij obtinet, in quibusdam vero dulcis. Floret hæc arbor vere.

GEBRUIK. Zommige meenen, dat de Chincezen uit de verbrande steenen van deezze zo aangenaame vrucht, hunne Oostindische inkt maaken.

TAMME
SORBENBOOM.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, IIde Deels 2de
St. bl. 598.

SORBENBOOM met gevinde bladen,
die van onderen ruig zijn.

- a. Een noch ongeopende bloem, ver-
toonende de bloemkrans, zo als
dezelve door de kelk wordt om-
vat.
- b. De geopende bloem, aanwijzende
de plaatsing der bloembladen en
der helmstijltjes.
- c. De overblijvende bloemkelk, ver-
toonende de stijlen en het begin-
zel der vrucht.
- d. De rijpe vrucht, in de midden
doorgesneden, om de zaaden te
doen zien, in hunne natuurlijke
plaatsing.
- e. Een der zaaden, die langwerpig
en kraakbeenig zijn.

BLOEITIJD. Deze Boom komt
overvloedig voor in 't Oostenrijks
gebied, gelijk ook in Italie, alwaar
hij in 't Voorjaar bloeit. De bla-
den van deezzen boom hebben veel
overeenkomst met die van den Lij-
sterbezienboom. De vruchten zijn
veelal langwerpig, als kleine pee-
ren, doch worden ook dikwijls rond
gevonden, in de gedaante van kleine
appeltjes of mispelen.

SORBUS
DOMESTICA.

CLASSIS XIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
Ima pag. 834.

SORBUS foliis pinnatis, subtus vil-
lofis.

- a. Flos nondum apertus, exhi-
bens corollam calice cinctam.
- b. Flos apertus, monstrans situm
petalorum & staminum.
- c. Perianthium persistens floris
delapsi, cum stilibus & fructus
principio.
- d. Fructus maturus, per medium
dissectus, monstrans semina in
situ nativo.
- e. Unum feminum, quæ sunt
oblonga & cartilaginea.

TEMP. FLOR. Frequenter hæc
arbor in Austriaca ditione repe-
ritur, nec non in Italia, ubi vere
floreit. Folia hujus arboris mul-
tum conveniunt cum illis forbi
aucuparii. Fructus sunt oblongi,
ut plurimum magnitudine piri
minoris, licet & subrotundi re-
periantur, imitantes figuram po-
molorum vel mispilorum.

GEBRUIK. Het vleesch is, onrijp, ongemeen wrang, doch
rijp zijnde, eetbaar en minder zamentrekkende; doch best doet
men, de Sorben te laten rotten gelijk de mispelen, wanneer zij
goed van smaak worden. De rijpe vruchten gekookt, en in zu-
iker geconsijt, zijn niet minder hartsterkende, dan het kweeën-
vleesch. Onrijp zijn de Sorben, door hunne zamentrekkende
kragten, goed in de buikloopen.

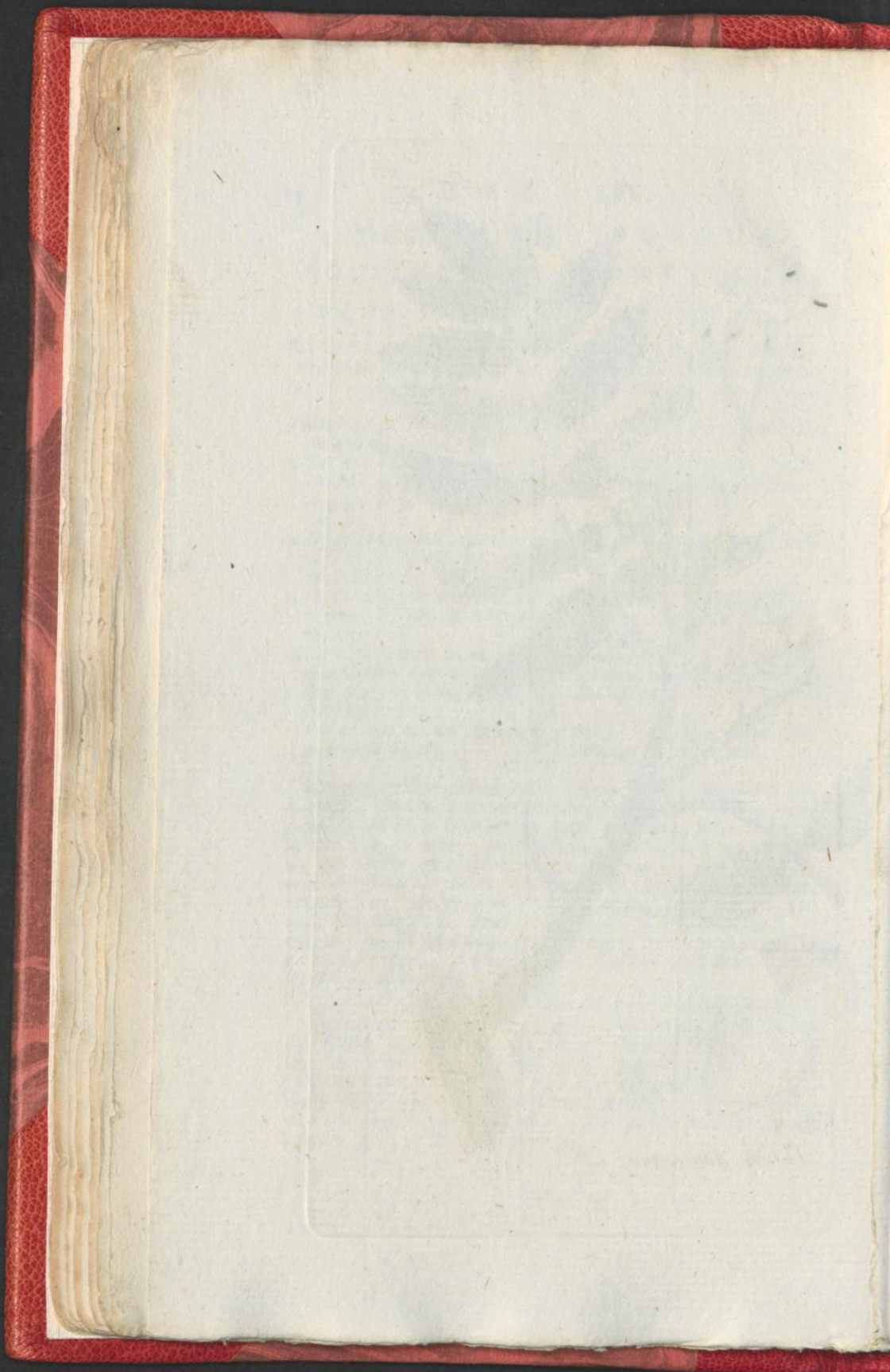
FRAN-

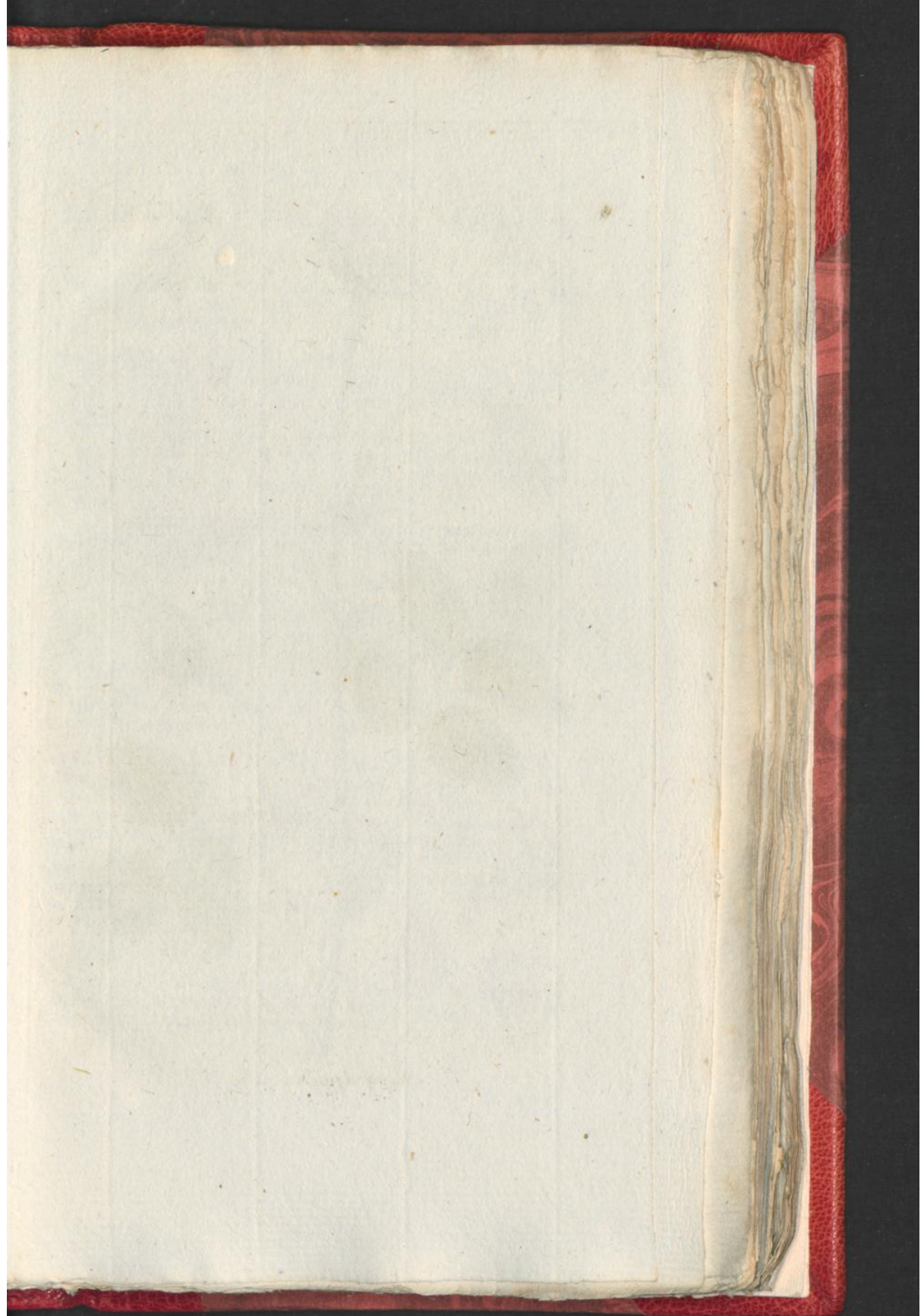
Tab. XIV.

Sorbus domestica L.

Tab. XI.

Rosa Gallica L.

FRANSCH E ROOS. ROSA GALLICA.

DE XIIde. CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOULTUIN, IIde Deels
5de Stuk bl. 208.

Conf. LINNÆI Syst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. II di part.
I ma pag. 854.

- ROOZEBOOM, met de knoppen eij-
rond, en zo wel, als de bloemstee-
len, steekelig, de takken en blad-
steelen gedoord.
- a. a. Onrijpe bloemen, | w i e r e e n e d e
bloemkelk noch geheel gesloten
vertoont, terwijl in de andere
de bloemkelk reeds geheel ontwik-
keld is.
- b. Een geopende bloem, toonende de
bloembladen en de helmstijltjes,
in hun natuurlijken stand.
- c. 1. De rijpe vrucht van dit heester,
van eene langwerpige gedaante.
- c. 2. Dezelfde vrucht, doch van eene
rondere gedaante, toonende van
boven de overblijfsels der slippen,
van de blijvende kelk.
- d. De langwerpige kromme zaaden,
die in eene groote meenigte de
bezieachtige vrucht vervullen.
- ROSA germinibus ovatis pedun-
culisque hispidis, caule petio-
lisque hispido-aculeatis.
- a. a. Flores in maturi, quorum
unus exhibet calicem adhuc
clausum, alter corollam jam
evolutam.
- b. Flos apertus, monstrans petala
& stamina in situ naturali.
- c. 1. Fructus hujus fruticis matu-
rus, figuræ oblongæ.
- c. 2. Fructus idem, sed globosior,
superne monstrans reliquias la-
ciniarum calicis persistentis.
- d. Semina oblonga incurva, magna
quantitate fructum baccatum
replentia.

BLOEITIJD. Deze Fransche
Roos van LINNÆUS is de Roos
der Apothekers. Deze Roozen ko-
men voor met enkele of met dubbele
bloemen, doch zijn minder welrie-
kend, dan andere soorten. De zo-
genoemde Prænestijnsche Roos is
eene speeling van deze soort. Dee-
ze Roos bloeit in den Zomer en in
't begin van den Herfst.

TEMP. FLOR. Rosa hæc Gal-
lica LINN. est Rosa rubra phar-
macopoeorum. Rosæ hæc, tam
simplices, quam plenz, occurrunt,
sed sunt minus odoratæ, quam
aliæ species. Rosa ita dicta Præ-
nestina est hujus varietas. Rosa
hæc floret æstate & autumnu prin-
cipio.

GEBRUIK. De bloemen der roode Roozen zijn zamentrekken-
de van aard: wordende uit dezelve bereid de Conferf van roode
Roozen en de honing van Roozen.

WITTE

WITTE ROOS.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOUTTUIJN, IIde Deels
5de St. bl. 213.

ROOZEBOOM met eivonde gladdē
knoppen, de bloemsteelē steeke-
lig, de takken en bladsteelē ge-
doord.

a. a. De bloemen, in een verschil-
lenden staat van rijpheid, waar
van een vertoond word noch zo-
danig ingeslooten, dat men niets
ziet, behalven de bloemkelk, ter-
wijl de beide overige reeds half
geopend zijn.

b. b. Bloemen die reeds geheel zijn
opengaan, spierwit en met de
gekleurde helmstijltjes in het mid-
den.

BLOEITIJD. Deze Roos versiert
niet weinig de tuinen, in het mid-
den van den Zomer, dewijl zij tot
eene meerdere hoogte opgroeit, dan
de roode Roozen pleegen te doen,
waar in dezelve het naast overeen-
komt met de Eglantier. Behalven
de groote soort, die tot zeven of
acht voeten opgroeit, vindt men,
volgens de waarneemingen van
RAY, eene verscheidenheid, die
veel kleiner is, en geene grootere
hoogte verkrijgt, dan van twee voe-
ten, met een bloem, die insgelijks
wit, doch in de midden een weinig
gekleurd is.

ROSA ALBA.

CLASSIS XIIma.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. II di part.
1ma pag. 855.

ROSA germinibus ovatis, glabris,
pedunculis hispidis, caule pe-
tiolisque aculeatis.

a. a. Flores in vario statu ma-
turitatis, quorum unus exhibe-
tur adhuc ita clausus, ut nil,
nisi perianthium, appareat, dum
reliqui jam sunt semiaperti.

b. b. Flores jam penitus aperti,
albi, cum antheris coloratis in
medio.

TEMP. FLOR. Rosa hæc me-
dia æstate haud parum exornat
hortos, quia in multo majorem
excrefcit altitudinem, quam Ro-
sæ rubræ solent, qua in reproxime
accedit ad Rosam Eglante-
riam. Præter magnam speciem,
quæ ad septem vel octo pedes
exsurgit, observante RAYO etiam
in Anglia reperitur varietas, quæ
multo minor est & tantum acqui-
rit altitudinem duorum pedum,
cum flore etiam albo, sed in
medio paululum colorato.

GEBRUIK. Deze Roozen zijn aangenaamer van geur, dan alle
de andere soorten. Derselver gedistilleerd water wordt het beste
gekeurd in de Oogontsteekingen.

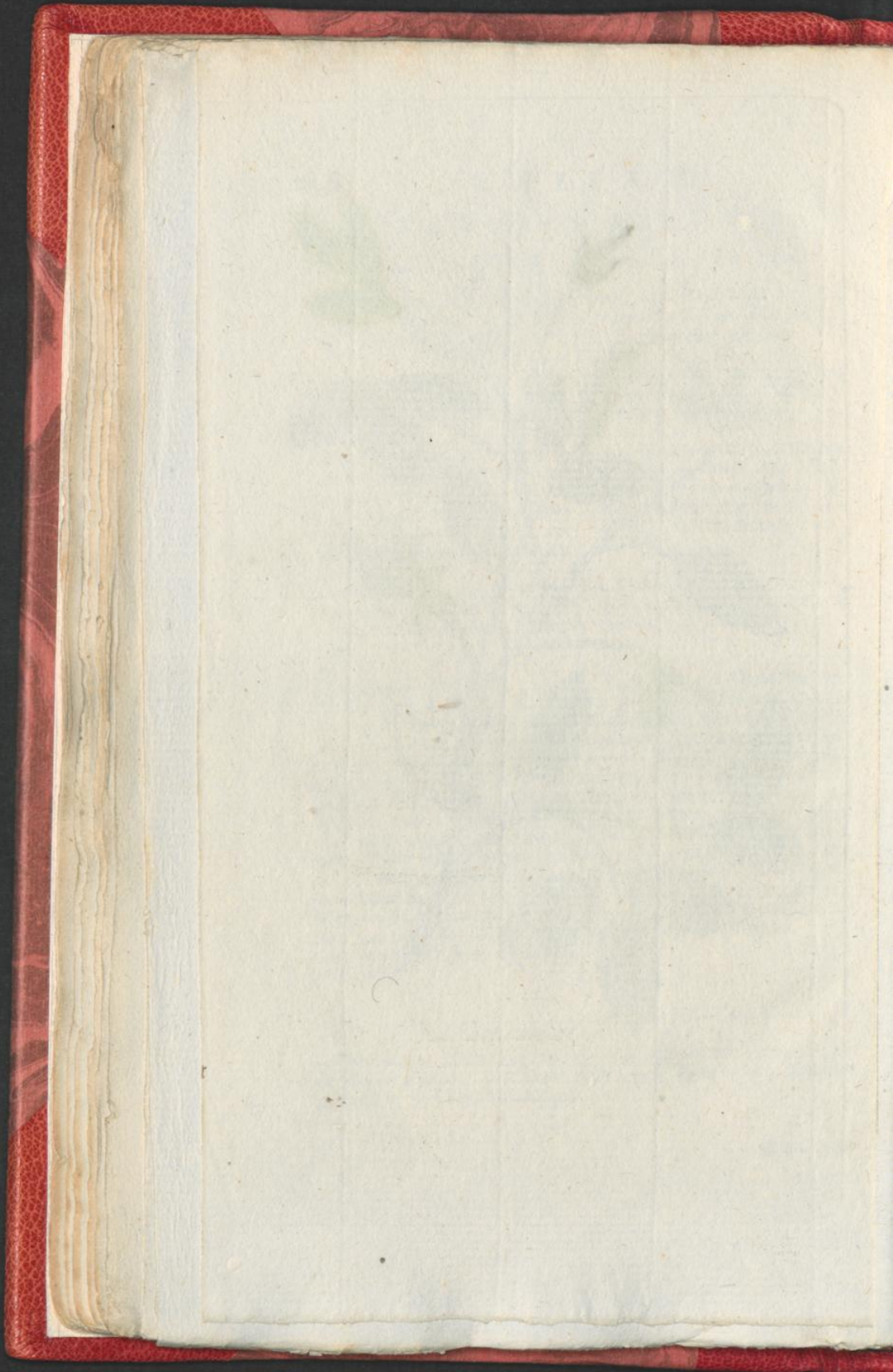
NOORD-

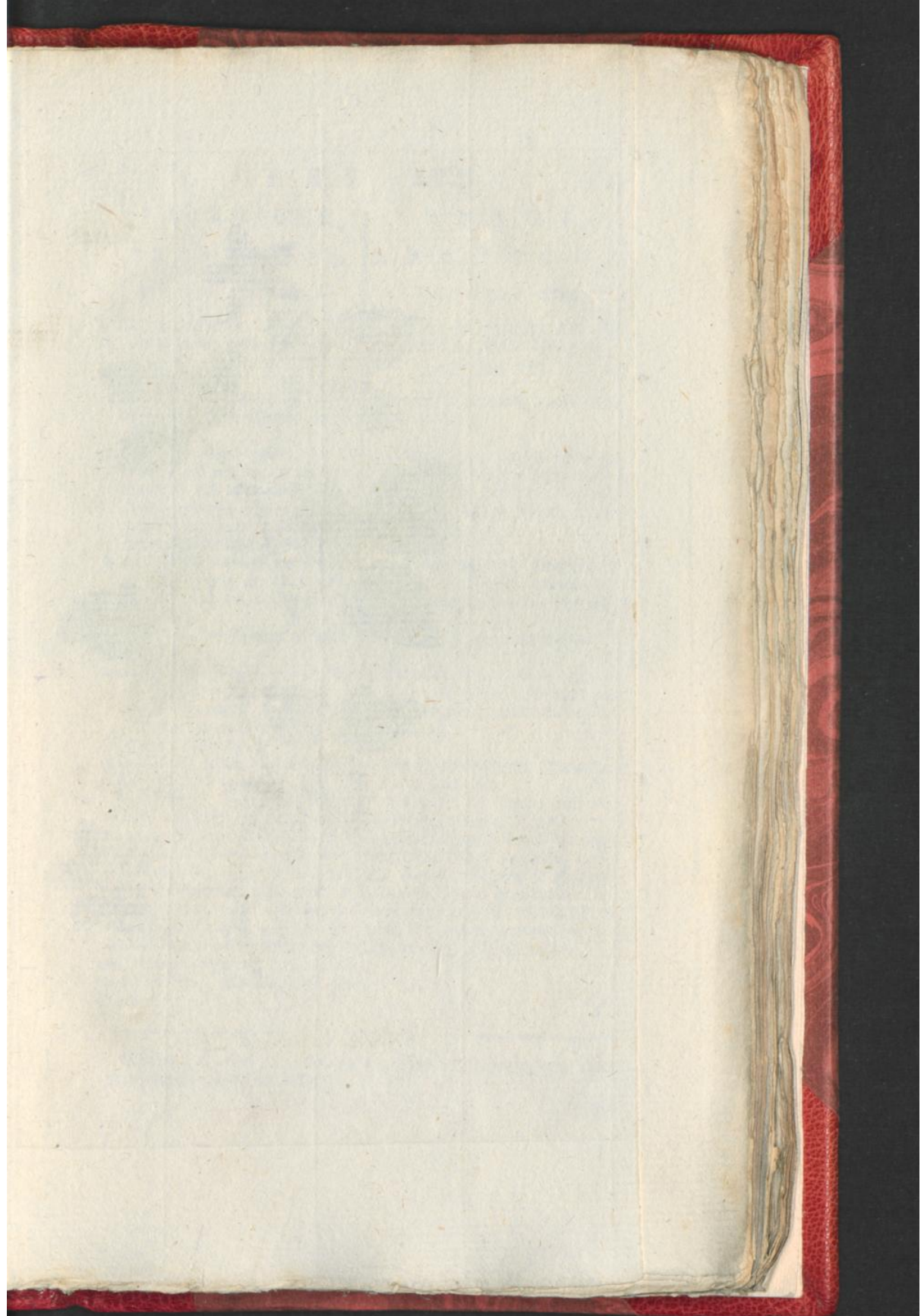
Tab. XVI.

Rosa alba L.

Tab. XVII.

Rubus arcticus L.

NOORDSCHE
BRAAMBOOS.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN IIde
Deels 9te St. bl. 47.BRAAMBOOS met drievoudige bla-
den, de steng eenbloemig en on-
gedoorn.

- a. De steng deezer plant, zo als
dezelve uit den wortel opklimt,
voorzien met drievoudige beurt-
lings geplaatste bladen, en ein-
delijk overgaande in een eenigen
bloem op het einde geplaatst.
- b. b. Geopende bloemen, aanwijzen-
de de plaatsing der bloembladen
en der deelen tot de bevruchting
behoorende.
- c. Een der helmstijltjes afzonder-
lijk.
- d. De vruchtbeginzels, met de stij-
len en stempeltjes, zo als zij te
zamen vereenigd, op den grond-
slag van den overblijvenden kelk
worden geplaatst.
- e. Een deezer deelen afzonderlijk.
- f. De schubbe wortel.

BLOEITIJD. Dit Kruid, naau-
welijks een half voet hoog, groei-
jende in de Noordelijke deelen van
Europa en America, brengt vruch-
ten voort, die, onder de gedaante
van Braamboozen, den reuk en
smaak hebben van Aardbeziën.
Voornaamslijk vindt men dit Ge-
was in de woeste Bossen, doch in
de Tuinen overgebracht, wordt het
onvruchtbaar. Het bloeit in den
Zomer.

RUBUS
ARCTICUS.

CLASSIS XIIde.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIIdi part.*
1ma pag. 857.RUBUS foliis ternatis, caule iner-
mi unifloro.

- a. Culmus hujus plantæ uti e ra-
dice adscendit foliisque ternatis
alternis gaudens, tandem
abit in unicum florem termi-
nalem.
- b. b. Flores aperti, monstrantes
situm petalorum partiumque
ad fructificationem pertinen-
tium.
- c. Unum staminum separatim.
- d. Germina cum stijlis & stigma-
tibus, uti conjunctim super ba-
sin calicis persistentis collo-
rantur.

e. Una harum partium separatim.
f. Radix squamosa.

TEMP. FLOR. Herba hæc vix
dimidium pedem alta, crescens in
boreali Europa & America, pro-
fert fructus haud ingratos, qui,
sub forma ruborum, gaudent
odore & sapore fragorum. Oc-
currit in primis in desertis sylvaticis,
sed in hortos translata ste-
rillis evadit. Floret æstate.

GEBRUIK. De Noordlieden bereiden uit deeze vrucht eene
aangename Geleij en Wijn.

C

DE

ORLEAANBOOM.

DE XIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN IIde
Deels 3de St. bl. 7.

BIXA met tegenover elkanderen gestelde bladen, die lancetwijze hartvormig en zeer fraaij geaderd zijn.

a. a. De zeer schoone roosvormige bloemen, vertoonende de bloembladen, de menigvuldige helmstijlen. en den midden doorgaanden stijl.

b. Het zaadhuisje, ekrond-hartvormig, zamengedrukt, met borsteltjes bezet, van twee kanten opengaande, eenvakkig, van eene schoone roode kleur.

c. Het zaadhuisje midden doorgesneeden, vertoonende de menigvuldige tolvormige zaaden, vast gehegt aan het lijnvormig middelschot, 't welk met het midden der klapvliesjes is vereenigd.

BLOEITIJD. Deze boom, welke door den geheelen zomertijd bloeit, heeft wit hout, met eene bruine schors en met bladen van een half voet lengte. De bloemen komen in gedaante als roosjen, uit de einden der takken voort, en gaan over in peulen, die de gedaante en grootte hebben van pruimen. De menigvuldige, daar in opgesloutene zaaden, zijn rood en geveen, als zij door de vingers gedrukt worden, een rood zap uit.

BIXA
ORELLANA.

CLASSIS XIIma.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. II di part.
Ima pag. 812.

BIXA foliis oppositis cordato-lanceolatis, elegantissime venosis.

a. a. Flores rosacei pulcherrimi, exhibentes petala, numerosa stamina & stylum, in medio transeuntem.

b. Capsula ovato-cordata, compressa fetis obvallata, bivalvis, unilocularis, pulchre e rubro colorata.

c. Capsula per medium dissecta, exhibens femina numerosa, turbinata, adhærentia receptaculo lineari, medio valvularum adnato.

TEMP. FLOR. Arbor hæc per totam æstatem florens, gaudet ligno albo cum cortice fusco, foliisque dimidium pedem longis. Flores, rosarum magnitudine e ramis extremis proveniunt, dantque fructum siliquosum pruni oblongi magnitudine & forma. Seminâ numerosa huic inclusa sunt rubra, quæ digitis expressa, dant succum rubrum.

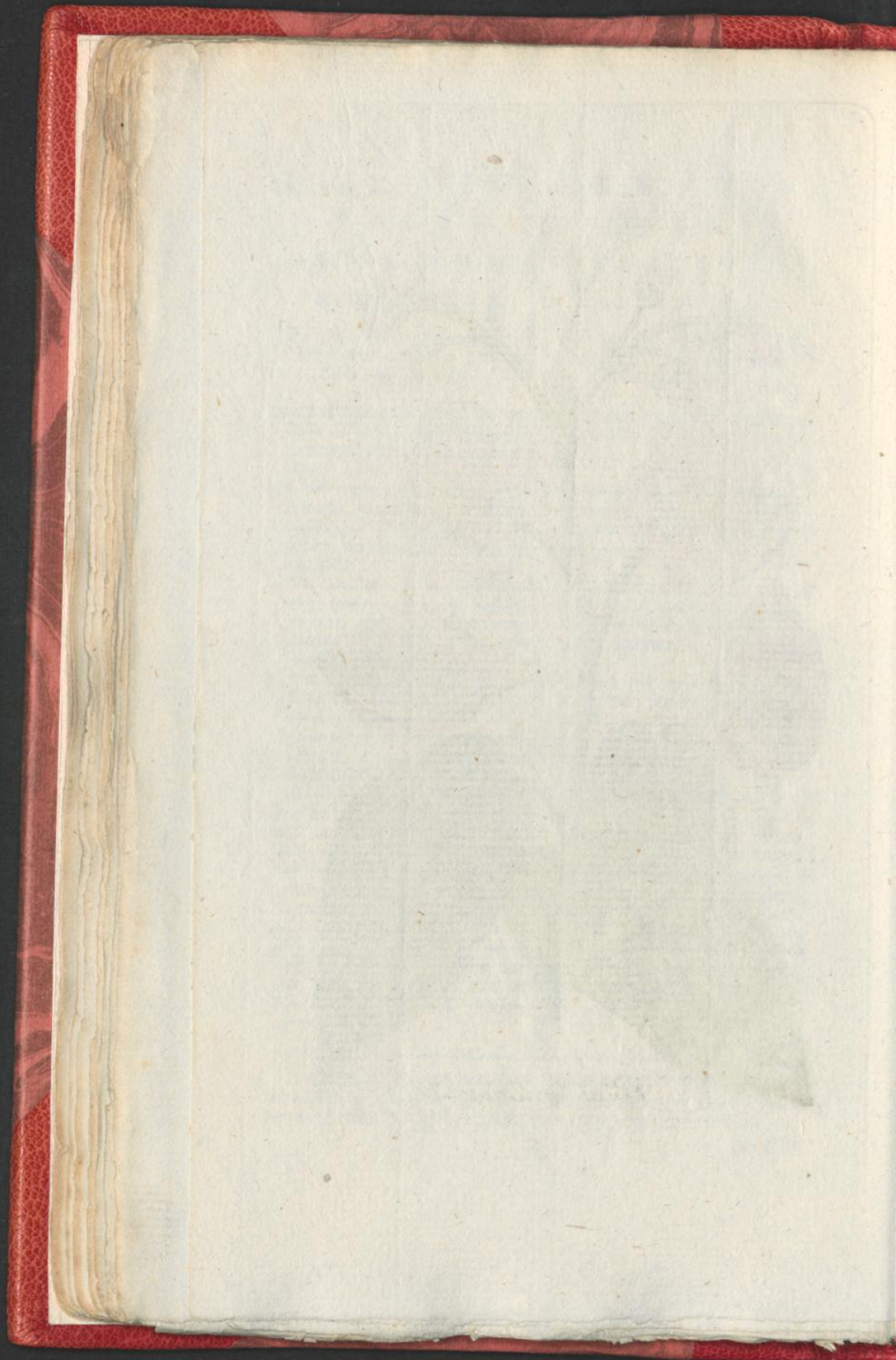
GEBRUIK. Het uitgeperste en verdikte zap, 't welk gerekend wordt onder de zweetdrijvende middelen te behooren, wordt voornaamlijk gebruikt als Verfitoffe, vooral om de Boter te kleuren.

THEE-

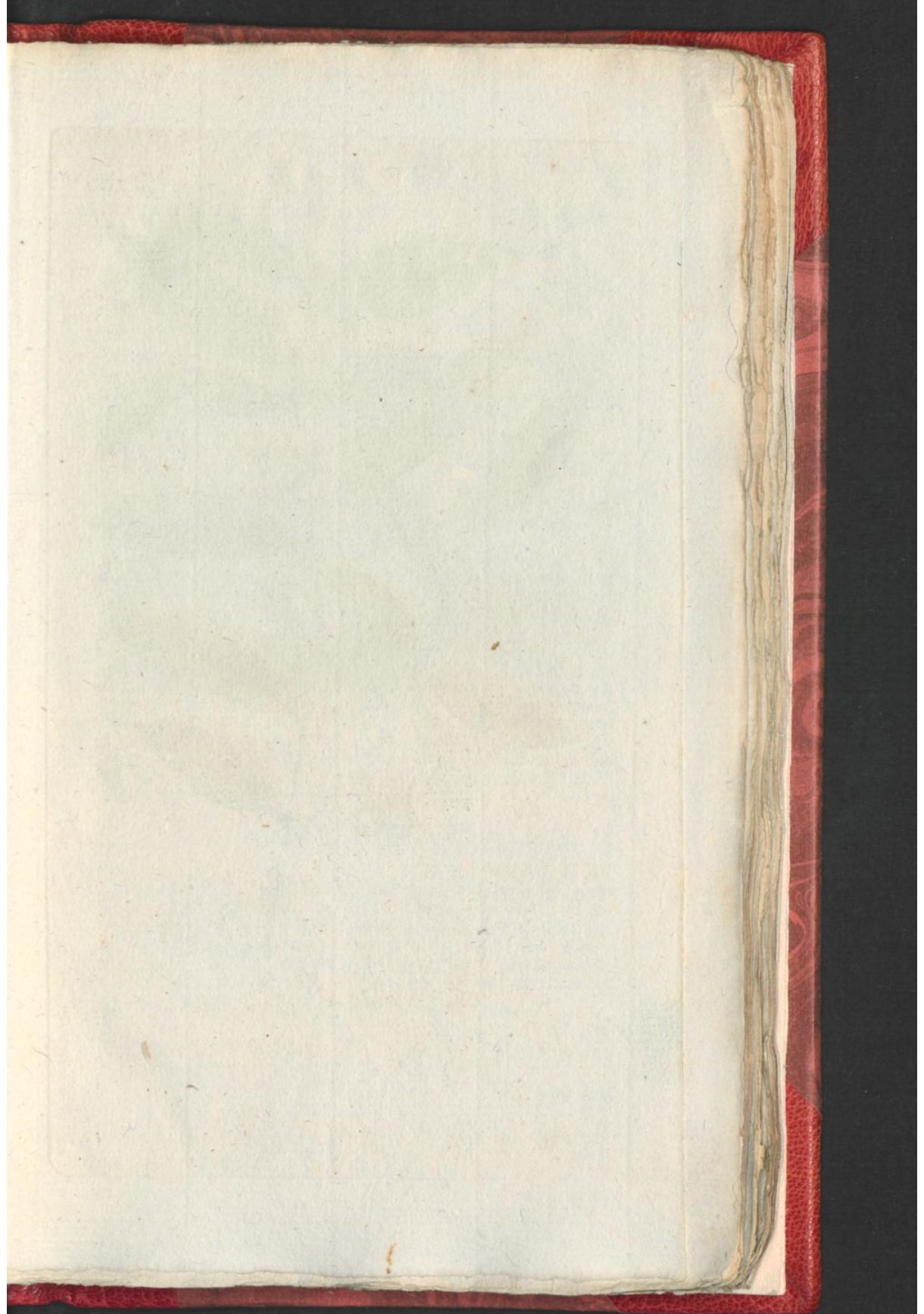

Bixa orellana L.

Thea bohea L.

THEE-BOE.

THEA BOHEA.

DE XIIIde CLASSE.

CLASSIS XIIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *11de Deels 5de*
St. bl. 246.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. 11di part.*
1mæ pag. 821.

THEEBOOM met zesbladige bloemen.

a. a. De zesbladige bloemen, van
eene roosachtige gedaante, in het
midden vertoonende een groot aan-
tal helmstijlen.

b. De bloemkelk, welke is zeer
klein, in zesfen gedeeld, vlak
en overblijvende.

c. Het bolrond-driehoekig zaadbe-
ginzel, staande op de overblij-
vende kelk.

d. De stijl in drieën gespleeten.

e. Het rijp geworden zaadhuysje
(bestaande uit drie bulletjes) welk
drie vakjes bevat, en in
drieën opensplijt.

BLOEITJID. De echte Theeboom
is het eerst overgebracht in Europa
en wel in Zweeden, in 't jaar 1763.
Overvloediglijk groeit deeze Boom
in China en Japan, en zou ook,
denkelyk, in de Zuidelyke Stre-
ken van Europa zeer wel aange-
kweekt kunnen worden.

THEA floribus hexapetalis.

a. a. Flores hexapetali rosacei, in
medio exhibentes insignem fla-
minum numerum.

b. Perianthium minimum, sex-
partitum, planum persistens.

c. Germen globoso-trigonum,
calijci persistenti insitens.

d. Stijlus trifariam divisus.

e. Capsula feminalis matura (con-
stans e tribus globis) trilocu-
laris, apice trifariam dehiscens.

TEMP. FLOR. Genuina arbor
Theæ primum in Europam, &
quidem in Sueciam, fuit delata,
anno 1763. Crescit hæc abun-
danter in China & Japonia, pos-
setque etiam probabiliter in Eu-
ropa meridionali feliciter coli.

GEbruik. De versche Theebladen worden nadeelig gereekend voor de hersenen, en worden gezegd, duizelingen en bevingen te veroorzaken: welke nadeelige hoedanigheden door het roosteren en droogen, worden weggenomen. Welbereide Thee, in maatigheid gebruikt, is eene gezonde, zagt hartsterkende drank, die ook zagtjes aftrijvende is en de geschiktheid tot Steen en Graveel schijnt weg te neemen.

GROENE THEEBOOM. THEA VIRIDIS.

DE XIIde CLASSE.

CLASSIS XIIma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deel*
5de St. bl. 256.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
IIma pag. 821.

THEEBOOM met negenbladige bloemen.

THEA floribus Enneapetalis.

Volgens de genome regel van het Linnæaansche stelsel, zou deeze Theezort een afzonderlijk geslacht moeten daarstellen: doch, van wegen de gelijkheid, van het zo algemeen gebruik, en van hoedanigheid, zijn deeze Heesters, hoewel inderdaad verschillende, echter tot een geslacht gebragt.

Secundum solitam Linnæani sistematicis normam, hæc Theæ species separatum genus deberet constituere, sed, propter usum & vim celebratissimam eandem, hæc frutices, revera diversæ ad unum tamen genus sunt relatæ.

- a. De bloem van vooren openstaande en toenende de bloembladen, met de helmstijlen.
- b. Dezelve van achteren te zien, om de bloemkelk onder het oog te doen vallen.
- c. d. Het vruchtbeginzel, met den in drieën gespleeten stijl en de driepuntige stampeljes, in verschillende trappen van rijpheid.
- e. Een onrijp zaad.
- f. De rijpe kelk, uitgedvoogd, met den grondslag van het drievakkig zaadhuisje.
- g. Het zaadhuisje, zo als het uit drie bolletjes is zamengegroeid.
- h. i. k. De bladen van dit Heester, op bijzondere manieren zamengefeld, in de gedaante van erwten: doorgaand Tio thee genoemd.

- a. Flos antice patens & monstrans situm petalorum & staminum.
- b. Idem a parte averfa exhibens calijcem.
- c. d. Germen cum stijlo trifido stigmatibusque acuminatis, in varis maturitatis statu.
- e. Semen in maturum.
- f. Calijx maturus, exsiccatus cum basi capsulæ tricocceæ.
- g. Capsula feminalis ex tribus globis coalita.
- h. i. k. Folia fruticis varie convoluta in speciem piforum: vulgo Tio thea.

BLOEITIJD. Dezelve met dien der voorgige soort.

TEMP. FLOR. Idem cum præcedente.

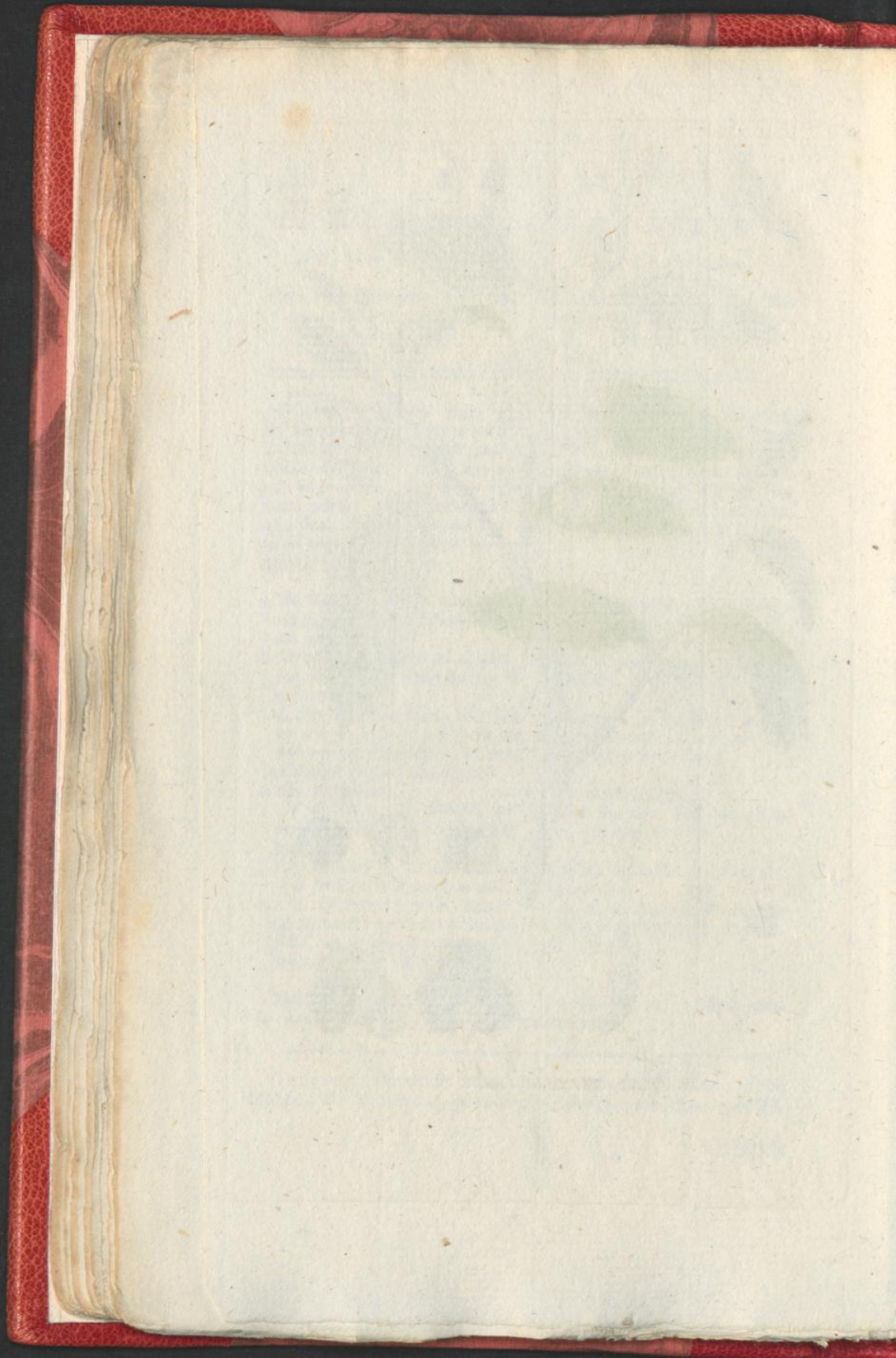
GEBRUIK. Verschilt niets van dat der voorgige soort: doch bij hun, die 'er niet aan gewoon zijn, maakt deeze Thee open lijf.

WITTE

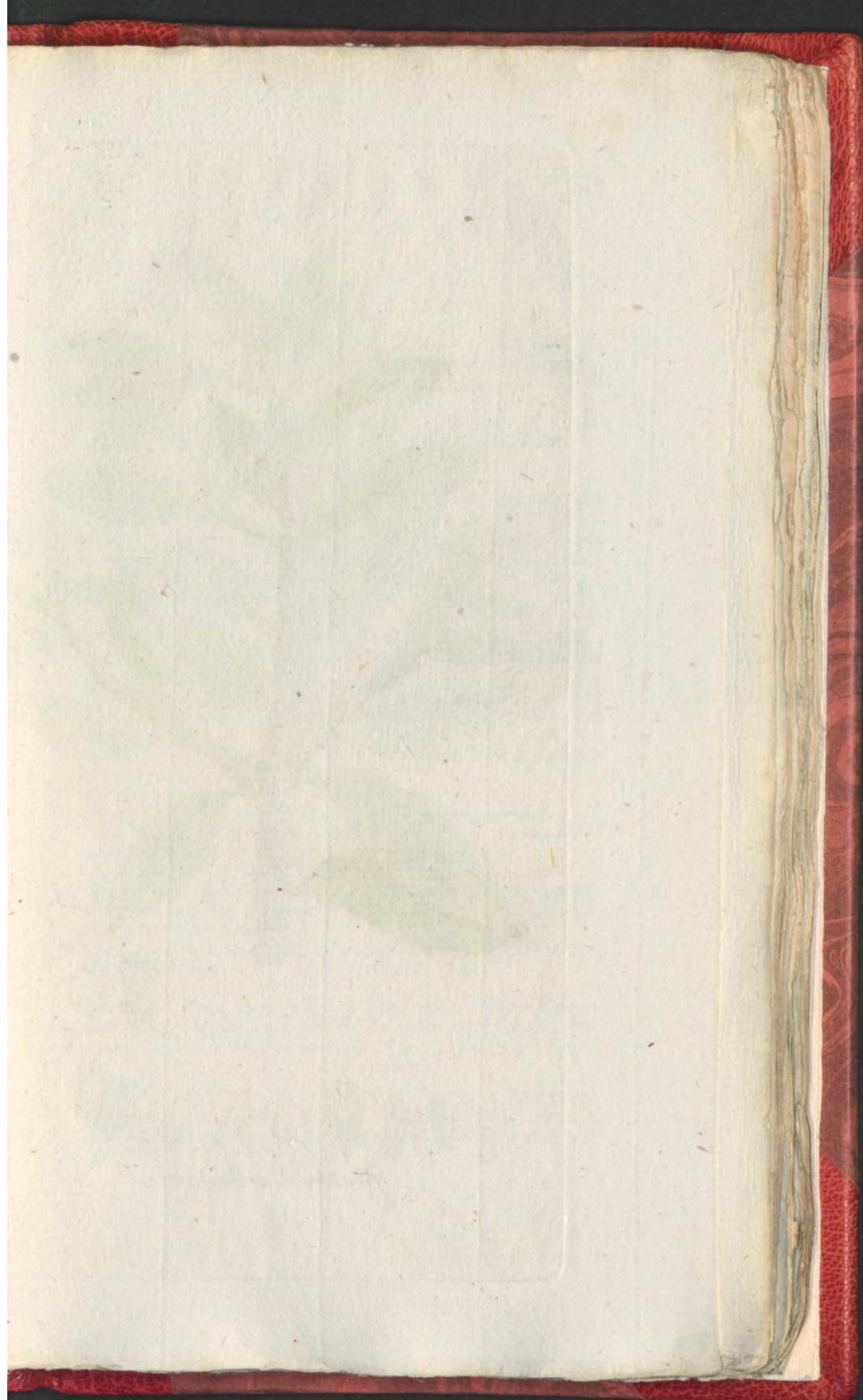

Thea viridis L.

a

d

Winteria aromatica L.

WITTE
KANEELBOOM.

DE XIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOOUTTUIN, *IIde Deels*
2de Stuk bl. 512.WITTE KANEELBOOM, met lang-
werpige blinkende bladen en
bloemvrieten, aan het einde der
takken geplaatst.a. Een tak van deezen boom, met
de bladen en bloemen.b. Een afgescheiden openstaande
bloem, in welken men kan zien
de plaatsing der bloembladen en
des vruchtbeginzels, met betrek-
king tot de bloemkelk.c. Een der bloembladen afzonder-
lijk; 't welk is spierwis, met
eene geele streep.d. Het honingbakje in zijn geheel,
in 't welk voornamelijk aanmer-
kingswaardig is, de plaatsing
der meelknopjes, die zonder stijl-
jes, aan het voetstuk van het ho-
ningbakje zijn aangeplakt.

e. Een der meelknopjes afzonderlijk.

f. f. Het gekleurd gedeelte van het
honingbakje, aan 't welk de meel-
knopjes hebben vastgezeeten.g. Het bovenst krukswijze ge-
vormd deel van 't honingbakje,
waar in het stampertje besloten is.h. h. h. De zaaden in verschillenden
staat van rijpheid.BLOEITIJD. Deeze boom groeit
op verscheidene plaatsen in Zuid-
America; maar de bloeitijd is on-
zeker.WINTERIA
AROMATICA.

CLASSIS XIma.

CONF. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II di part.*
Ima pag. 749.CANELLA foliis oblongis, niti-
dis, racemis terminalibus.a. Ramus hujus arboris cum foliis
floribusque.b. Flos separatus patens, in quo
apparet situs petalorum & fruc-
tificationis, respectu calijcis.c. Unum petalorum separatim,
quod est candidum, cum striâ
flava.d. Nectarium integrum, in quo
præsertim notari meretur situs
antherarum, quæ absque fila-
mentis basi nectarii agglutinatæ
sunt.

e. Una antherarum seorsim.

f. f. Pars nectarii colorata, cui
antheræ adhæserunt.g. Pars nectarii superior urceola-
ta, pistillum continens.h. h. h. Semina in vario statu ma-
turitatis.TEMP. FLOR. Crescit hæc ar-
bor in variis Americæ meridion-
nalis locis; sed florendi tempus
est incertum.GEBRUIK. De Winteraansche of Witte Kaneelbast wordt in
de Geneeskunde dikwijls gebruikt, als een uitmuntend versterkend
Maagmiddel,

C 3

STER.

STERANYSBOOM.

ILLICIAM ANISATUM.

DE XIde CLASSE.

CLASSIS XI^{ma}.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, IIde Deel
2de St. bl. 520.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II di part.*
I^{ma} pag. 867.

STERANYSBOOM, met bloembladen,
wier binnenste zijn lineaal el-
vormig.

ILLICIAM petalis interioribus li-
neari-fubulatis.

- a. De gekleurde bloemkelk van ach-
teren te zien.
b. De bloemkrans van vooren in 't
midden van den bloeitijd.
c. De bloemkrans van ter zijden,
vertoonende derzelver klokvormige
gedaante.
d. Het binnenst fraai gestraald ge-
deelte des bloems.
e. De stampertjes in hunne natuur-
lyke plantzmg.
f. f. De einden der bloembladen af-
zonderlijk.
g. Een der onrijpe zaadbeginzels.
h. De vrucht, zamengefeld uit acht
zaadhuisjes, in het rond geplaatst,
openstaande, zamengegedrukt, ei-
rond, lederachtig en in tweeën
opensplijtende.
i. De zaaden zelve, welke zijn ei-
rond en zeer welruikende.

- a. Perianthium coloratum a pos-
tica parte.
b. Corolla ab antica parte in me-
dio florendi tempore.
c. Corolla a latere, exhibens ip-
sius figuram campanulataam.
d. Interior floris pars pulchre ra-
diata.
e. Pistilla in situ naturali.
f. f. Extrema petalorum seorsim.
g. Unum germinum in maturorum,
h. Fructus, constans e capsulis
octo in orbem digestis, patent-
ibus, compressis, ovatis, co-
riaceis, bivalvibus.
i. Semina ipsa, ovata, odora-
tissima.

ELOEITJD. Deze boom, die
in 't midden van den Zomer bloeit,
groeit overvloediglijk in China,
groot Tartarijen en in de Philip-
pijnische Eilanden, waarom ook het
zaad van aenzelven genoemd wordt,
Chineesche of Siberische Anijs.

TEMP. FLOR. Arbor hæc, quæ
media æstate floret, crescit abun-
danter, in China, Tartaria magna
& insulis Philippinis. Unde se-
men hujus & appellatur Anisum
Chinense vel Sibiricum.

GEBRUIK. De Steranijs bezit uitmuntende windbreekende en
Maagversterkende krachten. Doch de Zaadhuisjes bevatten door-
gaans meer van die kracht, dan de Zaaden zelve.

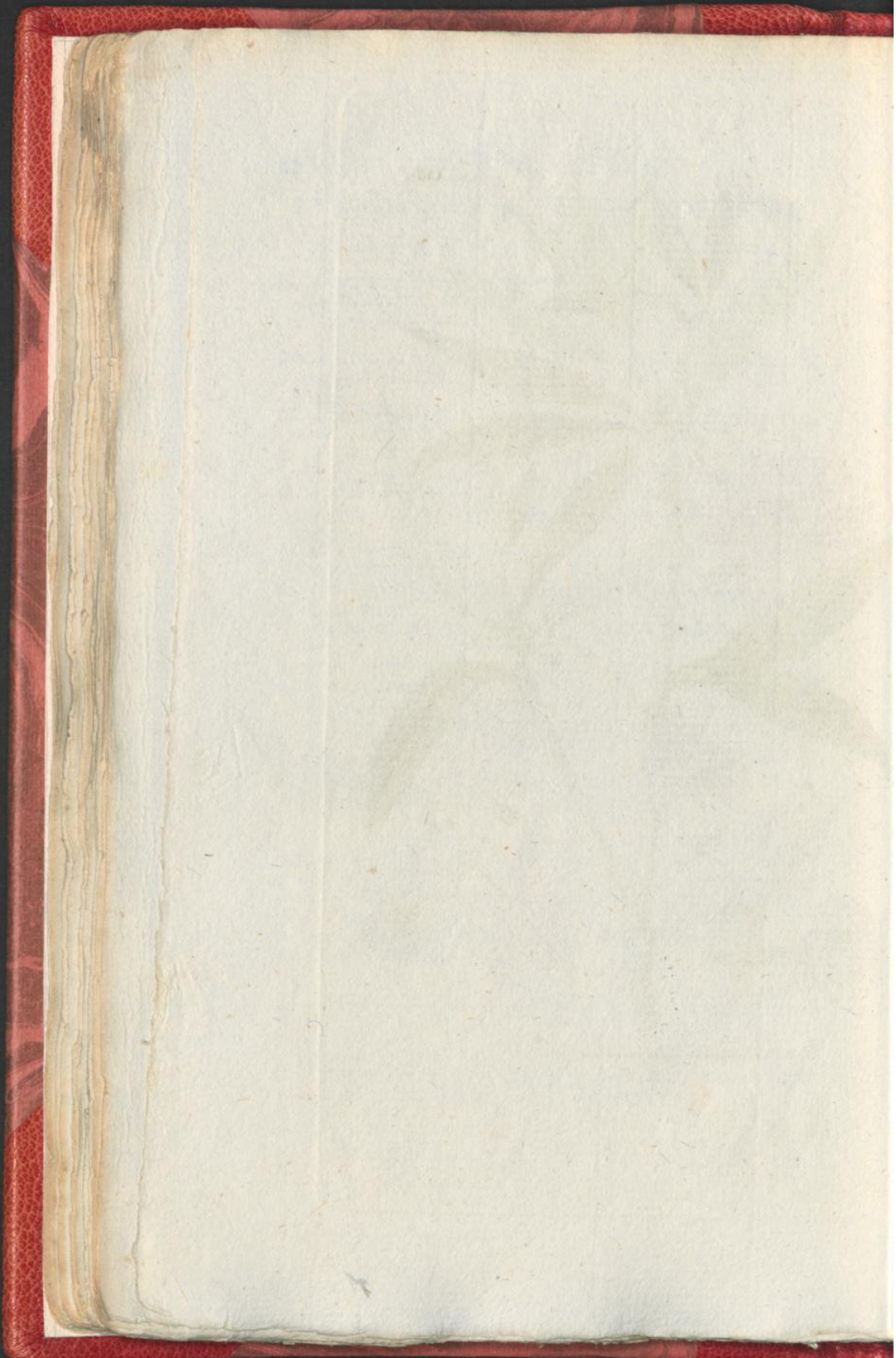
HOF

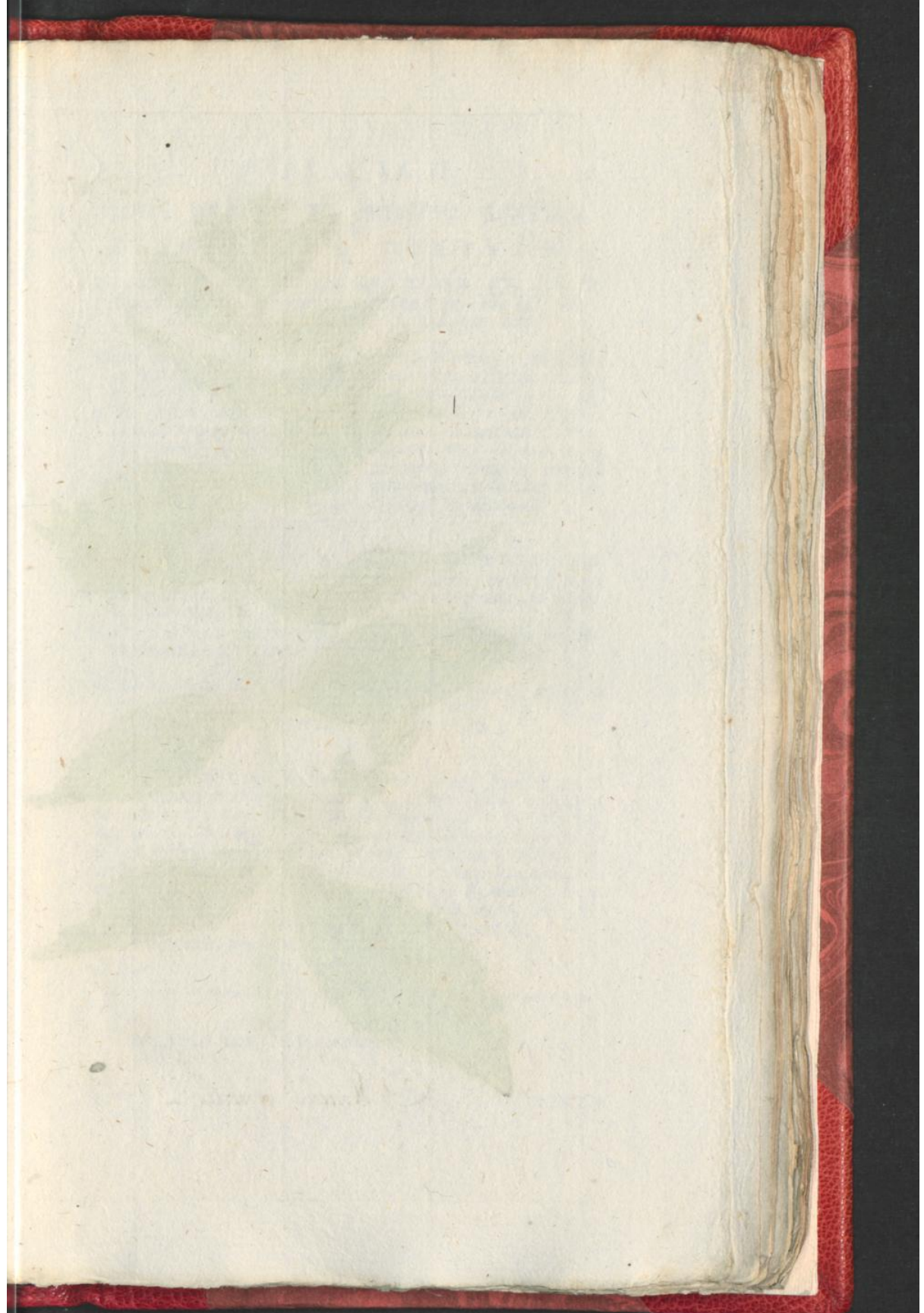
Tab. XXII.

Illicium anisatum L.

Mentha gentilis L.

HOFMUNTE.

MENTHA GENTILIS.

DE XIVde. CLASSE.

CLASSIS XIIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIde Deel*
9de St. bl. 325.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
2da. pag. 903.

MUNT met kranjesbloemen; eironde spitze zaagtandige bladen; de meelraadjes langer dan de bloem.

a. Een bloejend bloemkranse, vertoonende eene groote ophooping, van kleine bloemetjes. Voorts ziet men in de afbeelding, op hoedanig eene wijze de gesteelde bloemkransen voortkomen, uit de oexels der bladen, die tegen over elkanderen zijn geplaatst.

b. De bovenste lip der bloemkrans, vertoonende de vier helmstijltjes, die korter zijn, dan de bloemkrans, in hunne natuurlijke plaatsing.

c. De kleine in twee lippen verdeelde bloemkelk van een deezes bloemetjes

d. Het vruchtbeginzel, bestaande uit vier naakte zaaden, met den stijl en den in tweeën gespleeten stempel.

MENTHA floribus verticillatis; foliis ovatis, acutis, ferratis; staminibus corolla brevioribus.

a. Verticillus flosculosus insignem exhibens congeriem flosculorum exilium. Apparet porro ex figura, quomodo verticilli pedunculati prodeant ex axillis foliorum oppositorum.

b. Labium superius corollæ, exhibens quatuor stamina, quæ corollæ breviora sunt, in situ naturali.

c. Calix unius horum flosculorum exilis, bilabiatus.

d. Germen, constans e seminibus quatuor nudis, cum stilo & stigmatibus bifido.

BLOEITIJD. De voorgaande soort, de Zaaijmunte en de volgende soort de Akkermunte, komen veel met de onze overeen, bestaande het voornaamste onderscheid in de verschillende lengte der helmstijlen. Op zeer veele plaatsen van Nederduitschland wordt dit Gewas, in 't wilde voortkomende, en gedurende den Zomer bloeiende, gevonden.

TEMP. FLOR. Species præcedens, *Mentha sativa* & sequens *Mentha arvensis*, omni dote multum cum nostra conveniunt, facitque præcipuam differentiam diversa staminum longitudo. In quamplurimis Germaniæ inferioris locis, hæc herba, ætate florens, sponte provenit.

GEBRUIK. Tot hier toe onbekend.

BOSCH

BOSCH
ANDOORN.

DE XIVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOOUTUIJN, *IIde Deels 9de*
St. bl. 343.

ANDOORN met zesbloemige kransjes
en hartvormige gesteelde bladen.

- a. De bloem van vooren te zien, ver-
toonende de gesteldheid en de vlek-
jes der benedenste lip der bloem.
- b. De bloemkrans, afzonderlijk te
zien, behalven 't overige, toon-
nende de zitplaats der helmstijl-
jes, onder de bovenlip derzelve.
- c. De bloemkrans van ter zijden te
zien.
- d. De vijfgetande, ruige en over-
blijvende bloemkelk.
- e. De bloemkelk van boven te zien
in haaren grond, vertoonende de
rijp wordende vrucht, na het af-
vallen der bloemkrans, bestaande
uit vier naakte zaaden.
- f. Het stampertje, te zamengefeld
uit een tot hier toe zeer klein zaad-
beginzel, een eenvoudigen stijl
en een in tweeën gespleeten stem-
pel.

BLOEITIJD. Deze plant, die
alomme groeit in de bosschen van
Gelderland, Vriesland &c., bloeit
in 't Voorjaar en in 't begin des
Zomers. In aard komt dezelve veel
overeen met de doove Netelen.

STACHIJS
SIJLVATICA.

CLASSIS XIIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
2de pag. 906.

STACHIJS verticillis sexfloris, fo-
liis cordatis, petioiatis.

- a. Flos ab antica parte conspicuus,
monstrans situm maculasque
labii inferioris corollæ.
- b. Corolla, seorsim conspicua,
monstrans præ reliquis situm
staminum, sub labio ejus supe-
riore.
- c. Corolla a latere contemplanda.
- d. Perianthium, quinquedentatum
villosum persistens.
- e. Perianthium, desuper conspi-
cuum, exhibens in fundo fru-
ctum maturescentem, post co-
rollæ delapsum, constantem e
quatuor seminibus nudis
- f. Pistillum, compositum e ger-
mine haftenus exiguo, stijlo
simplici & stigmata bifido.

TEMP. FLOR. Planta hæc, ubi-
que obvia in sijlvis Gelriæ, Fri-
siæ &c., floret vere & ætatis
principio. Natura multum con-
venit cum Lamiis.

GEBRUIK. Het aftrekzel der bladen en bloemen wordt in
Frankrijk veel gebruikt, tegen het Graveelkolijk, het Zijdewee enz.
Ook in de gedaante van een pap, om gezwollen te doen ver-
drijven.

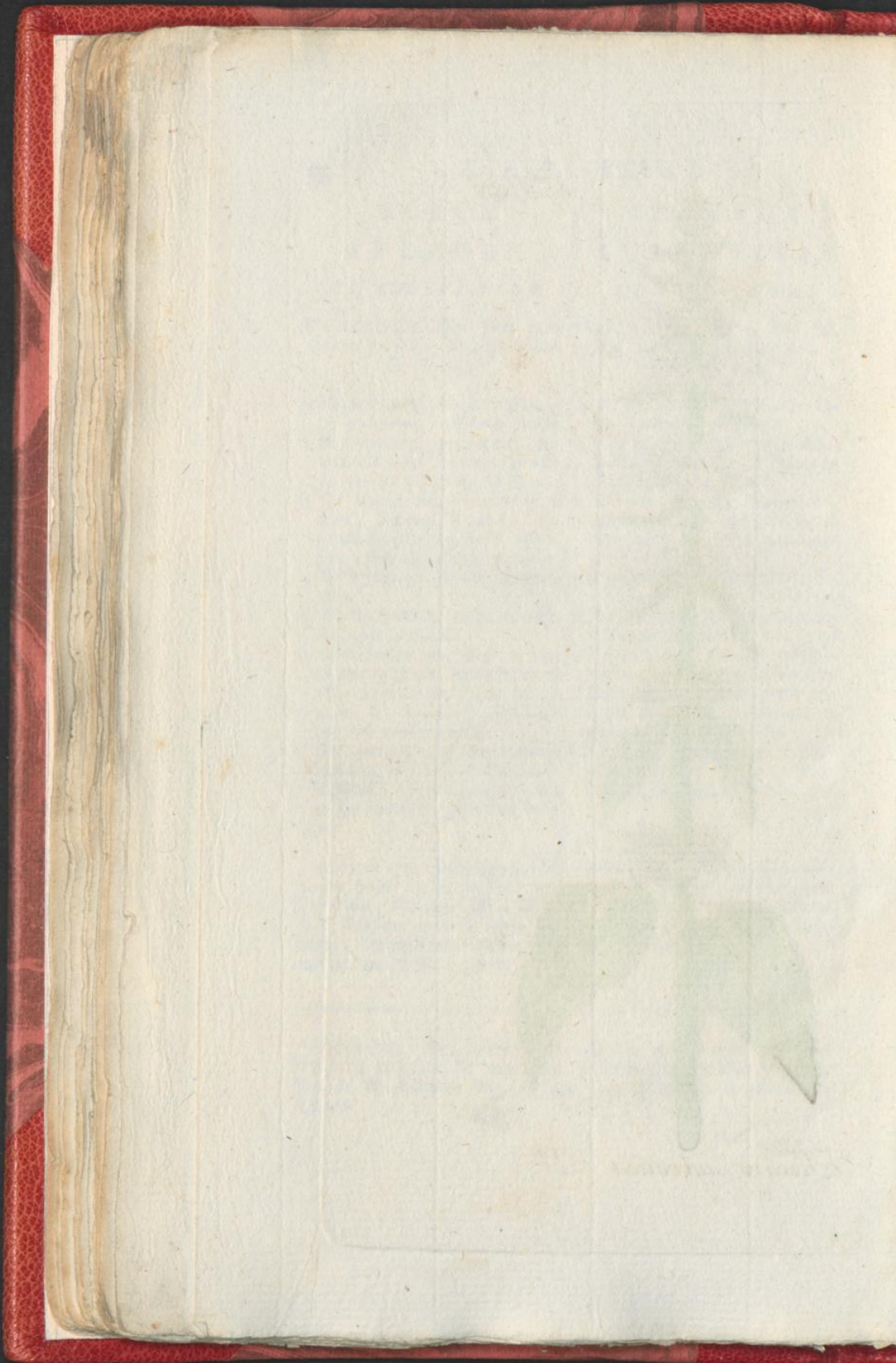
BRAN.

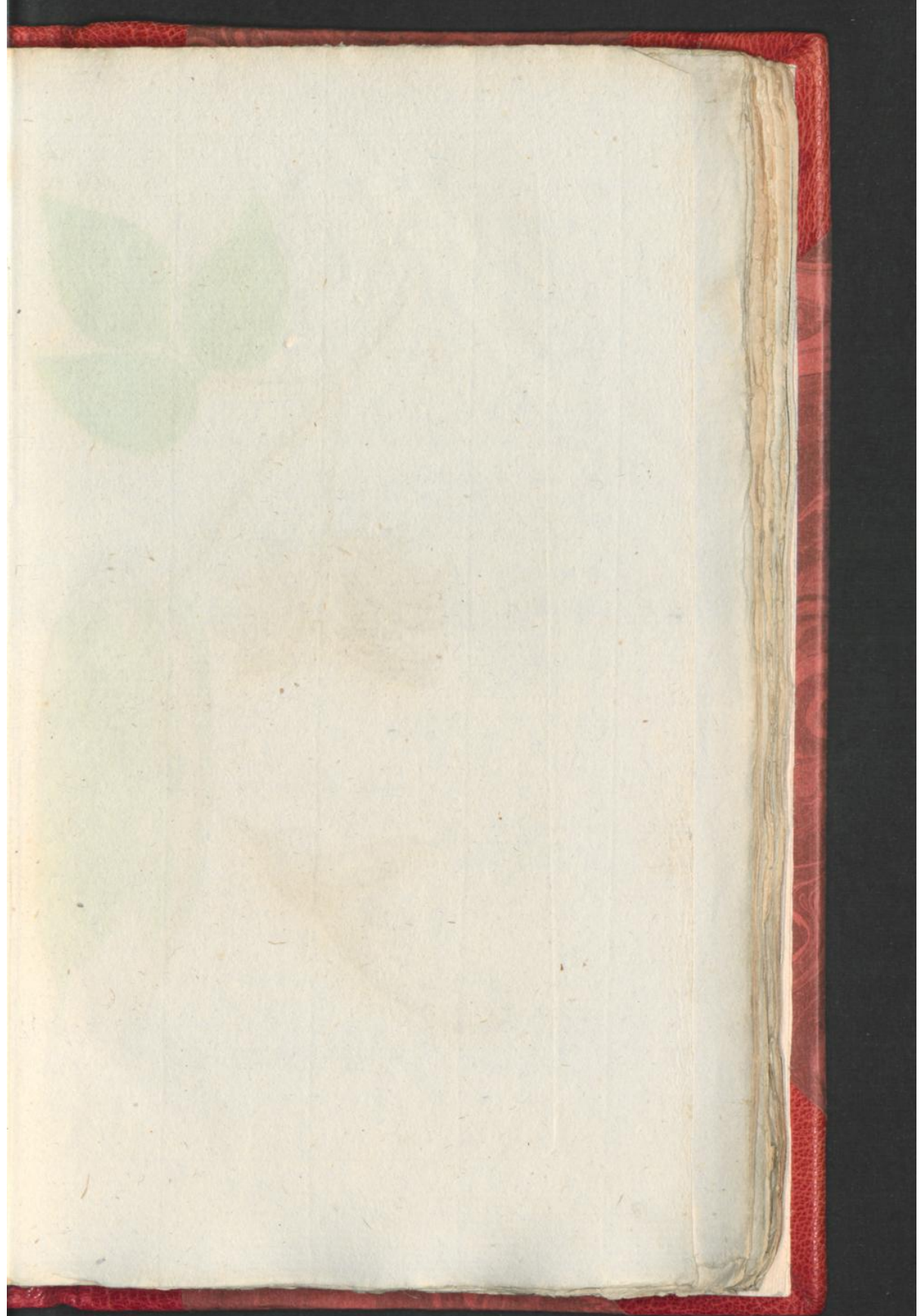
Tab. XXIV.

Stachys sylvatica L.

Dolichos urens L.

BRANDENDE
SLINGERBOON.

DE XVIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deels 1ode*
St. bl. 149.

SLINGERBOON, met gevrostte haauwen, lancetvormig, overdwars gestreufd, de zaaden zwart geringd.

- a. Bloemros, van welken de vlienderachtige bloemen, als 't ware eene vliegende horzel verbeeldende, afhangen. In de afzonderlijke bloem toont
- b. Den gekleurder in vijven gedeelde Bloemkelk.
- e. Den achtersten tand derzelve, die de vlag ondersteunt.
- c. De achterwaards geboogen vlag.
- d. De groote vleugels, die spiraalswijze zijn te zamengegroeid, met een smit.
- f. g. De halfrype haauwen, afbeeldende de bovenste gekleurde naad benevens de overdwars geplaatste lancetvormige streuven, en ook van ter zijte de brandende wolle.

BLOEITIJD. Deze Plant komt in meenigte voor in de beide Indiën, en is voornaamlijk aanmerkenswaardig, door de wolle, die de haauwen van buiten bekleet, en die het vermogen hezit, om eene geweldig brandende jeukte in het vel te veroorzaaken.

GEbruik. De Heer BANCROFT verzekert, in zyne natuurlijke geschiedenis van *Gujana*, dat aldaar, tegen de zo menigvuldige ronde Darmwormen, geen kragtiger middel bekend is, dan de gemelde brandende wolle, die met stroop tot eene likking wordt gemengd.

DOLICHOS
URENS.

CLASSIS XVIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
2dae pag. 1104.

DOLICHOS leguminibus racemosis, fulcis tranversim lanceolatis, feminibus hilo cinctis.

- a. Racemus, e quo flores papilionacei, crabronem volantem quasi repræsentantes, dependent. In flore separato monstrat
- b. Perianthium quinquesidum coloratum.
- e. Dentem ipsius posteriorem, qui vexillum fulcit.
- c. Vexillum reclinatum.
- d. Alas grandes, spiralliter, convolutas, cum proboscide.
- f. g. Legumina semimatura, exhibentia suturam superiorem coloratam, tum strias transversales lanceolatas & a latere etiam urentem lanuginem.

TEMP FLOR. Frequenter hæc planta occurrit in India utraque, estque præ reliquis notabilis, per lanuginem legumina extus obsidentem, quæ insignem pruritus urentem in cute excitandi potestate valet.

D

A J U I N.

D E V l i e. C L A S S E.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN, *IIde Deel*
12de St. bl. 220.

LOOK, met een naakten Stengel,
niet langer dan de bladen, die
spitrond en buikig zijn.

Het midden der figuur vertoont den
naakten uitgehouden stengel dez-
zer Plant, op zyn einde voorzien,
met eene enkelvoudige bloem-
krans, uit een groot aantal van
blommetjes te zamengesteld; be-
nedenwaards omringd met een
afvallend algemeen Invindzel.

a. Een der afzonderlijke bloemkrans-
jes, die te zamen zyn gefield,
uit zes langwerpige bloemblaad-
jes, uit welke de zes Helmstijl-
tjes, met hunne meelknopjes, uit
steeken.

b. De Helmstijltjes, van de Bloem-
bladen beroofd, in welker mid-
den zich het bijna driehoekig
Fruchtbeginzel, met eene een-
voudige stijl en een puntig merk,
bevindt.

c. De doorgesneeden Stengel, too-
nende de doorsneede der bladen;
benedenwaards eindigende, in
een langwerpig bolletje.

BLOEITIJD. In het midden van
den Zomer.

ALLIUM FISTULOSUM.

C L A S S I S V l i a.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIdi part.*
Imæ. pag. 543.

ALLIUM Scapo nudo, adæquante
Folia teretia, ventricosa.

Media figura exhibet hujus plan-
tæ Scapum nudum, fistulosum,
cum umbella simplici, e quam
plurimis flosculis composita;
inferne, Involucro universali,
deciduo, cinctâ.

a. Una Corollularum specialium,
quæ componuntur e sex petalis
oblongis, e quibus sex stami-
na, cum Antheris suis, emi-
nent.

b. Stamina, petalis orbata, in
quorum medio apparet Ger-
men subtrigonum, cum stijlo
simplici, & stigmatè acuto.

c. Scapus dissectus, monstrans fo-
liorum sectionem, inferne ter-
minatus in bulbulum oblon-
gum.

TEMP. FLOR. Media æstate.

GEBRUIK. Deze Lange Spaansche Ajuin, in 't Fransch Ci-
boules, is maar een voet hoog, doch komt, in reuk en hoedanig-
heid, met de gewoone Uijen overeen. Alleen moet men aan-
merken, dat zij minder scherpte bezit. Denkelijk is zij, van den
zard der zoete Ajuin, die in de Levant geteeld wordt, en waar
op de Turken zeer verzot zijn.

GE-

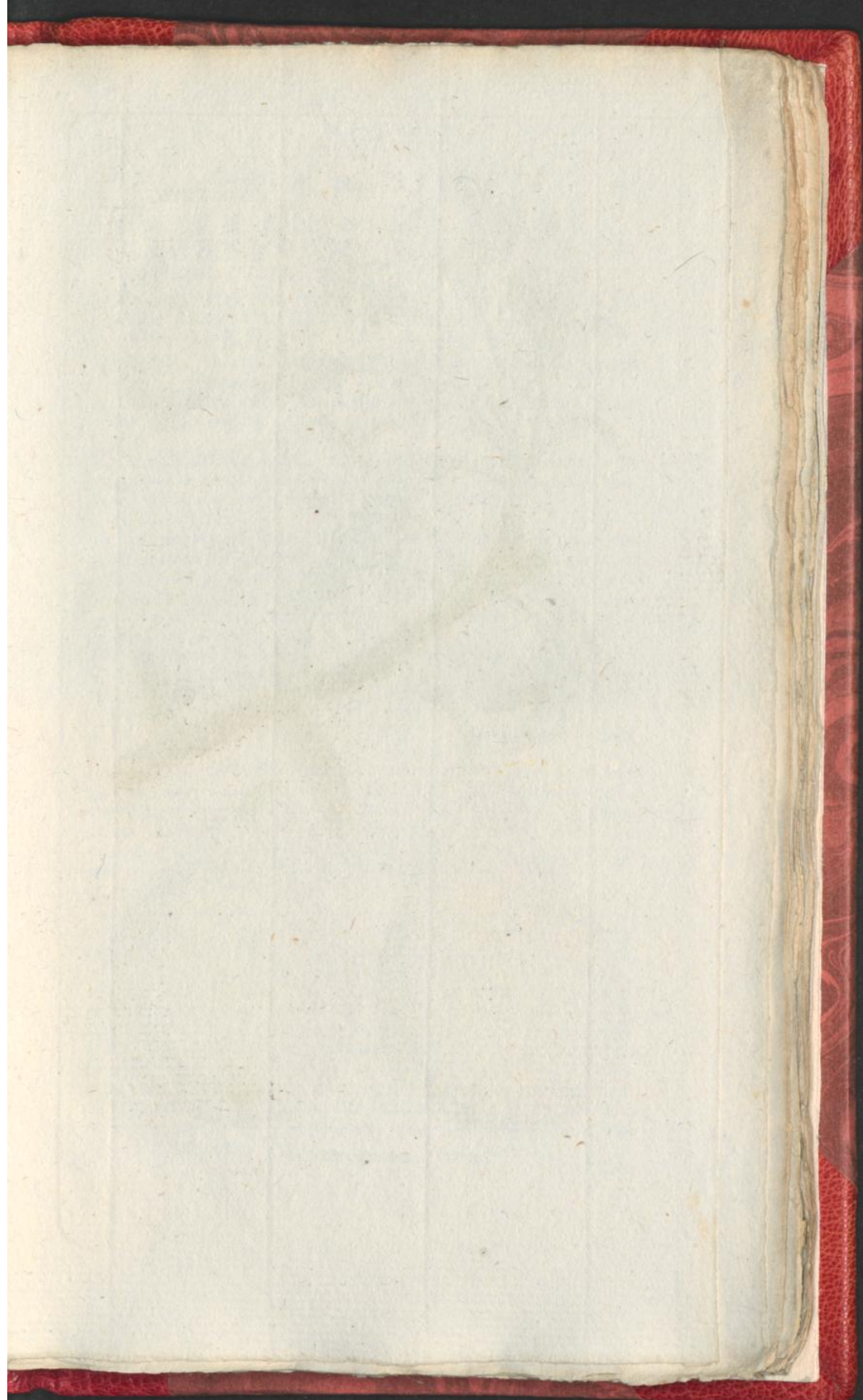
Tab. XXVI.

Allium fistulosum L.

Tab. XXVII.

Pyrus communis L.

G E M E E N E
P E E R E N B O O M .

D E X I I d e C L A S S E .

Zie LINNÆUS Nat. Hist.
door HOUTTUIJN IIde
Deel 2de St. bl. 604.OORTBOOM, met gekartelde bla-
den, de bloemtroesjes gesteld.

- a. De vijfbladige bloem van den
Peereboom, van ter zijden, te
zien.
- b. Dezelfde bloem geopend, ver-
toonende de talrijke helmstijltjes,
die een weinig korter zijn, dan
de bloembladen.
- c. Een uitgebloede bloem, wiens
bloembladen zijn afgevallen. Hier
valt in het oog de plaatsing der
Helmstijltjes die op de kerk vast-
zitten; teffens met dien der vijf
enkelvoudige stijlen.
- d. De wilde of Boschpeer.
- e. De Muscadelline Peer, onder
welke soort de Kaneelpeeren be-
hooren.
- f. De Bon Cretien Peer.

BLOEITIJD. Hier in is een groot
verschil, naar maate van het on-
derscheid der soorten, van deezen
boom. Sommige soorten bloeijen
reeds in 't vroege Voorjaar; terwyl
andere haare bloemen eerst in 't
begin van den Zomer, openen.

P Y R U S
C O M M U N I S .

C L A S S I S X I I a .

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. IIdi part.
I m a pag. 841.Pijrus foliis ferratis, pedunculis
corijmbosis.

- a. Flos Pijri pentapetalus a latere
conspicua.
- b. Flos idem apertus, monfrans
stamina numerosa, petalis pau-
lulum breviora.
- c. Flos effoetus, cujus petala de-
lapsa sunt. Apparet jam situs
staminum Perianthio adna-
torum, simul cum illo stijlorum
quinque simplicium.
- d. Pijrus Pijraster sive sijlvestris.
- e. Pijrus Favonia sive Muscatel-
lina, cujus varietas est Cinna-
momea.
- f. Pijrus Pompejana sive boni
Christiani.

TEMP. FLOR. Quam plurimum
hoc differt, pro diversitate varie-
tatum hujus arboris. Quædam
species jam primo Vere florent;
aliæ flores tantum aperiunt, in
æstatis principio.

GEBRUIK. Zappige en geurige Peeren, die volkomen rijp zijn
geworden, verschaffen een zeer goed en aangenaam voedsel, doch
wrange en onrijpe Peeren bezwaaren de maag, en verwekken buik-
pijnen, winden, enz. De gewoone kleine wilde boschpeer is
wring, hard en bijna oneetbaar. Intusschen heeft dezelve ook al
zijne soorten, wier eene beter, dan de andere, is. Door de cul-
tuur deezer wilde boomen zijn zekerlijk allengskens gebooren die
meenigvuldige Peerensoorten, die wij thans bezitten, en die mo-
gelijk honderd en meer in getal zyn. Gewoonlijk verdeelt men
de Peeren, naar den tijd van het jaar, waar in zij rijp worden,
in Zomer, Herfst en Winterpeeren: ook, naar hun aard, in Tafel-
en Stoofpeeren.

D 2

VEEN-

VEENBESSEN.

DE VIIste CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOUGHTUYN, IIde Deel
4de St. bl. 494.

BOSCHBESSEN, met effenrandige
omgekrulde eironde bladen en
kruipende, draadachtige, naakte,
takjes.

- a. De eenbladige klokvormige, in
vierengedeelde bloemkrans, voor-
zien met omgekrulde puntjes.
Van achteren ziet men den klei-
nen overblijvenden, in vieren
verdeelden Bloemkelk.
- b. Het zaadbeginzel met twee
eenvoudige stijlen. Gewoonlyk
vindt men maar een stijl; doch
meermaalen speelt de Natuur in
dit geslacht door de deelen der be-
vruchting te vermeeuigvuldigen.
- c. Het klein ongeveer hartvormig,
zaad.
- d. De Bes, die rood of geel is, met
purperkleuige punten, gekroond
met een overblijvenden Kelk.
- e. Dezelve Bes, dwars door ge-
sneeden, op dat men zal kunnen
zien haar vieroakkig maakzel.

GMELIN heeft deeze soort in
zijn Sijst. Nat. vergeeten.

BLOEITIJD. Deeze Heester bloeit
in het midden van den Zomer. DO-
DONABUS en andere noemen deeze
soort Vaccinium Palustre, om
dat dezelve alleen in de moeras-
geplaatzen gevonden wordt. Oxy-
coccus word zy genoemd van we-
gens de ongemeene zuurheid der
vrucht.

VACCINIUM
OXYCOCCUS.

CLASSIS VIIva.

Conf. LINNÆI Spec. Plant. Ed.
C. L. WILDENOW Tom. IIde
part. Imae pag. 554.

VACCINIUM Foliis integerrimis
revolutis, ovatis, caulibus re-
pentibus, filiformibus, nudis.

a. Corolla monopetala, campa-
nolata, quadrifida, laciniis
revolutis. A potlica parte ap-
paret Peritanthium minimum,
persistens.

b. Germen cum duobus stijlis sim-
plicibus. Ordinarie unus tan-
tum stijlus adest, sed sæpius in
hoc genere ludit natura, par-
tes fructificationis multipli-
cando.

c. Semen exiguum, subcorda-
tum.

d. Bacca rubra, sive fiava, cum
punctis purpureis, calyce per-
sistente coronata.

e. Eadem Bacca, transversim
secta, ut appareret ipsius fa-
brica quadrilocularis.

GMELINUS hanc speciem in suo
Syst. Nat. obliuis fuit.

TEMP. FLOR. Frutex hic floret
media ætate. DONONÆUS &
alii appellant hanc speciem, Vac-
cinium palustre, quia tantum, in
locis paludosis, reperitur. Oxy-
coccus autem dicitur, propter in-
signem baccarum aciditatem.

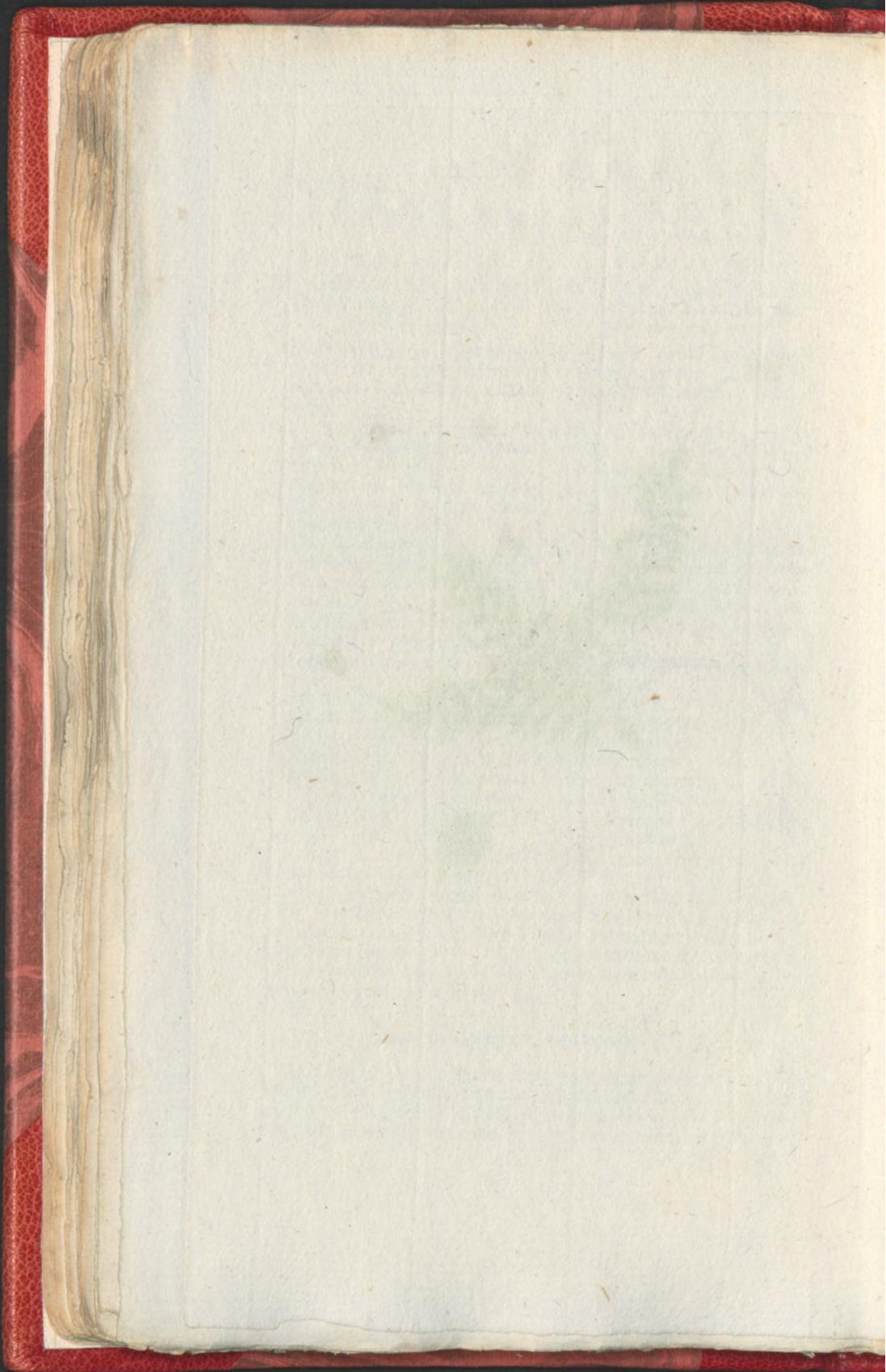
GEBRUIK. Deeze Besen zijn, van wegen haare overmaatige
zuurheid, niet eetbaar; doch het zap derzelve met zuiker gekookt
geeft eene aangename Geleij, in heete ziekten. De Zilverfmeed-
den gebruiken zomwijlen het zap, om het Zilver wit te maaken.

CHA-

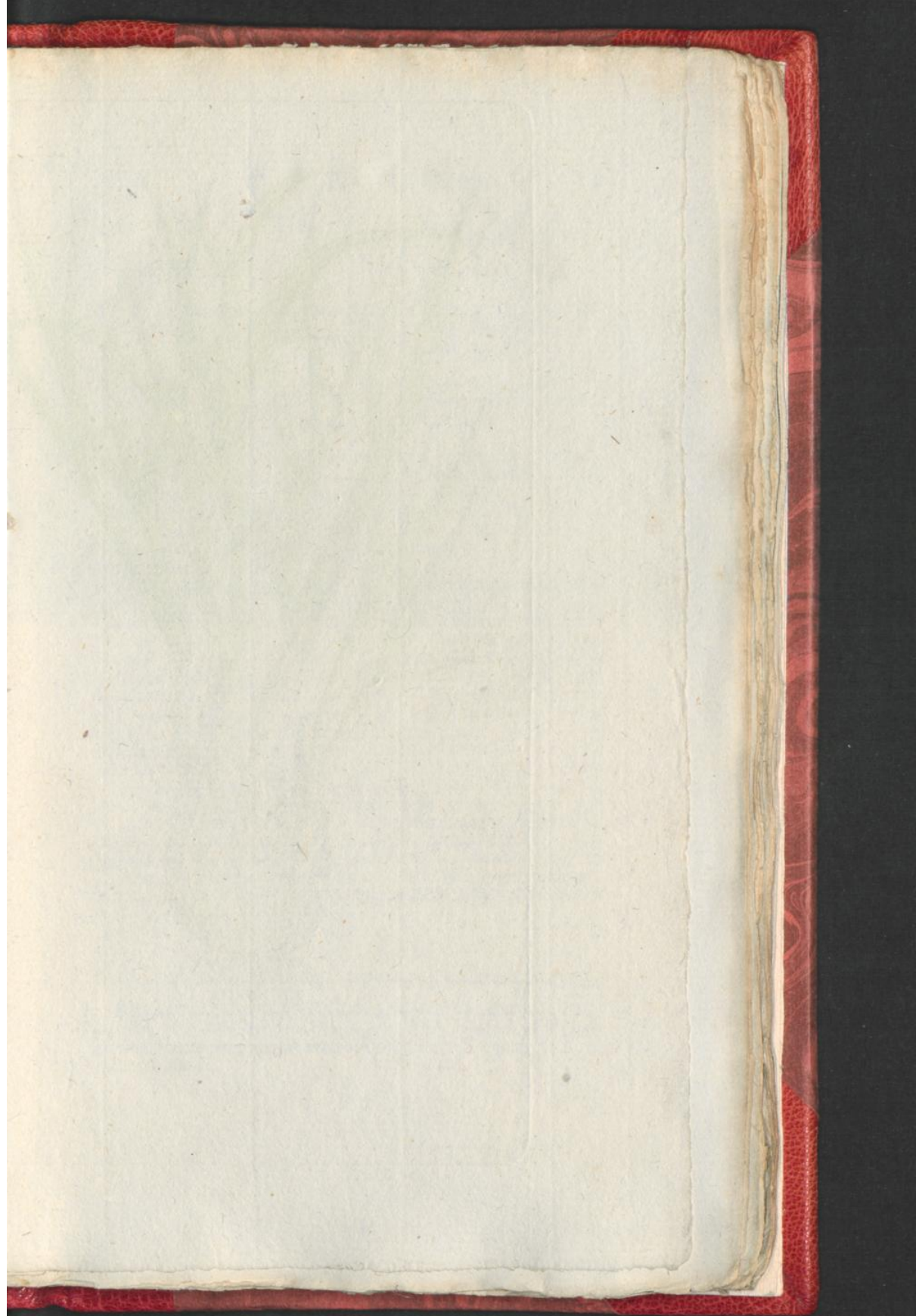

Vaccinium oxycoccos L.

Allium ascalonicum L.

CHALOTTE.

DE VIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUJN *IIde Deel* 12de
St. bl. 123.

LOOK, met een naakten, spilron-
den stengel, elsvormige bla-
den, een kloetrond kroontje en
driepuntige meeldraaden.

a. De wortel, te zamengesteld uit
een aantal, chalotjes, beneden-
waards overgaande in vezelach-
tige worteltjes en bovenwaards
in de beginzels der bladen, die
van beneden, door vliezige schen-
den, omkleed worden.

b. De holle gepunte bladen zelve

BLOEITIJD. De zamengedrukt
bolachtige wortel deezer plant, ge-
woonlijk Chalot genoemd, wordt
door de Franschen eigentlijk Echa-
lotte geheeten. HASSELQUIST zegt,
dat Palestina de natuurlyke geboor-
teplaats, van dit gewas is; doch
ook elders, bij voorbeeld, omtrent
Montpellier, groeit hetzelfde, van
zelven, onder de moeskruiden. Vol-
gens LINNÆUS komt deeze plant
in gedaante veel overeen, met het
Bieslook; terwijl de bladen ten
naasten bij eene span lang zijn.
De bloemkrans bestaat eindelijk uit
blauwe bloemetjes, voorzien, met
geele meelknopjes. Deeze plant
bloeit, in 't midden, van den Zo-
mer.

ALLIUM
ASCALONICUM.

CLASSIS VIa.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. II* di part.
inæ pag. 543.

ALLIUM scapo tereti, foliis subu-
latis umbella globosa, stamini-
bus tricuspидatis.

a. Radix, e pluribus bulbis
Ascalonicis composita, inferne
abeuns in radículas fibrosas,
superne vero in folia, quorum
principia, vaginis fistulosis,
investiuntur.

b. Folia ipsa fistulosa, acuminata.

TEMP. FLOR. Radix hujus
plantæ, compresso bulbosa, vul-
go Chalot dicta, Gallice proprie
Echalotte vocatur. HASSELQUI-
STIUS statuit, natale hujus plantæ
solum fore Palestinam; sed &
alibi, ex gr. circa Montem Pes-
fulum, inter olera sponte crescit.
Auctore LINNÆO figura multum
convenit, cum Schoenoprasio,
dum folia gaudent quam pro-
xime longitudine Spithamæa.
Umbella demum constat, e flos-
culis erectis, cæruleis, quorum
Antheræ flavo colore gaudent.
Media Aestate hæc planta floret.

GEBRUIK. De Chalot bezit de gewoone openende, verwar-
mende, waterafdrijvende en wormdoodende kragten der Look-
planten: doch inzonderheid wordt zij, in Azijn ingelegd, bij de
spijzen gebruikt.

D 3

BIES-

B I E S L O O K.

ALLIUM
SCHOENOPRASIMUM.

DE VIDE CLASSE.

CLASSIS VIIa.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist. door*
HOULTUIJN, IIde Deels 12de
St. bl. 221.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. Ildi part.*
2dæ pag. 543.

LOOK, met een naakten stengel,
niet langer, dan de bladen, die
rond, Elsvormig Draadachtig
zijn.

ALLIUM scapo nudo, adaequante
folia teretia, subulato-fili-
formia.

a. De Wortel, te zamengesteld uit
platachtig bolletjes, beneden-
waards uitlopende in vezel-
achtige worteltjes; doch boven-
waards, in Elsvormige draad-
achtige bladen.

a. Radix composita e bulbulis
applanatis, inferne abeuntibus
in radicales fibrosas, superne
vero in folia, subulato-fili-
formia.

b. De Bloemkrans te zamengesteld
uit kleine purperkleurige, zes-
bladige, bloemetjes.

b. Corolla composita e flosculis
exiguus, hexapetalis, purpu-
reis.

c. Een der bloemetjes afzonderlijk,
in wiens midden, van ter zij-
den, de deelen te zien zijn, die
tot de voortteeling dienen.

c. Unus flosculorum separatim,
in cujus medio, a latere par-
tes fructificationi inservientes
conspiciuntur.

d. Het zaadbeginzel van een der
bloemetjes, met de in 't rond ge-
plaatste Helmslijjes.

d. Germen flosculi, cum stamini-
bus ambeuntibus.

BLOEITIJD. Deze Plant, die,
in het midden van den Zomer,
bloeit, is overblijvende, gelijk de
overige soorten van Look, en wordt
ook Snijlook genoemd, omdat het-
zelve zonder nadeel, kan worden
afgesneden, 't welk de andere soor-
ten van Look niet verdraagen. De
Bolworteltjes zijn zamengedrukt,
langwerpig, eivormig, en bezitten
zo wel, als het kruid, een sterken,
uijachtigen reuk.

TEMP. FLOR. Planta hæc quæ
media Aestate floret, est peren-
nis, uti reliquæ Alliorum species,
appellaturque etiam *Allium se-
bile*, quia absque damno refecari
potest, quod reliquæ Allii spe-
cies non tolerant. Bulbuli ra-
dicales sunt compressi, oblongo-
ovatj, & tam bene, quam herba,
gaudent forti odore alliaceo.

GEBRUIK. Zo wel het Kruid, als de Wortel, wordt op ver-
schillende wijze gebruikt, zo wel in Moes als tot Toefspijzen, of
ook in de Zausen, naar den smaak der verschillende volkeren.
Zommigen kaauwen het, voor den eeten, om den honger op te
wakkeren.

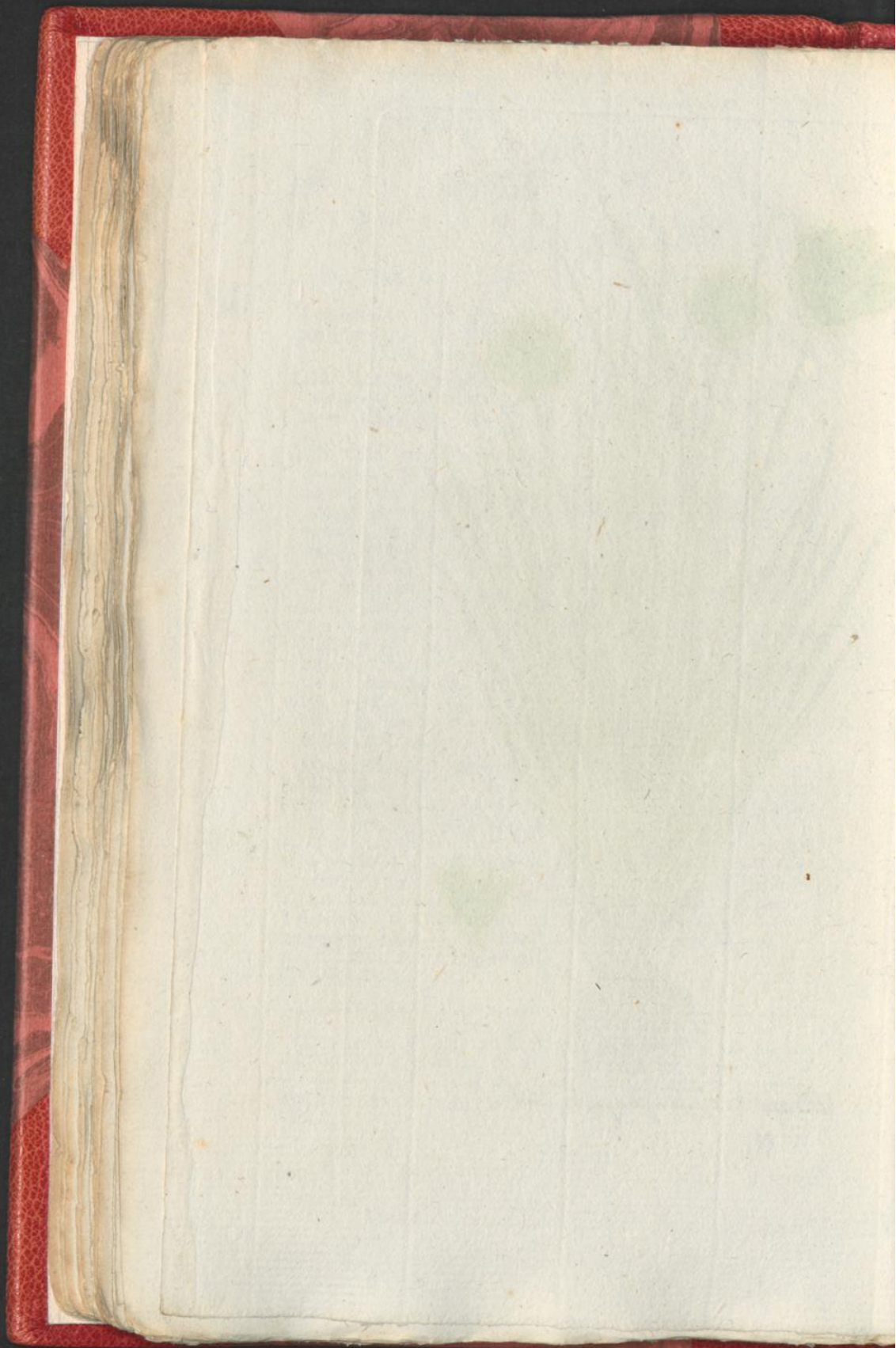
UIJEN

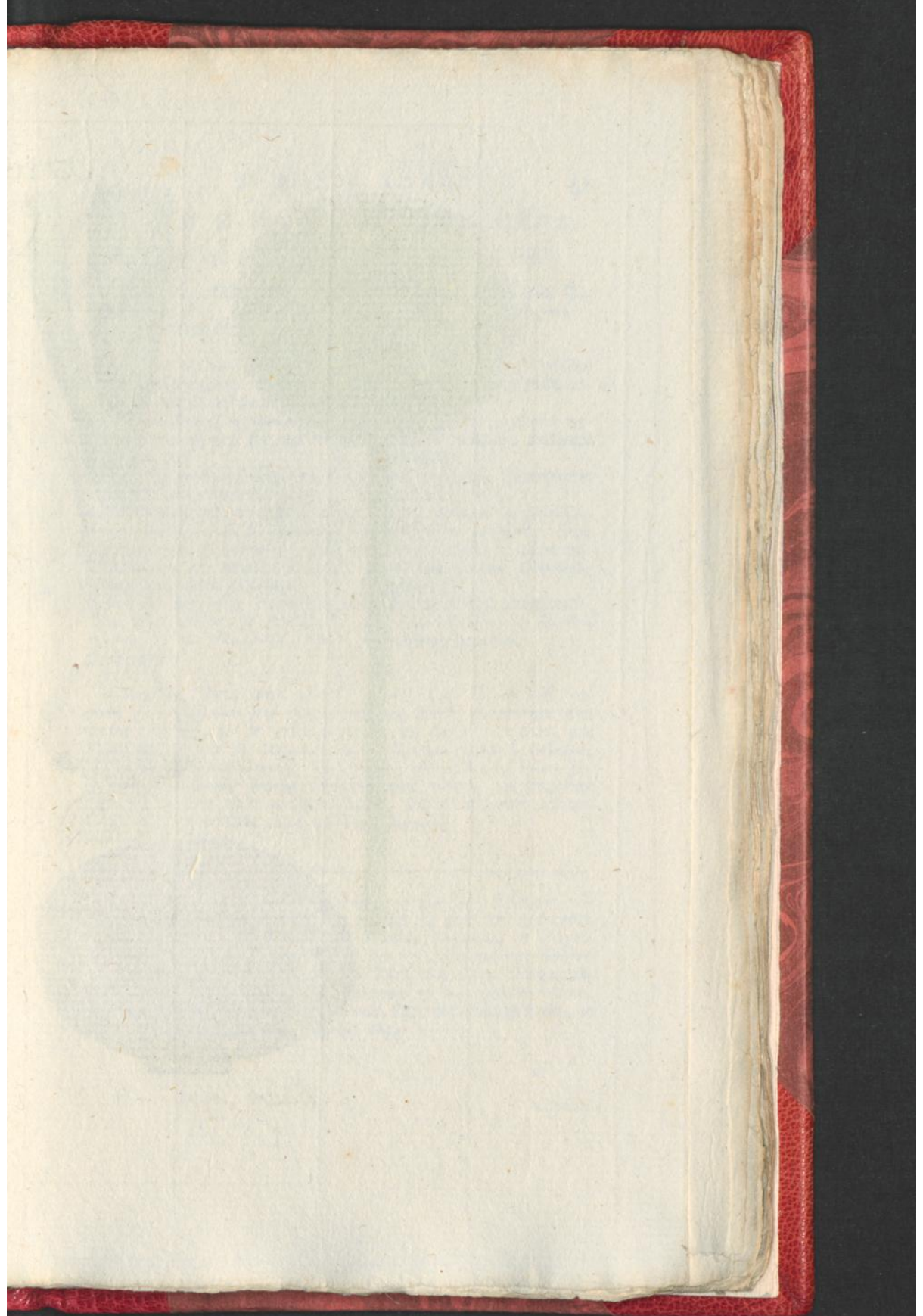
Tab. XXX.

Allium Schoenoprasum L.

Allium cepa L.

U I J E N.

ALLIUM CEPA.

DE VIDE CLASSE.

CLASSIS VI.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIN, *IIdē Deels*
12de Stuk bl. 215.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
SMELINI *Tom. IIIdi part.*
1ma pag. 543.

LOOK, met een naakten Stengel,
die benedenwaards buikig is,
langer dan de spilronde bladen.
a. De holle stengel benedenwaards
uitloopende in den tot hier toe
onrypen bol.
b. De rijpgeworden knolformige
bol van eene rosachtige kleur.
c. De Bloemstengel, overgaande in
een zamengestelden Bloemkrans,
die dikwijls zo zwaar is, dat
zomwijlen de zwakke stengel
daar door wordt gebroken.
d. Een der zesbladige bloemetjes,
in wiens midden de Helmstijl
tjes, en het stampertje, ver-
toonnd worden.

ALLIUM scapo nudo, inferne
ventricoso, longiore foliis te-
retibus.
a. Scapus fistulosus, inferne ter-
minatus in bulbum, haftenus
inmaturum.
b. Bulbus maturus, sphaeroideus
rufi coloris.
c. Scapus, abeuns in corollam
umbelliferam amplam, saepe
tam ponderosam, ut ipsius mo-
tu debilis scapus aliquando
frangatur.
d. Unus flosculorum hexapetalor-
um, in cuius medio stamina
& pistillum apparent.

BLOEITIJD. Deze plant, wiens
waar Vaderland niet kan aange-
wezen worden, is de gewoone
Uijen, die zo wel in Europa als
in het Oosten geteeld wordt. 'Er
bestaan verschillende soorten van
dezelve, die niet alleen eenigzins
in gedaante verschillen maar ook
zeer veel in scherpte.

TEMP. FLOR. Planta hæc, cu-
jus vera Patria determinari non
potest, est Cepa communis, quæ
tam in Europa, quam in Oriente,
colitur. Plures dantur ipsius spe-
cies non tantum aliquantulum
figura, sed & insigniter acrimo-
nia, diversæ.

GEBRUIK. De Uijen bezitten eene zonderlinge scherpte, die
inzonderheid de oogen aandoet, zo dat zij niet wel gesneden
kunnen worden, zonder dat de traanen beginnen te loopen.
Voorts zijn zij meer gewijd aan de Keuken, dan aan een Genees-
kundig gebruik. Intuschen zijn de Uijen niet alleen een geschikt
middel, om den spijsen een verwarmend en maagprikkelend ver-
mogen bij te zetten, maar zij zijn ook sterk waterafdrijvende, en
uitwendig rijpmaakende in pappen, enz.

KNOF.

KNOFLOOK.

DE VIIe CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN IIde
Deels 12de St. bl. 195.

LOOK met een platbladigen bol-
draagenden stengel, de Bolwor-
tel zamengesteld: de Meelkraad-
jes driepuntig.

- a. De Plant, zo als dezelve met
een Bol, die met vezelachtige
worteltjes voorzien is, opgroeit
b. Een volwasen Bol, uit meer
kleinere, kielswijze zamen ge-
voegde, in een gegroeid.
c. De bijzondere Vruchtmaaking
deezzer plant, welker Bloemkrans
niet alleen voortbrengt bloemen
en zaaden, maar ook volkomene
bolletjens, tot de voortplanting
geschikt.
d. d. Eenige der dus gebooren bol-
letjes, afzonderlijk, en reeds
uitspruitende.

BLOEITIJD. Deze plant,
die in het midden van den Zomer
bloeit, groeit, volgens 't zeggen
van LINNÆUS, natuurlijk in Si-
ciliën, en heeft zich van daar, al-
omme verspreid.

ALLIUM SATIVUM.

CLASSIS VIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di Part.*
Ima pag. 542.

ALLIUM, Caule planifolio, bul-
bifero, Bulbo composito, fla-
minibus tricuspidadis.

- a. Planta, uti e radice bulbosa,
radiculis fibrosis gaudente, ad-
scendit.
b. Bulbus adultior, e pluribus
minoribus carinatis conjun-
ctis constans.
c. Fructificatio hujus plantæ sin-
gularis, quæ Umbella non
tantum flosculos & semina,
sed & veros bulbulos, ad pro-
pagationem idoneos, proferat.
d. d. Quidam ita nati bulbuli jam
germinantes seorsim.

TEMP. FLOR. Planta hæc, quæ
media æstate floret, Auctore
LINNÆO, sponte in Sicilia cres-
cit, atque inde quaquaversum
sunt dispersa.

GEBRUIK. Schoon veelen de reuk der Knoflook afschuwelijk voorkomt, zijn 'er over 't algemeen niet alleen de Turken en Egiptenaars op verzot, maar ook, veele Italianen, Hungaaren en Duitschers. Een matig gebruik van deeze bolletjes bevordert de spijsverteering en wordt aangepreezen in flaauwtens en zenuwtrekkingen, doch een onmatig gebruik derzelve deelt, aan de vochten, allengskens eene gevaarlijke scherpte mede. De Knoflook is ook beroemd, als een waterafdrijvend middel, en wordt zomwijlen, in pappen, tot het rijpmaaken van koude gezwellen gebruikt.

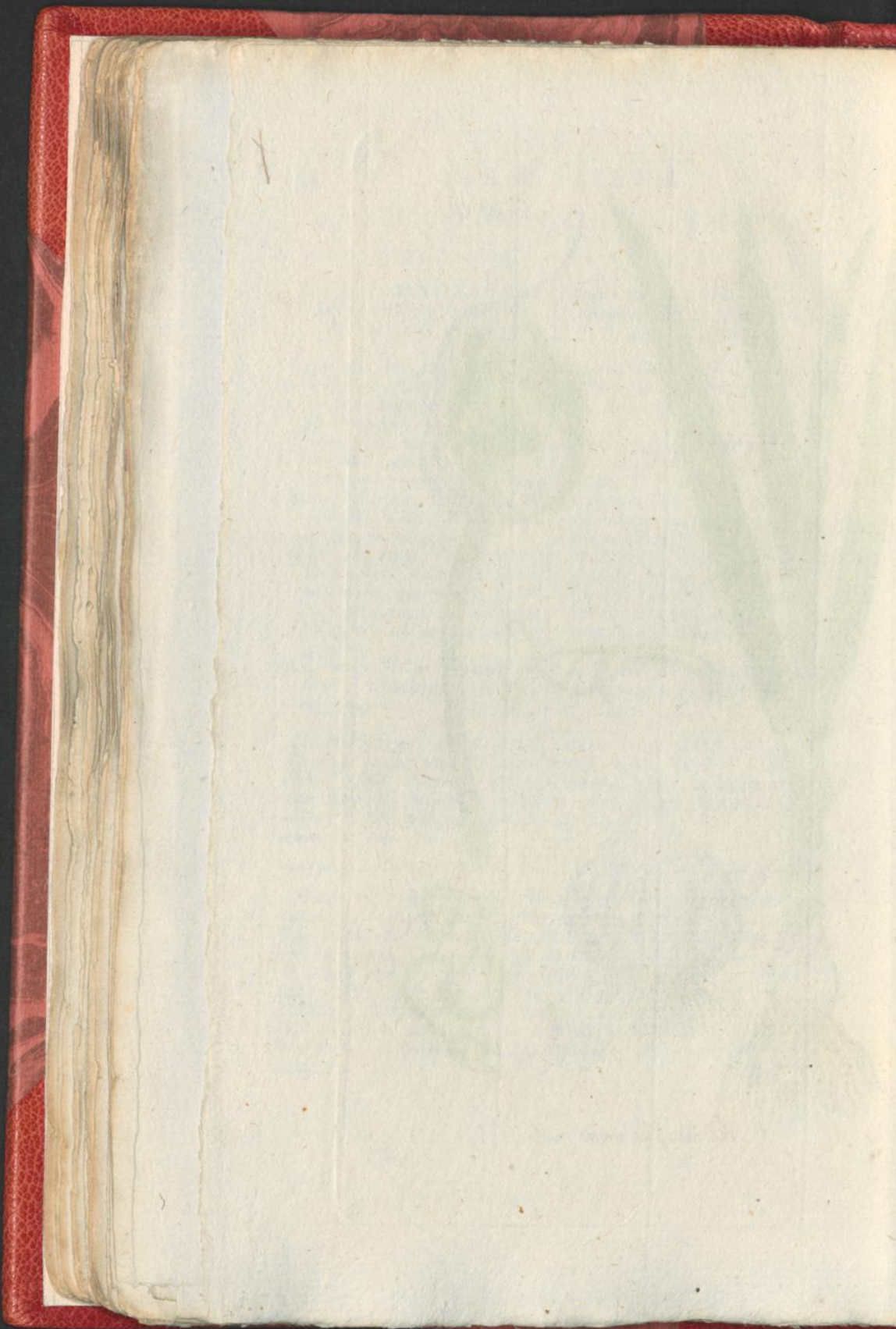
ROT.

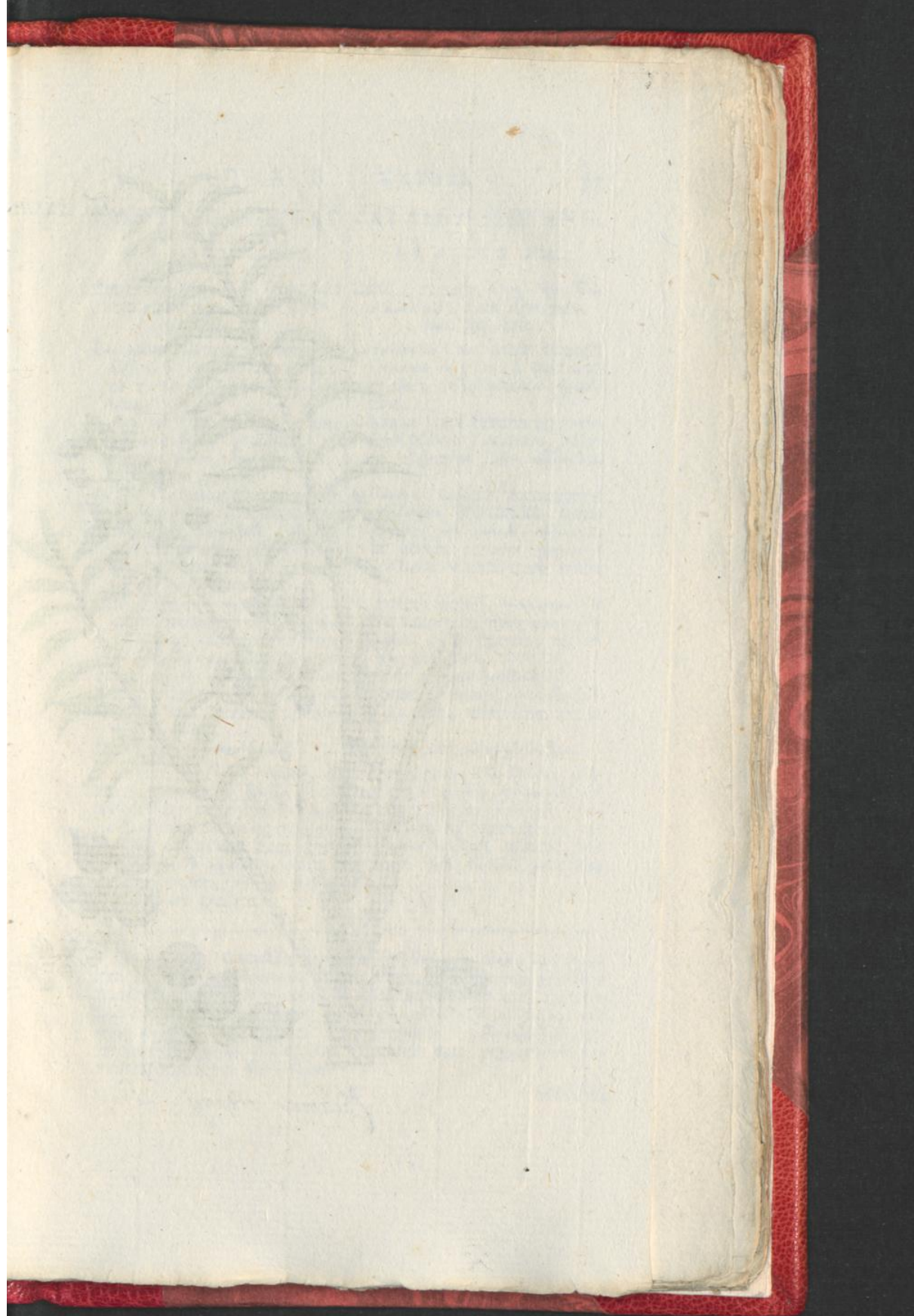
Tab. XXXVII.

Allium sativum L.

Calamus rotang L.

ROTTING GEWAS. CALAMUS (ROTANG.)

DE VIDE CLASSE.

CLASSIS VITA.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOULTUIJN, IIde Deel
4de St. bl. 445.

Conf. LINNÆI Stijst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. IIde part.
imæ pag. 57c.

LINNÆUS stelt maar eene soort van
CALAMUS en geeft daarom gee-
ne zoortonderfcheidende beschrij-
ving.

LINNÆUS unicam tantum admittit
CALAMI speciem, & hinc non
exhibet descriptionem speci-
ficam.

2. Een tak van deezzen Heester,
vertoonende de geveerde, ge-
doornde bladen, benedenwaards,
als scheden geschikt.

a. Ramus hujus Fruticis exhibens
folia pinnata, aculeata, infer-
ne vaginarum instar disposita.

b. De onvolkomene bloemen van het
Rotting-gewas, bezittende een
zesbladigen Bloemkelk, doch zon-
der Bloemkrans. Aan hetzelfde
takje vertoonen zich de beginze-
len der onrijpe vruchten.

b. Flores Calami incompleti,
gaudentes Perianthio hexa-
phyllo, sed corolla carentes.
In eodem ramulo apparent
fructuum immaturorum initia.

c. De rijpe vruchten, bestaande uit
een vliesachtig bolronnd Zaadhuis,
gedekt met achterwaards schuin
op elkanderen geplaatste schubben

c. Fructus maturi, constantes e
Pericarpio membranaceo glo-
boso, tecto squamis, retror-
sum imbricatis.

d. De geveerde bladen apart te zien.

d. Folia pinnata feorsim.

e. De onrijpe vrucht, zo lang hij
zappig is, overdwars midden
doorgesneeden.

e. Fructus immaturus, quamdiu pul-
posus est, transversim sectus.

f. Het vleezig bolronnd zaad.

f. Semen carnosum globosum.

BLOEITIJD. Deze Heester, die
bijna alomte in de Indiën groeit,
wordt aldaar in verschillende zoor-
ten verdeeld, en bloeit ongeveer, ge-
duurende het geheele jaar, gelijk
zulks, over 't algemeen, eigen is
aan de gewassen, die in de verzeng-
de luchtstreek groeijen.

TEMP. FLOR. Hic Frutex, ubi-
que fere in Indiis obvius est, ubi
in plures species dividitur, flo-
retque fere per totum annum, uti
id in universum, plantis, sub
Zona torrida obviis, proprium
est.

GEBRUIK. Geweldig zou men dwaalen, zo men, van wege
den naam deezes Heesters, wilde stellen, dat alle onze gewoone
handrottingen voortbrengzels van dit Gewas zouden zijn. Dezelve
komen uit Malakka en Siam, en zijn waarschijnlijk uitloopers van
eene soort van Bamboezen. Daarentegen is het Rottingriet, ge-
bruikelijk, tot het uitkloppen van matten enz., ongetwijfeld een
voortbrengzel van dit Gewas.

E

WOUW.

W O U W.

DE XIde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOUTTOIJN IIde Deels
8ste St. bladz. 722.

NEERZET met lancetvormige on-
verdeelde Bladen, die aan den
voet, weerszijds drietandig zijn
en met vierdeelige Kelken.

- a. Een tak van deeze plant, met de
geele bloemetjes, in hunne na-
tuurlijke plaatsing, Halmige-
wijze geschnit.
- b. De Bloembladen, van een ver-
schillend getal, in verschillende
soorten, maar wier een steeds
beneden verdikt en hoeningdraa-
gend is.
- c. De in deeze soort zeer meenig-
vuldige Helmstijljes, zodantg
afgebeeld, als zij zich, in een
hangenden bloem, vertoonen.
- d. De overblijvende Kelk, zodan-
ig, als zich dezelve, na het af-
vallen der Krans, vertoont.
- e. De Zaaden, geplaatst in de hoe-
ken, van 't doorgesneden Zaad-
huisje.

BLOEITIJD. Deeze tweejarige
Plant bloeit in het tweede jaar, en
wordt, alsdan, in 't midden van
den bloey, afgesneden en gedroogd
Dit Gewas wordt voornaamelijk
aangekweekt in Frankrijk, doch zou
ook, bij ons, met voordeel gezaaid
kunnen worden, dewijl 't een zan-
digen grond bemint.

RESEDA LUTEOLA.

CLASSIS XIma.

Conf. LINNÆI Sijst. Nat. Ed.
SMELINI, Tom. IIii part.
Ima pag. 758.

RESEDA Foliis lanceolatis integris,
basi utrimque tridentatis, Calij-
cibus quadrifidis.

- a. Ramus hujus plantæ, cum flos-
culis luteis, in situ nativo,
spicatim dispositis.
- b. Petala diversi, in diversis spe-
ciebus, numeri, sed quorum
unum temper basi incrassatum,
melliferum est.
- c. Stamina in hac specie nume-
rosa, ita depicta, uti, in flore
dependente, se representant.
- d. Calijx persistens, sic uti, Co-
rolla delapsa, conspicitur.
- e. Semina, in dissecti Pericarpii
angulis, posita.

TEMP. FLOR. Planta hæc bien-
nis, altero ætatis anno floret,
& in medio florescentiæ refeca-
tur, siccaturque. Collitur in pri-
mis in Gallia, sed & hic, cum
emolumento, posset coli, quum
optime in solo arenoso crescat.

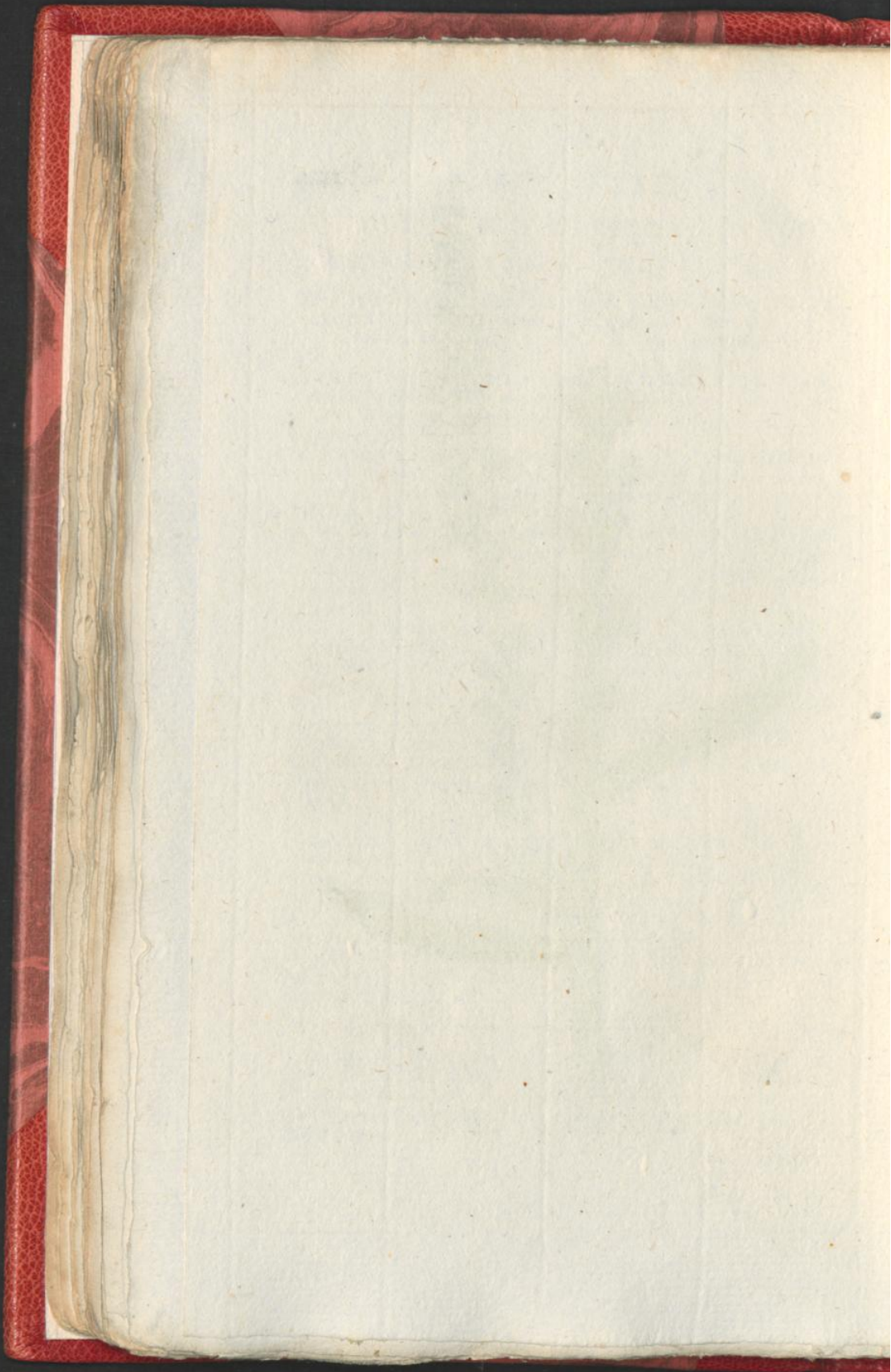
GEbruik. Dit Gewas is van groot nut, in de Verwerijen, en
dient, zo wel voor Zijden, als voor Wollen Stoffen, om dezelve
Citraenkleurig te verwen. Voorts worden de Stoffen, na eerst
blaauw geveerd geweest te zijn, door het Afkookzel der Gouwe,
groen gekleurd.

WIN-

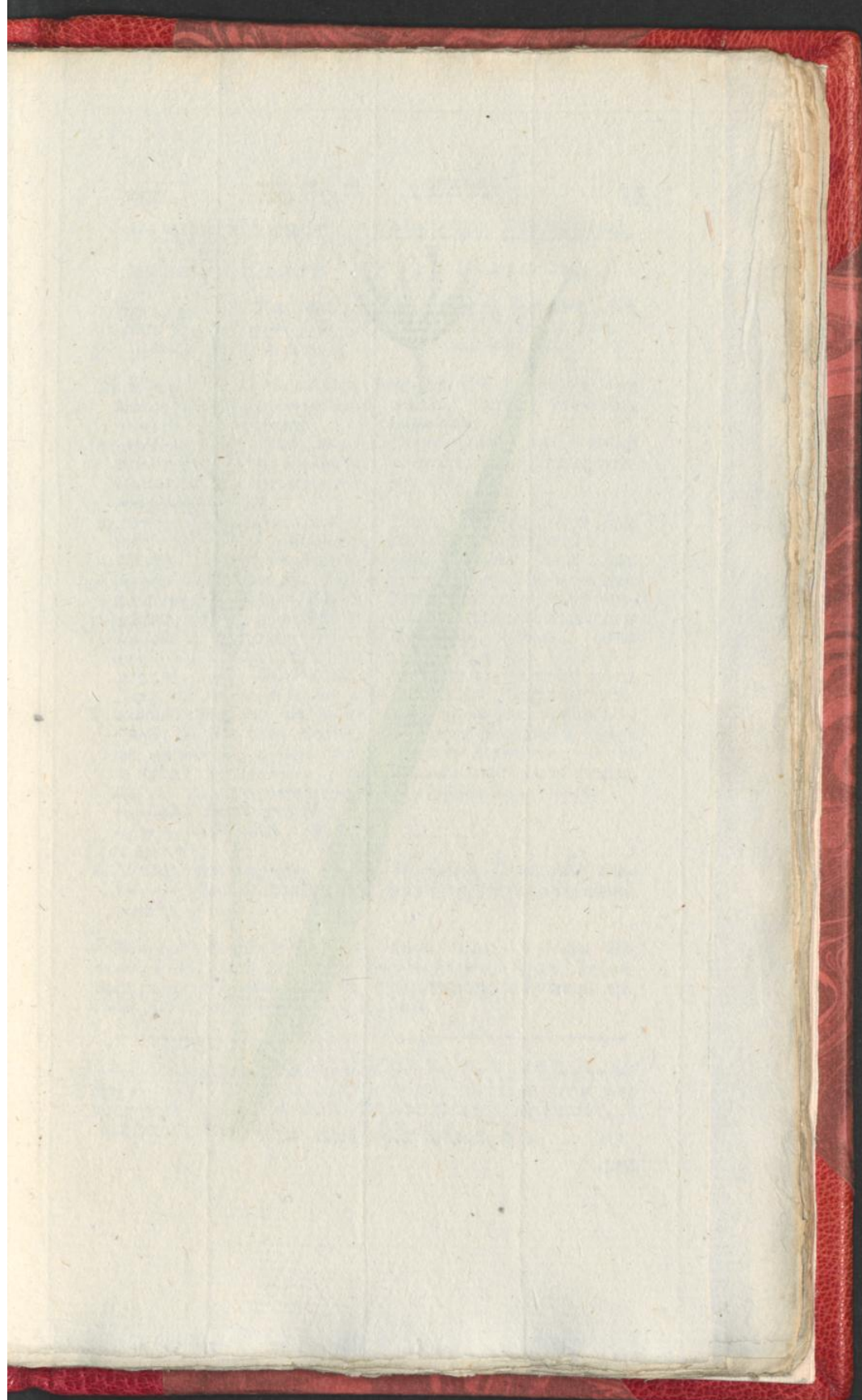

Reseda luteola L.

Triticum hibernum L. a

WINTERTARW.

DE IIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN. *IIde*
Deels 13de St. bl. 415.

TARW met de Kelken vierbloemig,
buikig, effen, op elkander leg-
gende en bijna ongebaard.

a. De Halm deezer Plant, zo als
dezelve uit den wortel opklimt en
in een recht opstaande Koorn-air
overgaat.

b. Een der Bladen, welke zijn lijn-
recht-lansvormig, scherppuntig.

c. De Air, verzierd met Zaaden,
die niet veel gebaard zijn. LIN-
NÆUS noemt deeze soort bijna on-
gebaard, om haar te onderschei-
den van de voorgaande Zomer-
tarw, welke, volgens zijne stel-
ling, veel langer Baarden heeft.
Intusfchen ontkent HALLER de
wezenlijkheid van dit onder-
scheid, en stelt onder anderen,
dat dit zeer veel afhangt, van
de natuur der Koornakkers, zo
dat de Baarden verminderen,
naar mate dat de gronden, op
welke gezaaid wordt, vrucht-
baarder zijn.

d. Het begin van 't algemeen Zaad-
bed, aan 't welk de Zaaden vast-
gegroeid zijn.

BLOEITIJD. De Wintertarw
wordt, in den Herfst gezaaid, zij
bloeit in den volgenden Zomer en
wordt rijp in den Herfst.

TRITICUM HIBERNUM.

CLASSIS IIIte.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.*, Ed.
GMELINI, *Tom. IIde Part.*
Imæ. pag. 198.

TRITICUM Cal. quadrifloris ven-
tricosis, lævibus, imbricatis,
submuticis.

a. Plantæ Culmus, uti e radice
ascendit, & in Spicam errec-
tam abit.

b. Unum Foliorum, quæ sunt
lineari-lanceolata, acuta.

c. Spica feminibus, haud longe
aristatis ornata. LINNÆUS hanc
Tritici speciem vocat submuti-
cam, ut ipsam distingueret a
præcedente Aestiva, quam
multo longioribus Aristis gau-
dere statuit. HALLERUS autem
negat hujus differentiaesfen-
tiam, atque inter alia monet,
hoc quam plurimum a natura
agrorum dependere, ita ut
eo magis imminuantur Aristæ,
quo fertilis solum fuerit.

d. Principium Receptaculi com-
munis, cui femina adnascuntur.

TEMP. FLOR. Triticum Hi-
bernum Autumno seritur, sequen-
te Aestate floret & Autumno ma-
turefcit.

GEBRUIK. Het Meel van dit Graan verschaft het beste en het
sijnste Brood. Het bevat ook den besten Stijfzel en verrie weg
het meeste, van dat voedend kleevend gedeelte des Graans, 't
welk genoegzaam van een dierlijken aard is.

ONGEDOORNDE

LAWSONIA.

DE VIIIste CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IIde*
Deels 4de St. bl. 474.

LAWSONIA met ongedoornde takken.

- a. Een bloeiende tak der *Lawsonia*, hebbende zittende bladen, die eyvormig, en aan beide einden scherp toeloopende, zijn.
- b. De bloemetjes, zo als zij trosachtig, uit de steeltjes, voortkomen.
- c. Een takje, vertoonende de overblijvende Bloemkelken, wier kransjes reeds zijn afgevallen.
- d. e. f. De bloemetjes in een verschillende trap van ouderdom.
- g. Een der overblijvende Eloemkelkes, afzonderlijk te zien.
- h. De Zaaden, in een verschillende trap van rijpheid.

BLOEITIJD. Deze Heester, wordt zeer naarstig in Egipten gezeeld en bloeit aldaar, in 't begin van den Zomer. 'Er komt ook eene andere soort voor, die gedoornd is, welke verscheidenheid mogelijk afhangt, van het onderscheid des gronds en der cultuur.

LAWSONIA

INERMIS.

CLASSIS VIIIva.

CONF. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIIdi part.*
Imæ pag. 619.

LAWSONIA ramis inermibus.

- a. Ramus *Lawsoniæ* flosculosus gaudens foliis sessilibus ovatis utrimque acutis.
- b. Flosculi, uti corijmbose, e ramulis, proveniunt.
- c. Ramulus exhibens persistentes Calices, quorum flosculi jam delapsi sunt.
- d. a. f. Flosculi vario ætatis gradu.
- g. Calix Persistens seorsim.
- h. Semina vario maturitatis gradu.

TEMP. FLOR. Frutex hic abundanter in Aegijpto colitur, floretque ibi Aestatis initio. Altera datur species aculeata, earumdem virium, quæ differentia forsan, a foli diversitate, & a cultura, dependet.

GEBRUIK. Deze Plant is, in het Oosten, ongemeen geacht, en in een algemeen gebruik, om het vel enz., naar de wijze der Volkeren, te kleuren. Het Hoofdhaar wordt, met het afrekzel der bladen, nat gemaakt om het ongedierte te verdrijven: terwijl de toppen der vingeren, en de nagels daar mede orangekleurig geschilderd worden. De Bloemen zijn niet minder gewild, bij de Vrouwen, die daar mede hun vel en lieschen, in de badstooven, wrijven.

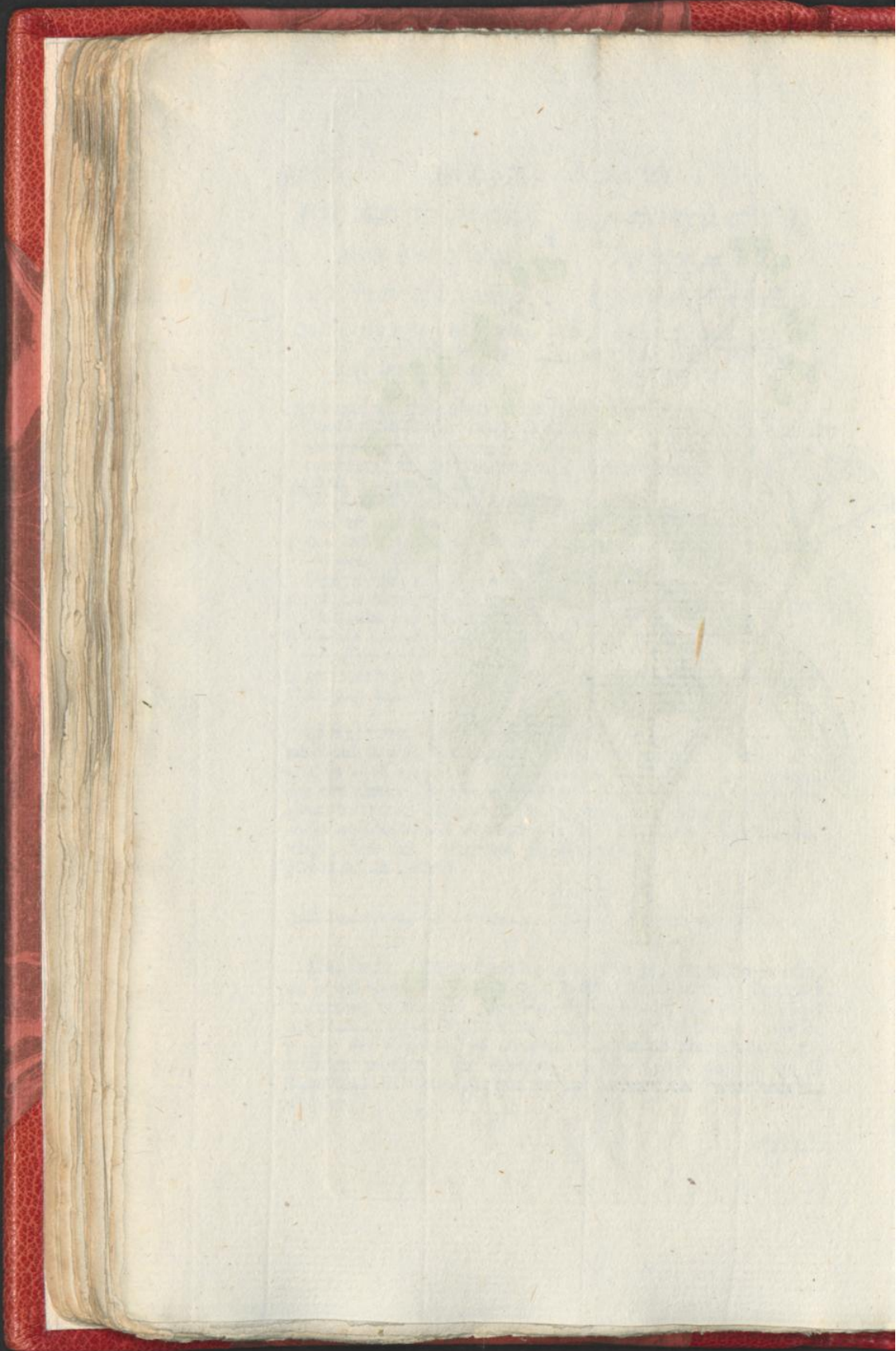
WILD

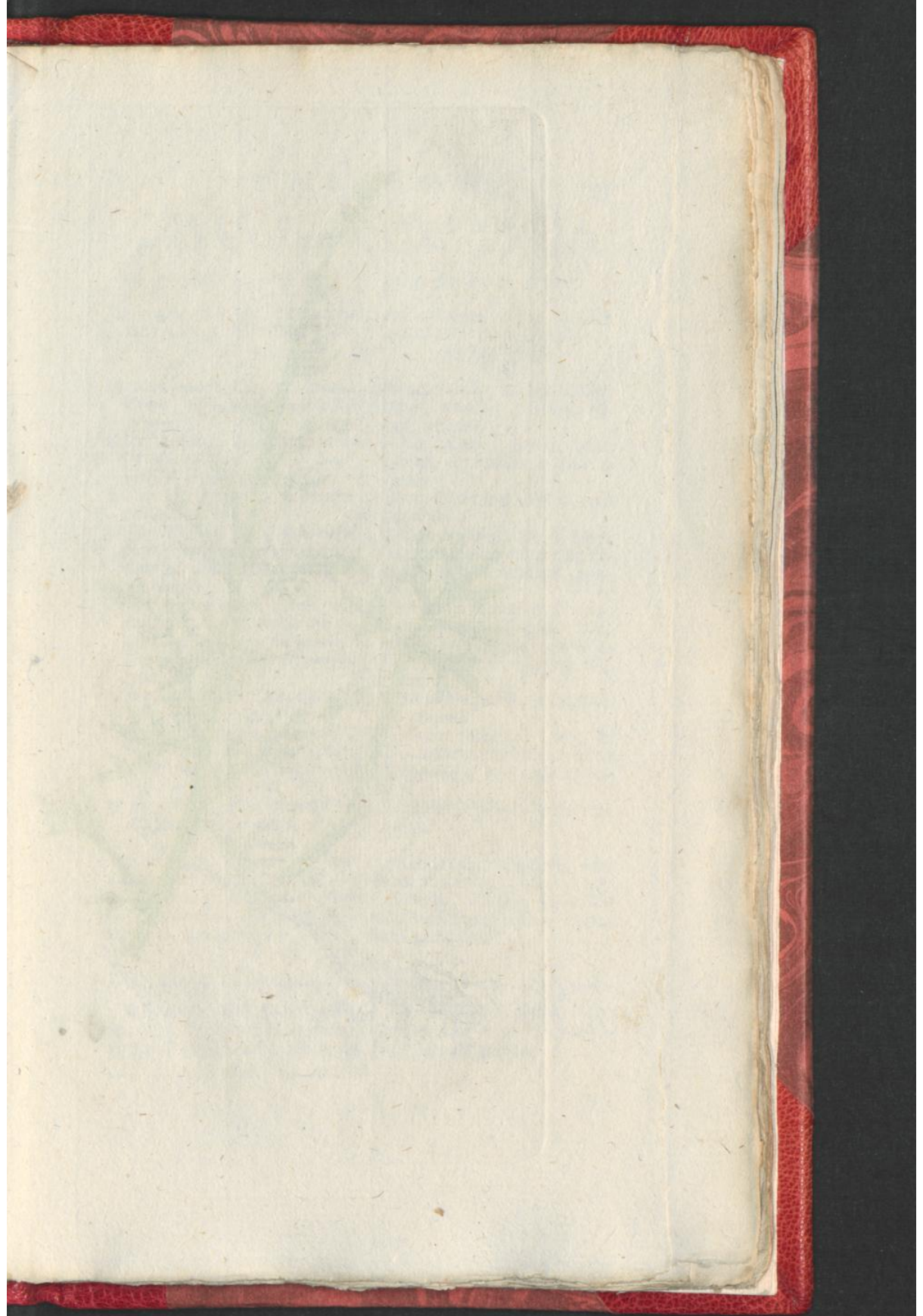
Tab. XXXVII.

Laxiconia inermis L.

Artemisia campestris L

W I L D
A V E R U I T.

DE XIXde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIdc Deels 10de*
*St. bl. 575.*Bijvoet met veeldeelige lineale
bladen, en leggende roedswijze
stengen.

a. De kruipende houtachtige wortel, van dit gewas, in een soortgelijken stengel overgaande.

b. Een der lineale, veeldeelige bladen

c. Een bladrijke tak, van deeze plant, teffens een aantal van, meer of min geopende bloemen, vertoonende.

d. Een zamengestelde bloem van deeze plant, vertoonende den gesludden Kelk, en de verzameling van bloemetjes, die dezelve bevat.

e. Eene schob des Bloemkelks in zijne natuurlijke grootte.

f. Een Pijpbloemetje van den schijf, in 't welk uitstekende gezien wordt de zamengegroeide roode pijp der Helmknopjes.

g. Een Vrouwelijk bloemetje uit den Straal, bijna naakt.

BLOEITJID. Deeze plant komt voor op onze Duinen, ja zelfs in Siberien, en in andere zeer Noordelijke gewesten. Zij bloeit in 't begin van den Herfst.

ARTEMISIA
CAMPESTRIS.

CLASSIS XVIIIva.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi Part.*
2de pag. 1210.

ARTEMISIA foliis multifidis linearibus, caulibus procumbentibus, virgatis.

a. Radix repens, lignosa hujus plantæ, in similem caulem abeuns.

b. Unum foliorum linearium, multifidorum.

c. Ramus hujus plantæ foliosus, simul exhibens congeriem florum, magis minusve apertorum.

d. Flos hujus plantæ compositus, monstrans Perianthium commune imbricatum, collectionemque flosculorum, quos continet.

e. Squama Perianthii, magnitudine naturali.

f. Flosculus tubulosus Disci, in quo eminens conspicitur tubus Antherarum concretarum ruber.

g. Flosculus femineus Radii fere nudus.

TEMP. FLOR. Occurrit hæc planta in sabuletis nostris, imo in Siberia, aliisque regionibus valde borealibus. Floret in Autumni principio.

GEBRUIK. Dit Kruid heeft een sterken kruidrijchtigen reuk, waar van 't ook in 't Hoogduitsch *Klein Druivenkruid* of *Ambrosia* genoemd wordt, doch het is van geen bepaald gebruik.

VINBLADIGE
ZEEPBOOM.
DE VIII^{te} CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUJN *Ide Deel 2de*
St. bl. 311.

ZEEPBOOM met oneven gevinde bladen en ongedoornde takken.

- a. Een takje van deezen Boom, eindigende, in gevinde bladen, doorgaans met een oneffen blad, aan het einde.
- b. De ongeveer bolvande, van voren puntige vrucht, dezes booms.
- c. Het vleezig Zandhuisje in 't langwerpige doorgesneeden, de holte vertoonende, in welke het nootvormig zaad gezeten heeft.
- d. Het nootvormig zaad, van zijne buitenste schel beroofd.

BLOEITIJD. Zodanig een boom, voorzien met zeepachtige vruchten, groeit algemeen, in de heetere gewesten van America. Doch 'er wordt tot heden een zeer groot verschil in de beschrijvingen waargenomen, en 'er schijnen dus meerder soorten van deezen boom te bestaan, dan tot hiertoe naauwkeurig beschreeven zijn.

SAPINDUS
SAPONARIA.
CLASSIS VIII^a.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. Ildi part.*
Imæ pag. 642.

SAPINDUS Foliis impari-pinnatis, Caule inermi.

- a. Ramulus hujus arboris, abeuns in folia pinnata, plerumque cum impari.
- b. Fructus hujus arboris subglobosus acuminatus.
- c. Pericarpium carnosum longitudinaliter dissectum, monstrans cavum in quo semen nuciforme hæsit.
- d. Semen nuciforme, externo putamine orbatum.

TEMP. FLOR. Arbor talis, gaudens nuce saponacea, passim in America calidiorè crescit. Sed magna hætenus in descriptionibus observatur diversitas, videnturque proinde plures hujus indolis arbores existere, quam hætenus accurate descriptæ fuerunt.

GEBRUIK. De Schel en de Pit, der vruchten, dezes booms, bezitten een zeepachtig vermogen, wanneer zij, met de handen in warm water, gewreeven worden. Tot het wasschen van Linnen kan dit zeepzap ook dienen, doch men heeft waargenomen, dat hetzelfde wat scherp is, en met de tijd, het Linnen doet verbijten. In de Oost-indiën worden ook Zeepboomen gevonden, wier vruchten, van de onze, merkelyk in gedaante verschillen. Zie HOULTUJN op de aangehaalde plaats Tab. VIII. Fig. 1.

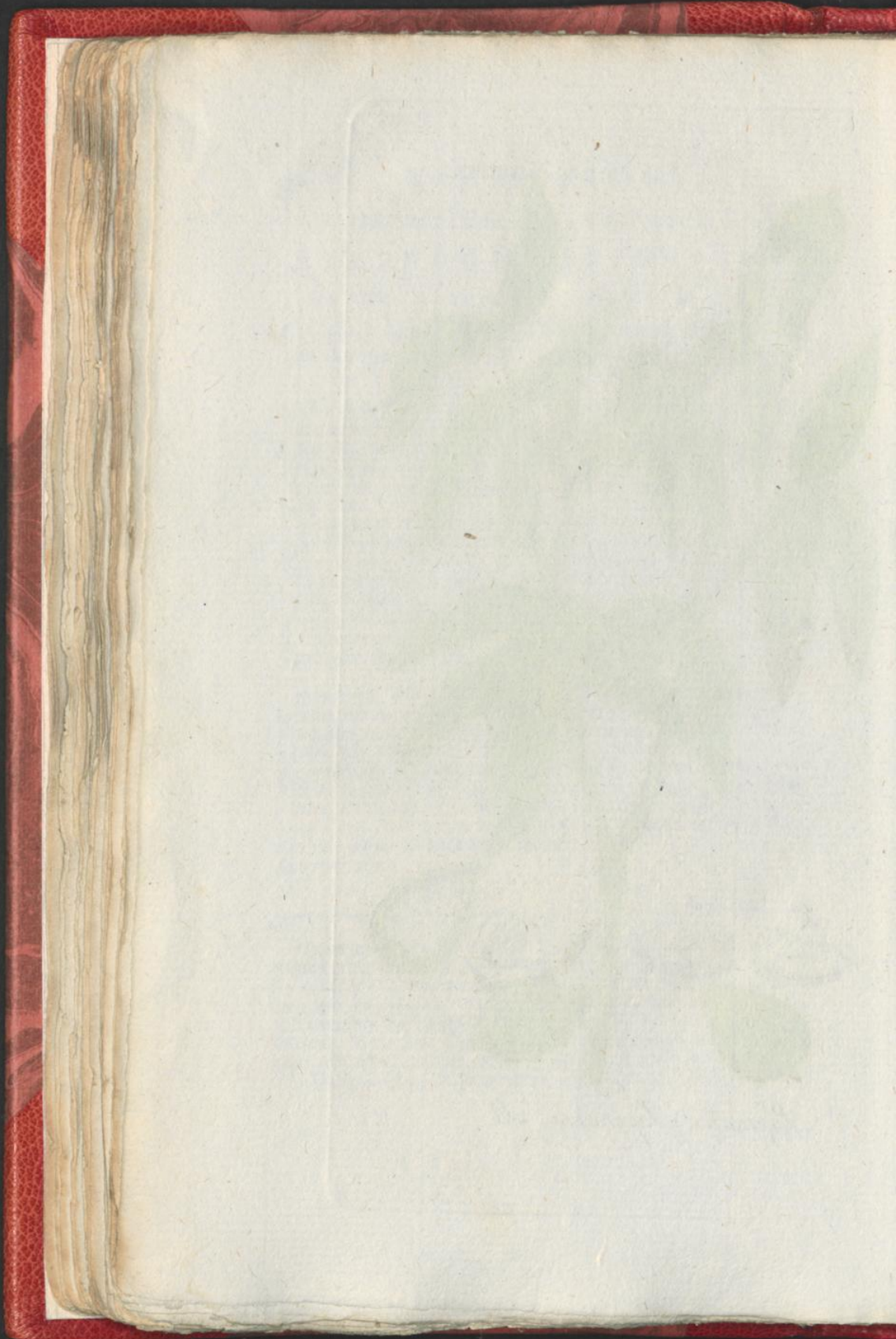
SWEED-

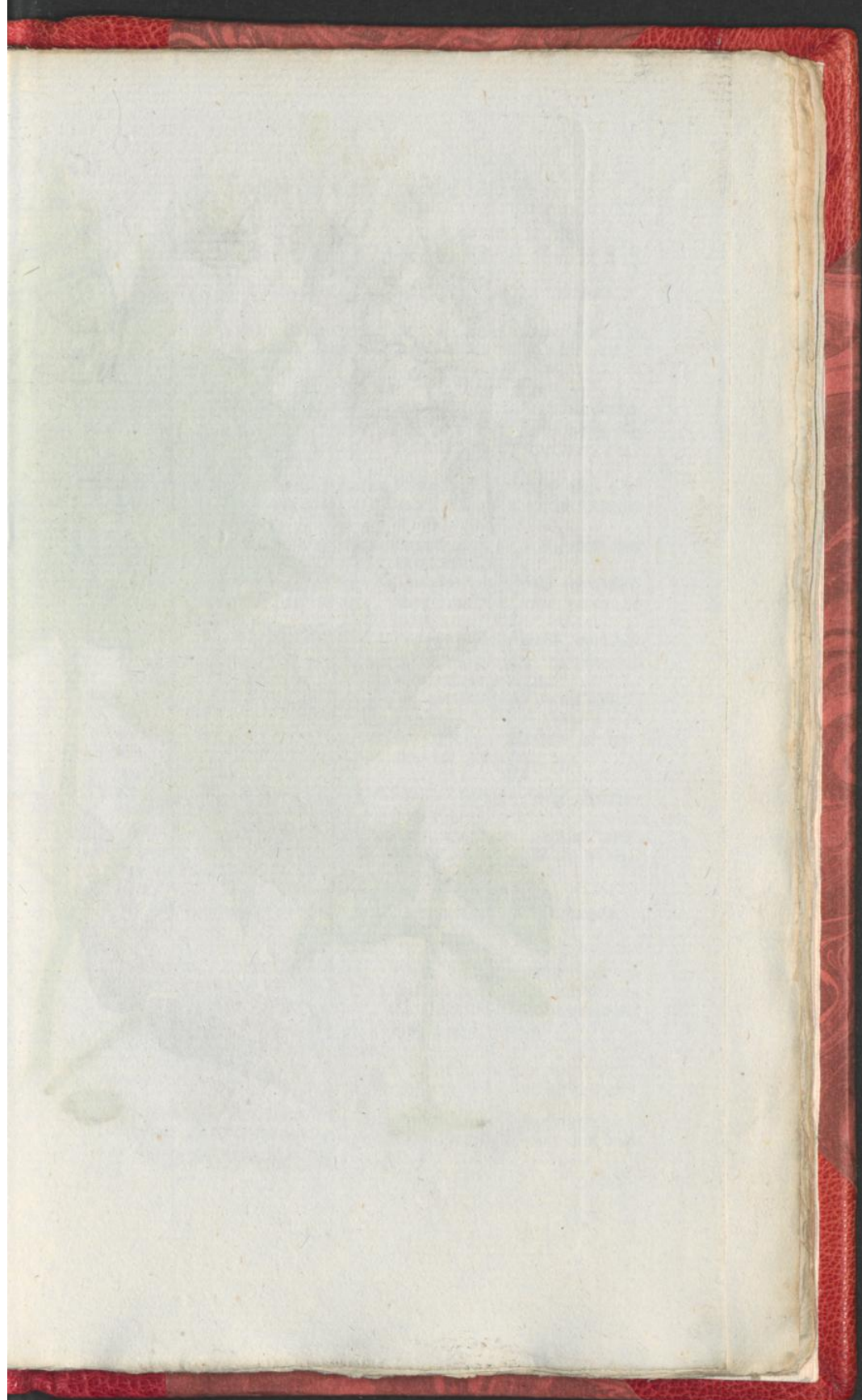
Tab. XXXVIII.

Sapindus Saponaria L.

Acer platanoides L.

SWEEDSCHE
AHORNBOOM.DE XXIII^{te} CLASSE.Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOULTUYN, IIde Deel
3de St. bl. 594.**AHORNBOOM**, met vijflobbige ge-
tande bladen, met spitze tanden
en eene enkelvoudige rechtop-
staande bloemkroon.

- a. Het eerste voortspruiten deezes
booms, uit zijn zaad, toonende
de groote zaaallobben.
- b. Dezelfde opgroeiende en reeds de
eerste bladen openende.
- c. Een takje, toonende de schoone
gedaante der bladen, van deezen
Ahornboom.
- d. De Steel der Bloemkroon, met
het gekleurd bekleedzel en de
fraaje geopende bloemen.
- e. Het zaadbed van een mannelij-
ken bloem, beroofd van den Keik
en Bloemkrans, op dat zou blij-
ken, hoe de Helmslijlen daaruit
voortkomen.
- f. Eene gelijksoortige afbeelding
van een tweeslagtigen bloem.
- g. Een vrouwelijke bloem openge-
sneeden, toonende de plaatsing
van het stampertje, in het zaad-
bed.
- h. De alleen geplaatste rondachtige
Zaadten.

BLOEITIJD. Deeze boom komt
voornaamlijk voor in de Noordsche
Gewesten, hoewel hij ook elders
wordt gevonden. Hij bloeit in het
midden van den Zomer.

A C E R
PLATANOIDES.

CLASSIS Villya.

Conf. LINNÆI Syst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. IIII part.
I^{mae} pag. 616.**ACER** foliis quinquelobis denta-
tis, dentibus acuminatis, co-
rijmbo simplici erecto.

- a. Prima hujus arboris origo e fe-
mine, amplos ipsius Cotijle-
dones exhibens.
- b. Eadem increfcens & prima jam
explicans folia.
- c. Ramulus monstrans spectosam
imagine[m] foliorum hujus A-
ceris:
- d. Pedunculus Corijmbi, cum in-
volucro colorato floribusque
elegantibus apertis.
- e. Receptaculum floris masculini,
avullis Calijce & Corolla, ut
appareret, quomodo ex ipso
stamina prodeunt.
- f. Similis imago floris herma-
phroditi.
- g. Flos femineus disfectus, mon-
strans situm pistilli in Recep-
taculo.
- h. Semina solitaria subrotunda.

TEMP. FLOR. Arbor hac in-
primis in regionibus borealibus
crescit, licet & alibi inveniatur.
Floret media æstate.

GEBRUIK. Het hout van deezen boom is fraaj gemarmerd.
De jonge bladen worden als Augurkjes ingelegd. Uit het zap
kan zuiker gemaakt worden.

AME-

AMERICAANSCH E
VERGIFTBOOM.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUGHTUIJN, *11de Deels*
2de Stuk bl. 207.

Rhus met jaarlijks afvallende donker gekleurde blaadjes, met een onverdeelden gelijken bladsteel en tweehuisige bloemen.

- a. Een takje van deezen Boom, met de afgesneedene doorgaans gekleurde bladsteelen.
b. De gekleurde bladsteel van een gevind blad, met een oneven blaadje op het einde.
d. De bloeiende Bloemtros, vertoonende de bloemetjes meerendeels geopend.
c. Dezelfde Bloemtros, na het bloeijen, toonende de besjen, die ieder maar een zaad bevatten.
e, e. Eene bes, en een daar in opgeslooten zaad, afzonderlijk.

BLOEITIJD. Deze Boom groeit in overvloed in Noord-America, in de Moerasjen. Dezelve bloeit in her Voorjaar.

R H U S J
V E R N I X.

CLASSIS Via.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. 11di Part.*
1ma pag. 494.

Rhus foliolis annuis opacis, petiolo integro æquali, floribus diœcis.

- a. Ramus hujus arboris, cum resectis petiolis, ut plurimum coloratis.
b. Petiolus coloratus folii pinnati cum impari.
d. Corimbus flosculosus, exhibens flosculos plerumque apertos.
c. Idem Corimbus, post inflorescentiam, monstrans baccas, unicum semen continentes.
e, e. Bacca & semen inclusum, separatim.

TEMP. FLOR. Arbor hæc crescit frequenter in locis paludosis America Borealis. Floret verno tempore.

GEBRUIK. Zo veel wij hebben kunnen nagaan, dient deeze Boom tot geenerlei nuttig gebruik. Dezelve is in tegendeel vervuld met een vergiftig melkagtig zap. Het hout is geel en vol van een lijmerig melkagtig vogt, van een lelijken stank. De werking van dit vergif is op verschillende perzoonen niet dezelfde. Zommige worden 'er, gedurende eenige dagen, blind door; terwijl bij anderen het geheele lichaam opzwellt: doch, zo het schijnt, is het vergif van geen doodelijken aard.

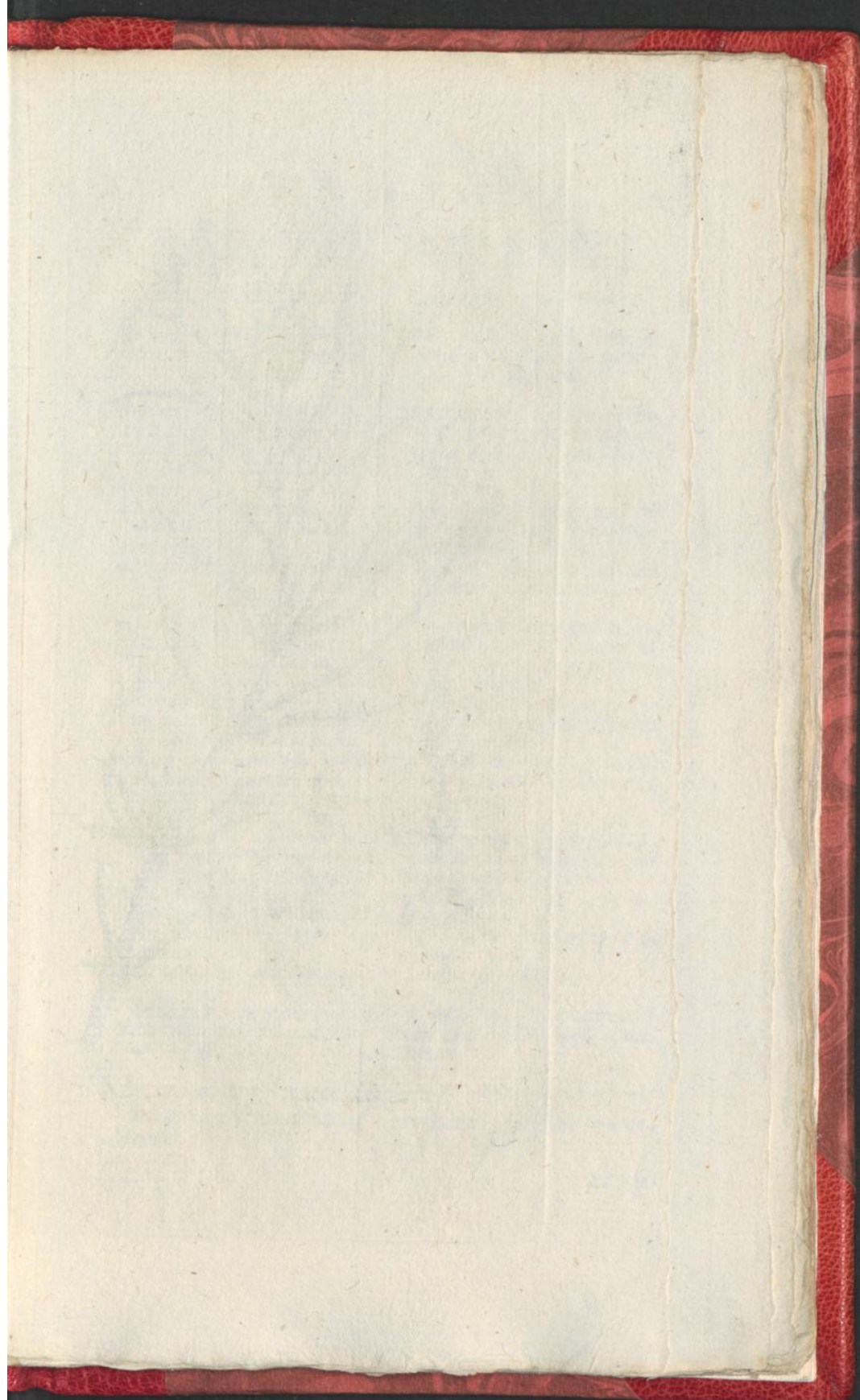
Tab. XI.

Rhus vernix L.

Plantago cynops. L.

ITALIAANSCH
WEEGBREE.

DE IVde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, IIde Deels 7de
St. bl. 327.WEEGBREE met een takkigen hees-
terachtigen steng; de bladen
draadachtig effenrandig gestrekt;
de hoofdjes eenigermate gebla-
derd.

- a. Een tak van deeze plant, met de draadachtige bladen, die bondelswijze groeijen.
- b. De hoofdjes aan het einde der takjes geplaatst, die de verzamelde bloempjes bevatten.
- c. Een der bloemetjes afzonderlijk, het welk nog niet geheel en al geopend is, en alleen den stijl vertoont, zonder de helmstijljes.
- d. Dezelfde bloem meerder geopend, uit wiens steel de draadvormige helmstijljes reeds uitsteeken.
- e, e. De Bloemkrans van zodanig een bloemetje, met den grondslag van het zaadbeginzel, 't welk het bevat.
- f. De open Kelk van boven in te zien, na het wegneemen der overige deelen des vruchtbeginzels.
- g. Het stampertje afzonderlijk.
- h. Een schob van den Bloemkelk.
- i. Het zaadhuis overdwars doorgesneden.
- k. De kleine langwerpige zaadjes.

BLOEITIJD. In Provence en in
Italien bloeit deeze soort van Vlooi-
kruid, in het Voorjaar.PLANTAGO
C I J N O P S.

CLASSIS IVa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIIdi part.*
1mæ pag. 254.

PLANTAGO caule ramoso subfruticoso, foliis integerrimis filiformibus strictis, capitulis subfoliatis.

- a. Ramus hujus plantæ, cum foliis filiformibus, fasciculatim prodeuntibus.
- b. Capituli terminales flosculos aggregatos continentes.
- c. Unus flosculorum separatim, qui nondum prorsus apertus est & solum stilium, absque staminibus, ostendit.
- d. Idem flos, magis apertus, e cujus fauce stamina filiformia jam prominent.
- e, e. Ejusmodi flosculi Corolla, cum germinis fundamento, quod continet.
- f. Calix apertus, desuper conspiciendus, remotis reliquis partibus fructificationis.
- g. Pistillum separatim.
- h. Squamula Calicis.
- i. Pericarpium transversim dissectum.
- k. Semina parva oblonga.

TEMP. FLOR. In Provincia &
Italia hæc Pijllii species vere
flore.

GEBRUIE. Deeze Plant bezit geene bijzondere bekende kragen.

F

ZWEM-

ZWEMMENDE
WATERNOOT.

DE IVde. CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN IIde
Deel 7de St. bl. 352.WATERNOOT, met vierhoornige
nooten, en van elkanderen wij-
kende doornen.

- a. Een tak van deeze plant, toonende de schikking der Bladstelen, die uit denzelven voortkomen.
- b. De uitgerande, diepgroene bladen.
- c, c. De noch niet geopende bloemen, wiens Bloemkransjes tot hier toe gesloten zijn.
- d. Een der bloemen reeds geopend, zijne vier Bloemblaadjes vertoonende.
- e. De figuur van het Vruchtbeginzel, na het afvallen van den Bloemkrans.
- f, g, h, i. De Bloemen van deeze plant, in een verschillenden trap van ouderdom en plaatsing.
- k. Een der Bloembladen afzonderlijk.
- l. Een der Helmslijtjes met zijn bovenopleggend Heimpje.
- m, n, o. De doornige Vrucht deezer plant, op verschillende wijzen doorgesneeden.

BLOEITIJD. Deeze Waterplant
bloeit, in den zomertijd, in zeer
veel vijvers maerasfen, enz., van
Europa.T R A P A
N A T A N S.

CLASSIS IVa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. II di part.*
1ma pag. 265.TRAPA nucibus quadricornibus,
spinis patentibus.

- a. Ramus hujus plantæ, monstrans dispositionem petiolorum, ex ipso prodeuntium.
- b. Folia crenata, profunde viridia.
- c, c. Flores nondum aperti, quorum Corollæ hactenus clausæ sunt.
- d. Unus florum jam apertus, exhibens quatuor sua Petala.
- e. Figura Fructificationis post Corollæ lapsum.
- f, g, h, i. Flores hujus plantæ, in vario maturitatis gradu situæ.
- k. Unum Petalorum seorsim.
- l. Unum staminum cum Anthera sua incumbente.
- m, n, o. Fructus spinosus hujus plantæ varia ratione dissectus.

TEMP. FLOR. Planta hæc aquatica, in quamplurimis Europæ stagnis, paludibus &c. æstate floret.

GEBRUIK. De kern der vrucht komt, in aard en gebruik, veel overeen, met de Kastengen, en wordt, op veele plaatsen, bij voorbeeld in Karinthie, tot voedzel gebruikt.

SPRINK-

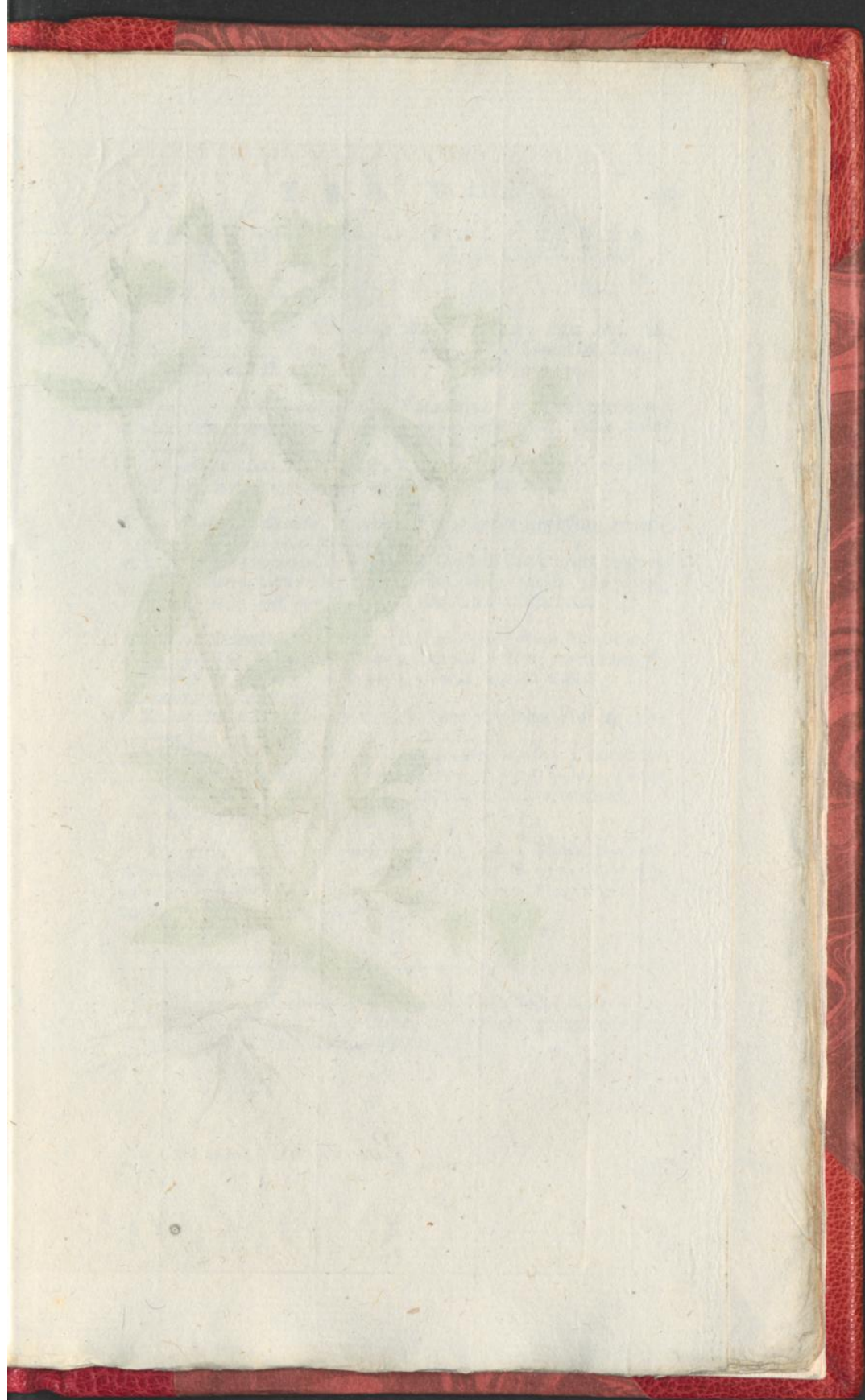

Trapa natans. L.

Valeriana locusta. L.

SPRINKHAAN-
KRUID.

DE IIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIdes Deels*
7de Stuk bl. 198.VALERIAAN met driemannige bloe-
men, een gegaffelden steng en
lineale bladen.

- a. De geheele plant, zo als zij,
uit een vezelachtigen wortel, op-
schiet.
- b. De tegenover elkander gestelde
puntige bladen van dit Gewas.
- c. c. De kleine bloemetjes, in kopjes
bij elkanderen verzameld, wer-
dende dezelve hier meestal open
vertoond.
- d. Een der bloemetjes afzonderlijk.
- e. De geopende Bloemkrans, ver-
toonende de plantzinge, en de ge-
daante, van het stampersje.
- f. Een der Helmslijtjes, met zijn
Helmpje.
- g. De Stamper afzonderlijk, ver-
toonende het zaadbeginzel, met
den stijl en het daarop geplaatst
in drieën gespleeten Merkje.

BLOEITIJD. Deze Warmoes-
niers plant wordt overal, in de
tuinen en op de zaailanden, voortge-
teeld. Dezelve bloeit in 't midden
van den Zomer.

VALERIANA
LOCUSTA.

CLASSIS IIIa.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
MELINI *Tom. IIdi Part.*
Ima pag. 92.VALERIANA floribus triandris,
caule dichotomo, foliis linea-
ribus.

- a. Integra planta, uti, e radice
fibrosa, ascendit.
- b. Folia ipsius opposita, acumi-
nata.
- c. Capituli flosculorum exiguor-
um, qui, maxima pro parte,
jam aperti exhibentur.
- d. Unus flosculorum separatim.
- e. Corolla aperta, monstrans fi-
tum & figuram Pistilli.
- f. Unum staminum cum sua An-
thera.
- g. Pistillum seorsim, monstrans
germen, cum stijl, ipseque
inpositum stigma trifidum.

TEMP. FLOR. Planta hæc oli-
toria ubique in agris hortisque
colitur & media æstate floret.

GEBRUIK. Deze Plant wordt, gelijk een ieder bekend is,
onder den naam van *Vetflaa*, *Vetik*, of *Vettekous*, gedurende den
Winter, als een Moeskruid, geëeten.

GEGAFFELDE
WONDERBLOEM.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOUTTUIJN, IIde Deel
7de St. bl. 615.

WONDERBOOM met eenzame Oxel-
bloemen, die rechtop staan en
ongesteeld zijn.

- a. De harde bolachtige wortel, met
een groot aantal van vezelen
voorzien, uit welke deeze Plant
te voorschyn komt, gelijk bij Let-
ter b wordt vertoond.
- c. Een tak, vertoonende de bladen
en de bloemen, op de topjes der
takjes geplaatst.
- d. Een der bloemen noch niet geo-
pend.
- e. Een geopende bloem van boven in
te zien, vertoonende de Helm-
stijltjes en het stamfertje.
- f. Een der bloemen, van ter zijden
en van achteren, vertoonende de
betrèkking van den Kelk tot den
Bloemkrans.

BLOEITIJD. Deeze schoone
Plant, die bloemen van allerhande
kleur voortbrengt, is uit Zuid-
America tot ons overgebracht, en
bloeit, in onze tuinen, in 't midden
van den Zomer. Bij dag zyn dee-
ze schoone bloemen gesloten, doch
bij nacht gaan dezelve open.

MIRABILIS
DICHOTOMA.

CLASSIS VII.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat.* Ed.
GMELINI *Tom. IIIdi part.*
1mæ pag. 377.

MIRABILIS floribus solitariis axil-
laribus erectis, sessilibus.

- a. Radix dura, bulbosa, fibris
multiplicibus ornata, e qua
hæc planta propululatur, uti
fab b ostenditur.
- c. Ramus, exhibens folia & flores
terminales.
- d. Unus forum nondum apertus.
- e. Flos apertus, desuper conspi-
cuous, monstrans Stamina &
Pistillum.
- f. Unus forum, a latere & pos-
teriorius, ostendens relationem
Calicis ad Corolliam.

TEMP. FLOR. Elegans hæc plan-
ta, proferens flores multiplicis
coloris, ex America Meridio-
nali ad nos delata, media æstate,
in hortis nostris, floret. Inter-
tiu flores hi pulcherrimi clausi
sunt, sed noctu explicantur.

GEBRUIK. Weleer meende men, dat de Wortel dezer Plant
de waare Jalappe wortel was, doch thans weet men, dat zulks
eene dwaling is, en dat de Jalappe onder de Winden (*Convolvuli*)
behoort.

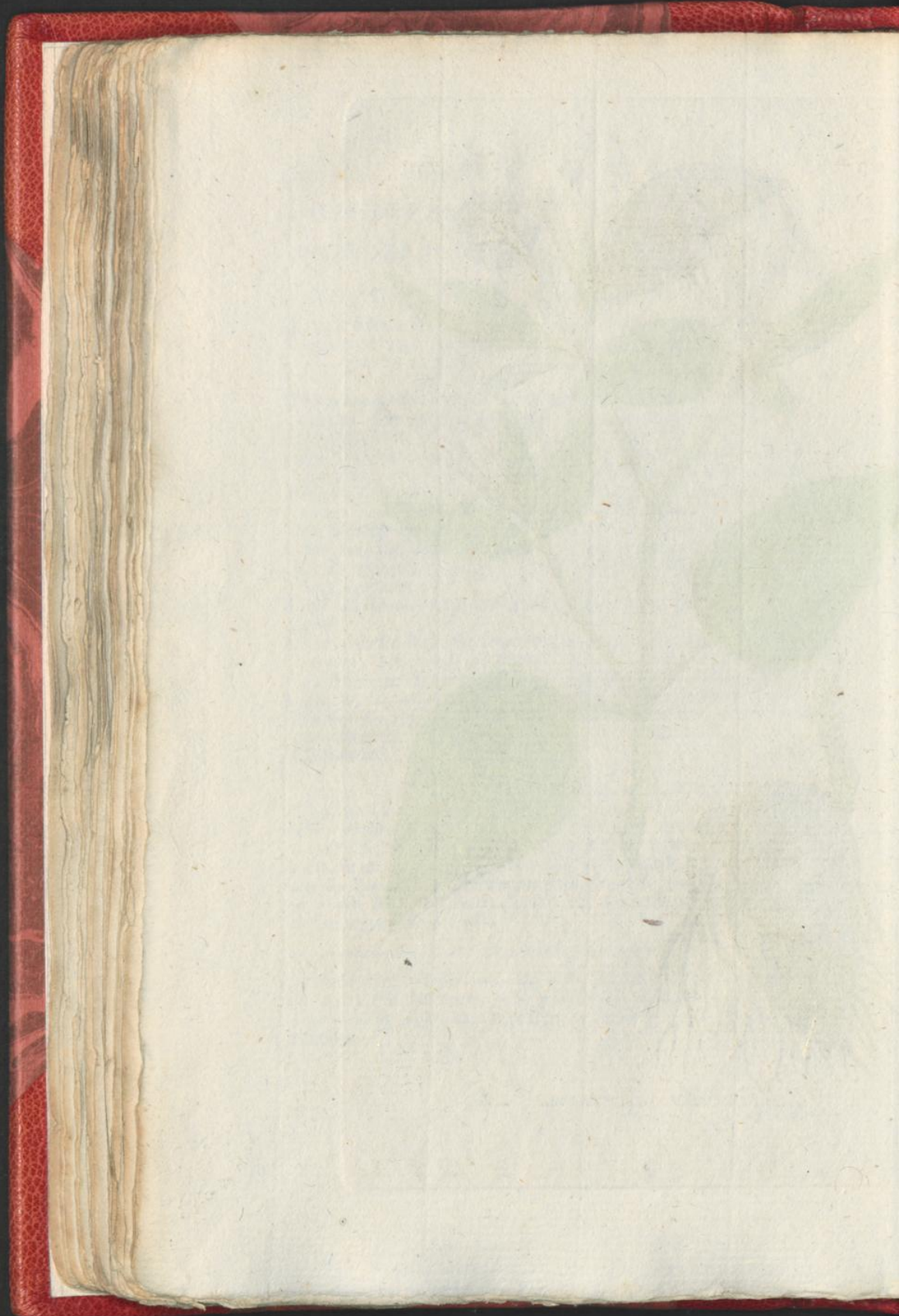
KNOB-

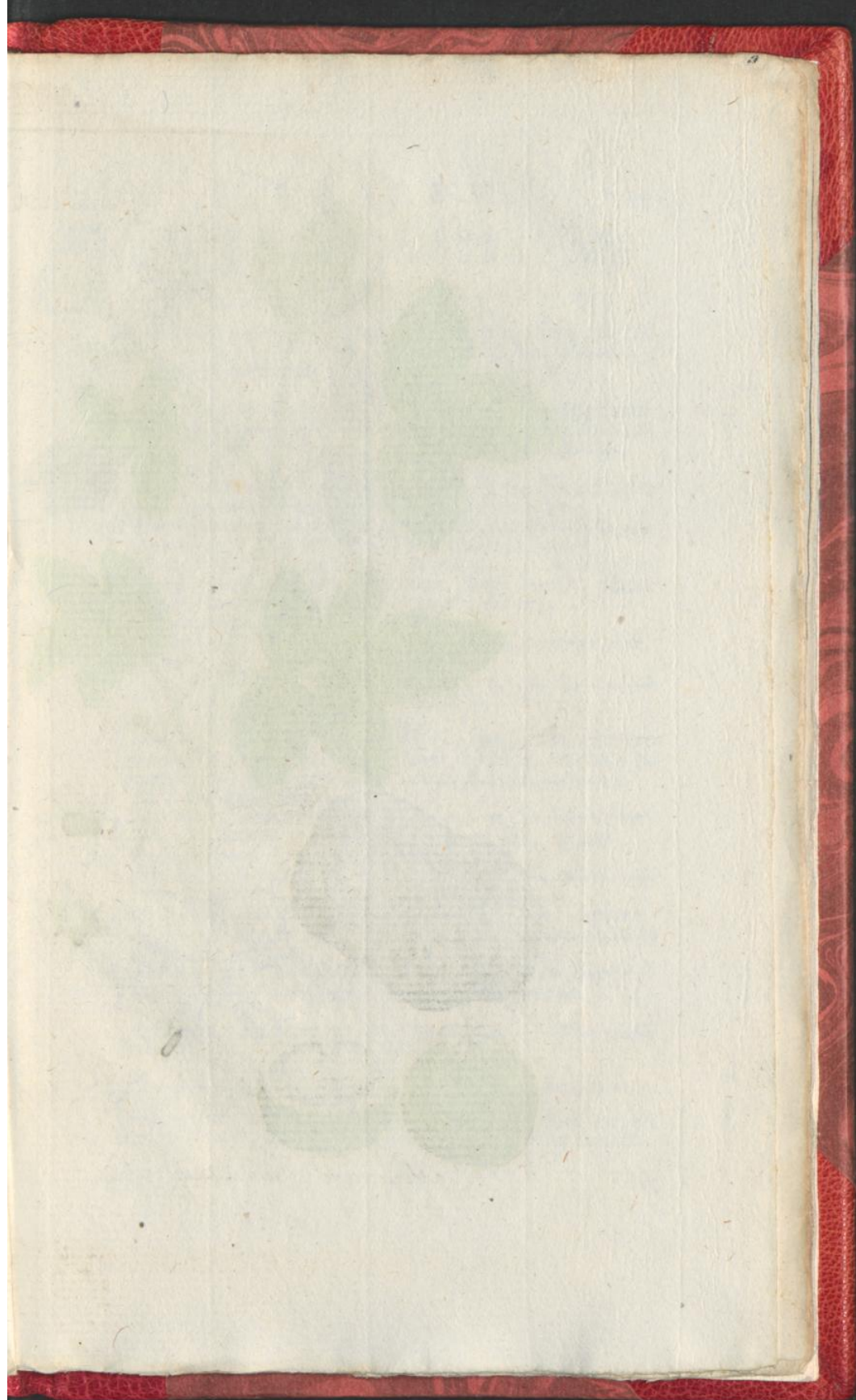
Tab. XLIV.

Mirabilis dichotoma. L.

Solanum tuberosum L.

KNOBBELIGE
NACHTSCHADE.

DE Vde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN *Ide Deel*
7de St. bladz. 666.NACHTSCHADE, met een ongedoornd
kruidigen steng, effeurandige
Finbladen en bijna verdeelde
bloemskeeljes

- a. De knobbelige ongelijke wortel,
of onze gewoone Aardappel.
- b. Een takje, vertoonende de gevinde
bladen en de geopende bloemen.
- c. Een der bloemen, van ter zijden
te zien, vertoonende de plaatsing
van den Bloemkrans, met betrekking
tot den Kelk.
- d. Een geopende fraai geaderde
Bloem.
- e. Dezelfde afzonderlijk; op dat het
radformig maakzel beter onder
het oog zou vallen.
- f. De Kelk, met de deelen tot de
voorteeeling geschikt, die in de
Keel van den hier weggenoomen
Bloemkrans zijn geploaust.
- g. Het pijpje, waar aan de zeer
korte Helmslijltjes zijn vastge
maakt, geopend.
- h. Het Stampertje van alle andere
deelen afgescheiden.
- i. De bolronde besachtige Vrucht,
die zeer zappig, en met kleine
zaadjes vervuld is.
- k. Dezelfde midden doorgesneden
- l. De kleine zaadjes afzonderlijk.

BLOEITIJD. Het begin van den
Zomer.SOLANUM
TUBEROSUM.

CLASSIS Via.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1mæ pag. 384.SOLANUM Cagle herbaceo iner-
mi, Foliis pinnatis integerrimis,
pedunculis subdivisis.

- a. Radix bulbosa, inæqualis, five
Pomum terræ vulgare.
- b. Ramulus, exhibens folia pin-
nata floresque apertos.
- c. Unus florum, a latere conspi-
cuus, situm Corollæ, ratione
Calijcis, exhibens.
- d. Flos apertus eleganter veno-
sus.
- e. Idem seorsim; ut figura rotata
melius appareret.
- f. Calijx, cum partibus fructifica-
tioni destinatis, in fauce hic
ablata Corollæ, collocatis.
- g. Tubus, cui brevissima stami-
na annexa sunt, apertus.
- h. Pistillum, ab omnibus alijs
partibus separatum.
- i. Fructus globosus, baccatus,
pulposus, seminibus exilibus
repletus.
- k. Idem, per medium dissectus.
- l. Semina exilia seorsim.

TEMP. FLOR. Aestatis princi-
pium.GEBRUIK. Uit dit zo algemeen gebruikelijk voedzel kan ook
Brood, Jenever, Stijfzel, Haarpoeder, enz., worden gemaakt.

VARKENSVENKEL.

DE Vae CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOULTUIJN, *IIde Deels 8ste*
St. bl. 75.

HAIRSTRENG met vyfmaal in
drieën gedzelde, draadachtige
smalle Bladen.

- a. De holle rokdraagende steng, zo
als dezelve uit de Aarde voort-
komt.
- b. Een tak, vertoonende de plaat-
zing der bladen en der kroontjes-
wijze geplaatste bloemen.
- c. Het algemeen klein veelbladerig
Inwindzet.
- d. De opene bloemetjes in een af-
gezonderd Bloemkroontje.
- f. Een nog niet geopend bloemetje.
- e. Een bijzonder geopend Bloem-
kroontje.
- g. De gedaante des Kelks, na het
ofvallen der Bloemetjes.
- h. De tot hier toe onrijpe zaaden,
met elkanderen vereenigd.
- i. Een derzelve nu rijp geworden.

BLOEITIJD. Deze Plant wordt
Peucedanum genoemd, omdat hare
bladen eenige gelijkenis hebben,
met die, van den Pijnboom. Ge-
woonlijk heet dezelve Varkensven-
kel. Zij groeit niet alleen op de
vette landerijen in 't zuiden van
Europa, maar ook tot onzent. Zij
bloeit in 't midden van den Zomer.

PEUCEDANUM
OFFICINALE.

CLASSIS Vta.

Conf. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
SMELINI, *Tom. II di part.*
Imæ pag. 477.

PEUCEDANUM foliis quinquies tri-
partitis, filiformibus, linea-
ribus.

- a. Caulis cavus stoloniferus, uti
e terra prodit.
- b. Ramus, exhibens situm & figu-
ram foliorum, atque Umbel-
larum.
- c. Involucrum universale polij-
phijllum, exiguum.
- d. Flosculi aperti in Umbella par-
tiali.
- f. Flos nondum apertus.
- e. Corolla specialis aperta.
- g. Habitus Calijcis post delapsum
florum.
- h. Semina haftenus imatura,
conjuncta.
- i. Unum eorundem maturum.

TEMP. FLOR. Planta hæc *Peu-
cedanum* appellatur, quia ejus fo-
lia aliquam cun istis Pini habent
similitudinem. Vulgo audit *Fœ-
niculum porcinum*. Crescit non
tantum abundanter, in agris pin-
guibus Europæ Australis, sed &
hic reperitur. Floret media æ-
tate.

— GEBRUIK. Het Zaad deezer Plant bezit eene oplosfende
kragt, en wordt zomwijlen in Borstkwaalen, die uit verslijming
voortkomen, gebruikt.

L.E.

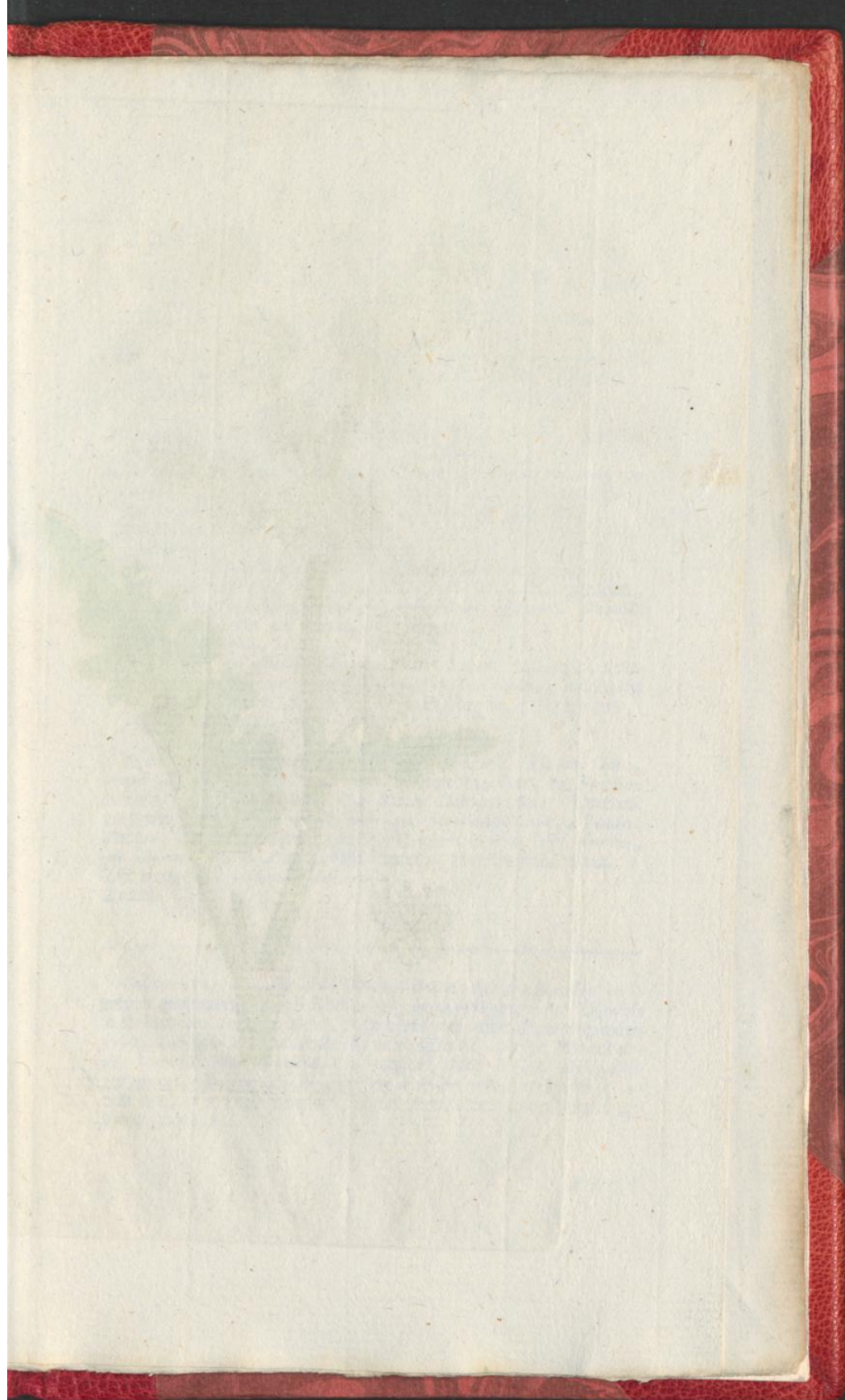
Tab. XLVI.

Perucedanum officinale L.

Tab. XIII.

Rheum raphanistrum L.

LEVANTSCHER RHEUM
RHABARBER. RHAPONTICUM.

DE IXde CLASSE.

CLASSIS IXna.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUIJN *IId*e
Deels 8ste St. bl. 498.

CONF. LINNÆI *Sijst. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIIdi part.*
1ma pag. 654.

RHABARBER met gladder bladen en
wat geslufde blaasteelen.

a. De steng van deeze plant, met
de bladen en de, aan het einde
der takjes geplaatste bloemknop-
pen, zo als dezelve uit den wortel
voortkomt

b. Een der bladen afzonderlijk.

c. De bloendraagende, uit verza-
melde bloemetjes bestaande, knop-
pen, uit welke de pluimige
Merkjes uitsteeken.

d. Een der bloemen afzonderlijk van
boven in te zien, vertoonende de
plaatsing van den Bloemkrans
en der Helmstijpjes.

RHEUM foliis glabris, petiolis
subfulcatis.

a. Caulis hujus plantæ, cum fo-
liis & floribus terminalibus,
uti e radice adscendit.

b. Unum foliorum seorsim.

c. Capituli flosculosi aggregati,
e quibus Stigmata plumosa
eminent.

d. Unus florum separatim, desu-
per conspiciendus, monstrans
situm Corollæ & Staminum.

BLOEITJD. Deeze plant is niet
onwaarschijnlijk, het Rha of
Rheum van DIOSCORIDES. Rha-
poticum wordt het genoemd van
Pontus, airwaar hetzelfde, gelijk
ook alomme in klein Asiën, groeit.
Zij bloeit in 't midden van den
Zomer.

TEMP. FLOR. Planta hæc,
haud inprobabiliter, est Rha sive
Rheum DIOSCORIDIS. Rhapon-
ticum vero appellatur, a Ponto,
ubi, uti & in tota Asia minore,
crefcit. Floret media æstate.

GEBRUIK. Weleer is de Wortel deezer Plant gehouden voor
onzen gewoonen Winkel Rhabarber, doch verkeerdelijk. Zij heeft
wel iets van deszelfs kleur, doch niets van dien doordringenden
reuk, die aan den waaren Rhabarber eigen is. Deeze Wortel be-
zit insgelijks een purgeerend vermogen, doch in een veel gerin-
ger graad. Echter schijnt dezelve meerder zamentrekkende, en
zou dus, met veel voordeel, tegen den Roden Loop kunnen ge-
bruikt worden.

KWAS-

K WASSIEHOUT. QUASSIA AMARA

DE Xde CLASSE.

CLASSIS Xma.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.* door
HOUTTUIJN *IIde Deel 2de*
St. bl. 436.

Conf. LINNÆI *Sijt. Nat. Ed.*
GMELINI *Tom. IIdi part.*
1ma pag. 682.

QUASSIA met tweeslagtige aan-
rsten gehegte bloemen, met bladen,
die oneven geveerd en voorzien
zijn, met tegenover elkander ge-
plaatste zittende blaadjes, ge-
hegt aan de leden, van een ge-
veugelden bladsteel.

QUASSIA floribus hermaphroditis,
racemosis foliis impari-pinnatis,
foliolis oppositis, sessilibus,
petiolo articulato-alato.

- a. Een tak van deezen boom, ver-
toonende deszelfs bladen in hunne
natuurlijke plaatsing.
- b. Een andere tak, verbeeldende de
bloemen, zo geslooten, als reeds
geopend.
- c. Een geopende bloem, vertoonende
de tien Helmstijltjes, voorko-
mende uit evenveel schobben, die
het Honingbakje daarstellen.
- d. Een soortgelijke Bloem, die, na
het wegneemen der Helmstijltjes,
het Honingbakje nauwkeuriger
afbeeldt.
- e. Een der Helmstijltjes afzonder-
lijk, met het schobbetje, waar
uit het voortspruit.
- f. Het Zaadbeginzel, met den stijl,
en het scherpe merkje.

a. Ramus hujus arboris, ipsius
folia, in situ nativo, exhibens.

b. Alius ramus depingens flores,
tam clausos, quam apertos.

c. Flos apertus, exhibens Stami-
na decem, nata e squamis rotin-
dem, quæ Nectarium consti-
tuunt.

d. Flos similis, ablatis staminibus,
accuratius depingens Necta-
rium.

e. Unum staminum, separatim
cum squama, unde nascitur.

f. Germen cum stilo & stigmatē
acuto.

BLOEITIJD. Deeze Boom brengt,
gelijk de meeste Surinaamsche, ge-
duurende het geheele jaar, bloemen
en vruchten voort.

TEMP. FLOR. Hæc arbor, uti
pleræque Surinamenses, per to-
tum annum floret fructumque
profert.

GEBRUIK. Het hout van deezen Boom is een der bitterste
Geneesmiddelen, die bekend zijn. In poeder, uittrekzel en Tinc-
tuur, is het een voortreffelijk Maagmiddel, waar door ook dik-
wijls verouderde tuschenpoozende Koortzen geneezen worden.
Onder anderen bevond de Heer BERGIUS dit middel zeer kragtig,
tegen de Jigt, het Graveel en het Bloedwateren.

T W E E.

Tab. XI.VIII.

Quassia amara L.

Tab. XLIX.

Hordeum distichon. L.

T W E E Z I J D I G E
G E R S T.

DE IIIde CLASSE.

Zie LINNÆUS *Nat. Hist.*
door HOUTTUJN. IIde
Deels 13de St. bl. 403.

GERST met de zijdelingsche Bloempjes, mannelijk en ongebaard, de zaaden hoekig en op elkanderen leggende.

- a. De Halm van deeze Gerst, met zijne bladen en de gebaarde Koornaar.
- b. De Aair zelve, vertoonende de op elkander leggende plaatsing der zaaden.
- c. De Kafachtige Bloem, vertoonende de plaatsing der Helmslijtjes, met betrekking tot het Stamperje.
- d. Een gedeelte van het bogtig zaadbed, aan het welk de zaaden zijn vastgehegt.
- e. De plaatsing van het halfrijpe zaad, tusschen de Kafjes van den Kelk.
- f. Hetzelfde zaad voorzien met zijn langen baard.
- g, h. De noch niet geopende bloem, in eene verschillende plaatsing.
- i. Een der Kafjes afzonderlijk.
- k. De rijpe Kafjes, beroofd van het zaad, het geen door hun bevat wierd.
- l. Het rijp geworden zaad zelve.

BLOEITIJD. Deeze vierzijdige Aair heeft 'er maar twee, die vruchtbaar zijn. Zij bloeit in 't midden van den Zomer.

H O R D E U M
D I S T I C H O N.

CLASSIS IIIa.

Conf. LINNÆI *Syst. Nat.*, Ed.
GMELINI, *Tom. II di Part.*
Ima. pag. 198.

HORDEUM flosculis lateralibus masculis muticis, feminibus angularibus imbricatis.

- a. Culmus hujus Hordei, cum foliis & arista barbata.
- b. Arista ipsa, monstrans situm imbricatum feminum.
- c. Flos Glumofus, ostendens situm relativum staminum & pistilli.
- d. Portio receptaculi tortuosi, cui semina adnectuntur.
- e. Situs feminis semimaturi, inter glumas Calijcis.
- f. Idem semen longa sua arista munitum.
- g, h. Flos nondum apertus in vario situ.
- i. Una glumarum seorsim.
- k. Glumæ maturæ femine, quod continebant, orbata.
- l. Semen maturum ipsam.

TEMP. FLOR. Arista hæc quadrilatera tantum habet duo latera fructifera. Floret media æstate.

GEBRUIK. Deeze Plant brengt de bekende Zomergarst voort, die voornamlijk, tot voedzel, voor het gevogelte, gebruikt word.

G

GE

GEWOONE ROG. SECALE CEREALE

DE IIIde CLASSE.

CLASSIS IIIa.

Zie LINNÆUS Nat. Hist. door
HOUTTUIJN, IIde Deel
13de St. bl. 392.

Conf. LINNÆI Syst. Nat. Ed.
GMELINI Tom. II di part.
I mae pag. 198.

Rog die de kanten der Kaffjes
ruuw gehaaird heeft.

SECALE Glumarum ciliis scabris.

a. De uitgedroogde wortel, zodanig als dezelve, na den Oogst, met de stoppels der halmen overblijft.

a. Radix exsucca, uti, post messem, cum Culmorum stipitibus, remanet.

b. Een Halm met een blad en een halfrijpe Aair.

b. Culmus, cum foliis & Arista semimatura.

c. Een Aair, die noch voor een gedeelte in bloei is, gelijk blijkt, uit de nederhangende Helmknopjes.

c. Arista adhuc pro parte florens, uti ex Antheris dependentibus patet.

d. Een gedeelte van het knobbelachtig zaadbed, aan het welk de zaden vastgehegt zijn.

d. Portio nodosi thalami, cui semina adnata sunt.

e. Een der noch niet geopende bloemetjes afzonderlijk.

e. Unus flosculorum, nondum apertorum, separatim.

f. Twee geopende bloemetjes, met de nederhangende Helmslijtjes en Helmpjes, en met de gepluimde Stamperjes.

f. Duo flosculi aperti, cum Filamentis Antherisque dependentibus, pistillisque plumosis.

g. Het vrouwelijk gedeelte des bloems afzonderlijk.

g. Pars floris feminina separatim.

h, h. De halfrijpe Roggekorrels.

h, h. Grana secalina semimatura.

BLOEITIJD. Deze alomme voorkomende plant; uit welks zaad ons gemeen Roggenbrood gebakken wordt, groeit natuurlijk in Siberien en in 't Zuiden van Frankrijk. Zij bloeit in 't begin van den Zomer.

TEMP. FLOR. Planta hæc familiaris, e cujus semine panis secalinus paratur, naturaliter occurrit, in Siberia & Gallia meridionali. Floret in ætatis principio.

GEBRUIK. De Rog verschaft een versterkend, doch voor veele maagen bezwaarlijk verteerbaar, voedsel. Zomwijlen wordt de Longenteering, door enkel brij van Roggenmeel, geneezen.

Tab. I.

Secale cereale. L.

